

באר מים החיים

לקט ביאורים

מבאר מים החיים של רבותינו

גליון ח'

פרשת וישלח

מתוך הספרים: שמן תורק, פלאות מתורתך, אוצרות מתורתך

וחלקם נמסר בבית המדרש "תורת דוד" רמות א' ירושלים

ונוסף בו מעט פניני דרך ה' שלמדנו מתורת

גאון ישראל רבינו שלמה יהודה (הינוקא) שליט"א

**מיועד לחלוקה לבתי כנסיות ובתי מדרשות
וכיון שכעת הכמות מצומצמת ניתן לקחת אחד לכל בית מדרש**

לבית מדרש גדול אפשר לקחת שתיים

נא לא להוציאו מביהמ"ד עד יום שישי בשבוע שאחריו

תוכן העניינים:

- א. דגל מהנה יהודה
ב. כרם שלמה
ג. מסילות עץ החיים
ד. מתוקים מדבש
ה. באר מים החיים
ו. שאלות לשלחן שבת

©

כל הזכויות שמורות

בינתיים אפשר לצלם גליון זה כולו כעתכונתו בדיוק - לזיכוי הרבים ללא שום ריוח

יבורכו מאת השי"ת כל המסייעים בהדפסה ובהפצה
יש אפשרות להקדשה ברכה והנצחה
ובעזרת השי"ת נוכל להשקות עוד מ-באר מים החיים

054-8434755 -02-5715038

תשס"ח – תש"פ, ורבים מהם שמענו בע"פ מהקלטות (גם שיעורים בקלטות משנת תשס"ג, לפני 17 שנים), ואנחנו שומעים וקוראים – ובוכים מהתרגשות דקדושה, לקבל כזו דעת טהורה זכה ותמה, מים חיים המביאים הרפואות, ומדשנים העצמות, ומצמיחים הטהרות, לרפא כל גוף ונפש, כלשון רבינו הרמב"ם (מקוואות יא, יב) שהמביא נפשו במי הדעת הטהור, הרי הוא נטהר, ונאמר "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וגו'", ומכל גלולכם אטהר אתכם".

וכמה יש להודות לאבינו שבשמים, שחנן אותנו במתנה כזו, שאין יקר בעולם כמו הדעת הטהורה, כי דעת קנית מה חסרת (קה"ר ז, א), ומי שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו (ברכות לג). זו דעת התורה הטהורה, שממנה קדושת המקדש ע"י הלוחות שבתוך ארון הברית, שעליהם שרתה השכינה, ומשם לכל העולם. וכן בכל דור דעת תורה של חכמי הדורות שכוללין כל התורה, ומהם קיום העולם כולו וקדושתו וטהרתו וברכתו.

וכתבים אלו, המה "דעת אלקים" אשר בכתם טהור לא תסולה (איוב כח), תורת חיים שיכולה להאיר חייו של כל יהודי ויהודי באשר הוא, ולהעלותו על דרך המלך בכל נושא וענין, הן בתורת ה', והן בעבודתו יתברך, וגם בענייני שלום עצמו, ושלום ביתו, וחינוך ילדיו, וקדושת ישראל. ודרך אמת בלימוד התורה הקדושה, וכיצד תהיה תורתו משתמרת בקרבו, ויתחבר לנשמת תורתו הקדושה, ולמצוא את חובתו בעולמו, עד דרך עץ החיים.

והאמת שלא עת לחשות, וישראל קדושים יקרים וחביבים, צמאים מאד לשמוע דבר ה', שהוא יקר מאד (שמואל א, ג, א). וכיצד נוכל לראות את האור הגדול הזה, ולשמוח בו לנפשינו וב"ב, ולמנוע טוב מכלל אחינו בית ישראל. ועל כך תפלותינו לאבינו שבשמים – שנזכה שיסודרו הדברים כראוי, ויוכלו להביא אותם בפני אחינו בית ישראל, למען ייעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו בלבב שלם, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, אנס"ו.

אמר המלקט: אודה ה' בכל לבב, אשר זכנו ברוב רחמיו וחסדיו, ללקט ולקבץ פניני אמרים ששמענו מכל רבותינו הגדולים מימי נעורינו וכו', וקבצנו בכמה מהדורות, **"פלאות מתורתך"**, ו"**אוצרות מתורתך**", ו"**שמן תורק**". ומכל אלו ליקטנו כעת בדרך קצרה במתכונת גליון שבועי. וכיון שספרים הנ"ל הם ליקוטי ביאורים וחיידושים מרבותינו, קראנו שמו "**באר מים החיים**", כי מבאר מים החיים של רבותינו, ישקו העדרים.

והנה לפני כשנתיים ימים זכינו להתקרב אצל המאור הגדול, קודש הקדשים, חכם הרזים בכל חדרי פרד"ס תורתנו הקדושה, צדיק יסוד עולם, החכם השלם, כליל תפארת, בכל מעלה, ובכל קדושה וטהרה, ובכל קנייני התה"ק, גאון ישראל רבינו שלמה יהודה שליט"א.

אשר אין שיעור וערך – לענוותו, וליראתו, ולאהבתו, וליוקר מידותיו, ולעוצם אהבת ישראל לכל יחיד ויחיד. ובמשך 15 שנים מסר נפשו להעמיד תלמידים הגונים, והחיה נפשות ישראל, והאיר בהם תקוה ושמחה עידוד וכח עצום בגוף ובנפש, והרבה ת"ח שזכו להתקרב אל הקודש, קבלו כח ושמחה ואון וחיל להמשיך להגביר חיילים לתורה, כמשאת נפשו, להאיר נשמות ישראל, ולהחזיר את הכבוד לזקני הדור, גדולי התורה, ולאחד בין מחנות ישראל הקדושים.

ודברי קדשו שזכינו לשמוע בשיעורים מידי שבוע בשבוע, המה מאירי עינים, דרך ה' סולת נקיה תמצית מכל תורת רבותינו לדורותיהם, דרך עץ החיים אמת לאמיתה, הלכה למעשה, בתכלית חובת האדם בעולמו של כל אחד ואחד. והרבה מרגליות ששמענו מפ"ק ומה שהחכמונו בהם, הכנסנו בכ"י של ספר זה, ביאורים נפלאים ופניני דרך ה'. ובמהדורא זו קיצרנו יותר, כדי שירוץ בהם הקורא.

וגם זכינו שהגיעו לידינו כמה מכתבי הקודש של מו"ר גאון ישראל שליט"א, עם אלפי שיעורים מוקלדים, שנמסרו במשך השנים

דגל מחנה יהודה

"וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרָיִם" (בראשית לט, ב). הרמז בזה, שכל אדם צריך לזכות לענוה, ולהיות בחינת "מה". ולענוה מגיעים על ידי אהבת התורה, וזהו "מה אהבתי תורתך" (תהלים קיט, צ), שמכח "אהבתי תורתך" – אזכה לבחינת "מה" שהיא הענוה. אך יש דרגות בענוה ובאהבת התורה, ובכדי שנוכל לזכות לאהבת התורה במעלה שלימה, צריך לקשר עצמו באמונת חכמים, שהם כבר הגיעו לבחינת "מה", היינו שהם ענווים ובטלים ומבוטלים לה' יתברך, ומכח הביטול הזה הגיעו לאהבת התורה לשמה, והתורה בפייהם כל היום – כמו שכתוב "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי", היינו שכאשר הגיעו הצדיקים לבחינת "מה" – זכו לאהבת התורה וכל היום היא שיחתם. ומכח התקשרות הלב באמונת חכמים, מקבל ענוה ואהבת התורה, ונמתקין כל הדינין, וזוכין לרחמים עליונים משם הויה ברוך הוא.

ובכדי לזכות לבטל את הדין וכו' ולהמשיך רחמים עליונים, צריך להתאמץ לבקש ולחפש את הצדיקים, וכיצד לקיים מורא רבך כמורא שמים, וכיצד לאהבה אותם בכל לב ונפש ולקיים "ולדבקה בו", וזה נרמז במה שהאחים הקדושים היו בצער גדול עד שקמו והלכו לחפש ולבקש את יוסף הצדיק, שעל ידי החיפוש והביקוש נמתקין הדינין ונמשכים רחמים עליונים. וזהו "ויהי ה' את יוסף..."; ויהי, זהו בחינת צער (מגילה י, ב), היינו מידת הדין, ו"ה" – מדת הרחמים, דהיינו על ידי שתבקש "את יוסף" תמשיך מדת הרחמים משם הויה ברוך הוא, ותמתק את הדינין בחינת "ויהי" כנ"ל.

ועל ידי החיפוש והביקוש הזה נעשה התקשרות, וממשיכין את הצדיקים לעולם, כי מחמת השגותיהם וגודל צדקותם, יכולין להסתלק חס ושלום, ועל ידי שמבקשין ומחפשין אותם, מתעוררין רחמים וניצלין מבחינת "ויהי" – שהוא לשון צער, המרמז על הסתלקות הצדיק חלילה, ועל ידי שהעולם מתקשרין אל הצדיקים על ידי זה ממשיכין שפעם לזה העולם.

ובכח אמונת חכמים בכל לב ונפש, מתקשר עמהם ומקיים "ולדבקה בו" (במדב"ר כב, א), ומקבל אהבת התורה וענוה, וזוכה ששיחתו לה' יתברך תהיה בבעירה עצומה ונפלאה, כיון שמכח ההתקשרות הזו נטהר לבו, ומתסתלק ערלת הלב, ומקבל ענוה ואהבת התורה, עד ש"כל היום היא שיחתי", שמרגיש את האור והדבקות בה' יתברך, ויכול לפרש לה' יתברך כל ליבו כראוי. וכל זה מחמת החיפוש וההתקשרות באמונת חכמים, שזה בחינת יוסף הצדיק שהיה יפה תואר, בטהרה שלימה, שהוא החן והפאר והיופי האמיתי שאחריו צריכים להמשך, שבזה המשיכו אותו לזה העולם וכו', וניצלו מכל צער, וזכו לטהרת הלב, ולשיחה בשלמות לפני ה', לפרש לה' יתברך כראוי כל הלב. כסיום הפסוק: "ויהי איש מצליח ויהי בבית", סופי תיבות אותיות שיחתי, לומר שזכו לפרש לה' יתברך כראוי כל ליבן.

תוספת ביאור: אחרי מכירת יוסף הסתלקה השכינה מיעקב אבינו ע"ה ומן השבטים הקדושים שהיו בדרגת נביאים, ואחרי כן בא רעב גדול, ויוסף הצדיק נעלם מהם כל השנים ההם, ולא זכו לגלות אותו עד שקמו ומסרו נפשם לחפש אחריו, וכשנתגלה אליהם ראו מראות עליונים, ואז באו כולם אל יוסף ונעשה חיבור יעקב ויוסף, וזכו לשבע עשרה שנה של מעין עולם הבא, כמו אדם הראשון לפני החטא, שהיה העולם מתוקן, והיו זרע יעקב שרויים בשלימות של טובה וברכה. וכולם קדושים וטהורים הם וכל צאצאיהם, תלמידי חכמים וצדיקים עושים רצון ה' בכל לב, ולא זזים מאהבת התורה, וכולם זרע קודש, שלא שלט בהם שום שעבוד ושום פגע ונזק. ונמשכה הטובה הזו, כל זמן שהאמינו ביוסף הצדיק והמשיכו ללכת בדרכו, עד שנשכח כל הדור ההוא, והתחילו לפקפק בדרכו של יוסף, ומדה נגד מדה גם היצר הרע והעם המצרי שכחו את יוסף ונשתעבדו בהם.

ומדוע, כי יוסף הצדיק היה כבר מתוקן, וכולו דבוק בהשי"ת בשלימות הענוה ושלימות אהבת התורה, ושלימות תיקון המדות, ובשלימות הטהרה והתיקון, עד שהיה כולו בטל ומבוטל לגמרי להשם יתברך, ונתחבר לנשמת התורה ובדרגות העליונות לפני השם יתברך, והיה נכנס להיכל מלכו של עולם תמיד, כי הוא הבן יקיר לי אפרים, וכל מה שרצה להשאר חי בעולם הזה, זה לא בשבילו, כי זה לו לצער גדול הפירוד מן הדביקות העליונה, שכבר כל השערים פתוחים בפניו לפני ה' ברוך הוא, אלא כל חייו כאן בעולם הזה, היו בשביל להמשיך להם את הקדושות והטהרות הללו, ועל ידי שחיפשו אחריו ונתקשרו באהבתו, קבלו גם כן מאותה טהרה וענוה ומאותה אהבת התורה, וזכו לקנין תורה, וילדו את בניהם בקדושה, והיו ראויים לקבל את הטובה והברכה שהיתה לאדם הראשון לפני החטא.

ואז כל זרע הקודש היו דבוקין בתורה לשמה, תורה של הכרת הבורא ברוך הוא, שאדם משלים את שכלו, ומתקן את דעתו, ומרגיש שעומד תמיד לפני השם ברוך הוא, ויכול לפרש לפניו כל שיחתו תמיד, בבעירה של אהבה ויראת הרוממות, ומגיע אל השירה והרננה להשם יתברך, כמו שכתוב "בתהילתו בקהל חסידים".

תפילה: רבונו של עולם, אבי אב הרחמן, מלא רחמים, זכני לענוה אמיתית בחינת "מה", וזכני לאהבת התורה ולמתיקות התורה, באופן שאזכה למתיקות נפלאה בכל תיבה ותיבה שאוציא מפיו, ולא אחפוץ בשום שכר בעבור זה, רק זה יהיה שכרי מכל עמלי, היינו שתזכני למתיקות התורה, וזו תהיה עיקר שמחתי שתשמחני, וזכני לעשות כל מעשי לשם שמים לכבודך יתברך. אנא א-ל רחמן, תחפוץ בי ותקרבני, וזכני למתיקות התורה ולישוב הדעת, באופן שאזכה על ידי כל אותיות התורה לעשות רצונך כרצונך יתברך. אנא א-ל רחמן, זכני להתקשרות אל חכמי ישראל, מעלה אחר מעלה, וזכני לחפש ולבקש אותם תמיד, כי אתה יתברך יודע אשר אין לנו השגה בך יתברך. אנא זכני להמשיך מאור חכמי ישראל הקדושים עלי, ועשה ברחמיך שתימשך שמירה עליונה עליהם, באופן שישארו עמנו בזה העולם. אנא א-ל רחמן, זכני לפרש לפניך יתברך כל שיחתי, וזכני להתקשרות החכמים הקדושים באמת, ולאהוב אותם בכל לבי, ועל ידי זה תסיר ותבטל מעלי כל הרעות והחרפות שעל לבי, ועל ידי זה תזכני לעולם הבא עם שאר צדיקים וחסידים. אנא רחמן, זכני לפרש לפניך יתברך כראוי כל לבי, ותרצני. אמן נצח סלה ועד.

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שמאמר זה יעמוד לזכות לברכה וישועה ובריאות ושמחה ואור פני השי"ת, וכל טוב סלה - למו"א מאיר בן מרגלית, ומ"א שושנה בת חפציבה וב"ב, ולרבי מאיר בן רענה - ה' ישמרם וינצרים, אנס"ו.

כרם שלמה

ויהי איש מצליח

יוסף הצדיק אחז באמונה שלימה והגיע להודאה תמידית להשי"ת

עובד ע"פ כמה נקודות מס' כרם שלמה פרשת מקץ תשע"ו

שהעמידו את עצמם תמיד לפני ה' וחיו זאת במוחש כמו אדם שרואה בעיניו איך שהוא הולך לפני המלך הגדול, שאין לו שום מחשבה ושום רצון אחר רק לעשות רצון המלך, וכולו בטל אליו לגמרי. ומי שחי את האמונה ויודע שה' איתו תמיד, הוא מדבר עם ה' כל הזמן או בפיו או במחשבתו, ומבקש ממנו הכל, כמו שעשה יוסף הצדיק שלא זו שם שמים מפיו, והיה מתפלל על כל דבר ודבר קטן וגדול (ע' תנחומא וישב ס"ח).

אך כל זה לא מועיל אם נותן למחשבה של עצבות או יאוש להכנס למוחו, וזה חסרון אמונה, שהרי ה' איתך ומסבב הכל לתכלית הטוב.

וזה סוד ההצלחה של יוסף, שהיה איש מצליח, שבחר בדרך הטוב, להאמין באמונה שלימה שכל מה שה' עושה זה שלימות הטוב, ועלי להודות על כך בכל לב, ואם נראה שחסר בהארת פניו יתברך אלי, זה רק בגלל שאני לא בוחר נכון, ועלי לתקן את עצמי יותר.

יוסף הצדיק ע"י מחשבתו באמונה, הפך את הגלות לאור ואת העבדות למלכות

עלינו ללמוד מיוסף הצדיק, שהלך במקומות החשוכים והאפלים הללו, נמכר לעבד, ונכנס לתוך מקום הכי טמא

יוסף היה תמיד שמח וטוב לב וזריו ומקפץ

"ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח, ויהי בבית אדוניו המצרי", ופרשו רבותינו (ב"ר פו, ד) איש מצליח, גבר קפוז. דהיינו שהיה שמח וטוב לב, ועושה הכל בזריזות ובמהירות, ומקפץ ממקום למקום מרוב צהלה ושמחה (ראה במתנות כהונה שם). ויש לשאול, שהרי השכינה הקדושה הלכה עם יוסף בכל אותם עשרים ושתים שנה, וכמו שכתוב גם כאן, ויהי ה' את יוסף, ומה צריך להוסיף שזכה להיות שמח וצוהל וזריו, שזה סתם מידה או מעלה טובה, ולא זה העיקר, אלא שהיה ה' עימו, ואין שום דבר למעלה מזה, כי מי שהמלך איתו, יש לו כל הטובות שבעולם.

הדביקות ה' בכח מחשבה מתוקנת

אלא שיש כאן רמז, שגם אם יזכה האדם שהשכינה תהיה עימו בעולם הזה, עליו ללכת תמיד בדרך האמונה השלימה בלי שום סטייה, כי אם לא, לא יזכה לראות שה' עימו, ויהיה זה רק בהסתר. והחיבור והדביקות נעשים רק מכח המחשבה המתוקנת. שזה שלימות עבודת ה'.

האבות הקדושים התהלכו תמיד לפני ה', שלא הסיחו דעת רגע אחד מה', ואין הכוונה שציירו תמיד שם יקו"ק, אלא

את השטן תחת רגליו, עד שפרעה הרשע
אבי אבות הטומאה, נתן לו את כל המלכות.

השקיעה בגלות והעבדות באה רק מכח המחשבה של חוסר אמונת אמת

ואילו עם ישראל אחרי פטירת הדור ההוא
של יוסף ואחיו, שכחו מדרך האמונה
האמיתית, ונשקעו במחשבות של עצבות
ויאוש, ונכנסו מחשבות שאולי ה' לא אוהב
אותם, ורוצה לתת להם ענשים על חטאים
שנכשלו וכו', ובזה הכניסו את עצמם בידיים
לתוך העבדות והשפלות, כי פגמו
בצירופים הקדושים, ועשו צירופים של דין.
ואף שהשכינה היתה עימם במצרים, לא זכו
לראות עין בעין את טובו של הבורא.

עד שהגיע משה רבינו, ושמחו בבשורה
הטובה שהגיע כזה ענק שבענקים, ונפתח
ליבם בשמחה, ועשה להם מופתים גדולים,
ושחוק מפרעה והמצריים, ורומם את רוח
ישראל, ונכנס בהם רצון לידבק בה' בדרך
האמונה האמיתית, לדעת שמאת ה' יש
רחמים גמורים, כמו שכתוב "איהיה שלחני
אליכם", כלומר, תדעו שהכל תלוי בכם,
תתקנו את המחשבה, תתרומו, תאמינו
בטובו של השי"ת, ותאמינו שאני רוצה
לקחת אותכם אל ארץ זבת חלב ודבש, ולא
שתהיו עבדים חס ושלום. זהו הנסיון של
כל אדם, שיחכים ויקבל דעת אמת, ויפסיק
להאשים אחרים או את הבורא יתברך, וידע
שהכל אך ורק בבחירה שלו, וכאשר ילך
בדעת מתוקנת, יוכל להפוך את כל הבעיות
לתיקונים, ואת כל החושך לאור גדול.

שבעולם, ששם נתנסה בנסיונות הכי קשים
בעולם, ואילו היה נופל ברוחו, היה מכניס
עצמו בידיים אל הסטרא אחרא, והיה
באמת עבד מושפל.

מפי עליון לא תצא הרעות והטוב

אבל הוא הלך בדרך האמונה האמיתית,
לדעת שאין עוד מלבדו, וכל דבר שנסתבב,
זה רק מאת ה' יתברך, ואין טוב מושלם
יותר מזה, ועלי להודות ולהלל בכל מצב,
ובהתבוננות קלה ימצא האדם את הטוב
שבכל דבר ודבר, כי מפי עליון לא תצא
הרעות והטוב, שהשי"ת עושה לא טוב
סתם, אלא שלימות שלימות הטוב, והאדם
במחשבתו הוא שגורם לשנות את
הצירופים של הדברים, ואם מתדבק
במחשבה נכונה בהשי"ת, אזי מצטרפים
הדברים לטובה, וזוכה לראות עין בעין את
טוב ה'.

יוסף הצדיק נמכר לעבד במקום הכי שפל
והכי נבזה שיש בעולם, אך כיון שתיקן את
דעתו, היה מלך בכל מקום, אף אחד לא
שלט עליו, הסטרא אחרא הכי קשה והכי
גדול שבעולם נלחם בו בכל נפשו, מה שלא
היה עוד אדם בעולם שהיה בנסיון כזה
קשה, אבל כיון שהלך בדעת מתוקנת בדרך
האמונה במחשבה שכולה מוארת באורו
של השי"ת, בלי שום נטיה של עצבות או
יאוש או נפילה, והאמין שהשי"ת איתו, ורק
שזה המטרה בעולם שהבחירה תהיה של
האדם, שהוא ינצח בכח בחירתו - עמד בכל
הנסיונות, ולא ראו עליו שום עבדות, והכניע

מסילות עין החיים

פניני אורה מוועד למבקשי ה' - מאחד מרבני בית המדרש "תורת דוד" רמות א' ירושלים
על פי רוח הדברים בשיעוריו של מו"ר גאון ישראל שליט"א - במשך השנים.

אמר הכותב, מימי עלומינו היינו למדים את מדרשי רז"ל על מעשה האחים הקדושים ויוסף צדיקא, ברבת זיוע מיוחד, והרגשנו מן שמיא צורך לעסוק בזה, ולהאיר זאת, שחלילה לנו הקטנים לטעות שוב, אלא לכבד את כל גדולי ישראל כולם, כמ"ש במדרש (ב"ר צג, ב): "אמרו להבטיחם, מלכים מדויינים אלו עם אלו, אנו מה איכפת לנו, יאה למלך להתדיין עם מלך". ע"כ. ולהבין שכולם אמת כל אחד בחלקו, ולא להכניס ראש ח"ו בין אריות העולם, ובכל שנה קוראים פרשיות אלו, לומר לנו, שנלמד כבר לתקן, לחפש את רצון השי"ת באמת, גם במה שנראה מעבר לחיוב ההלכתי, ובפרט באותם צדיקים שהיה ויכוח ומחלוקת עליהם, וחברנו גם ספר בזה אודות קבלת הוראות מרן, בדורות ההם ובדורינו, שכל זה נרמז בפסוקים הללו. וזה לענין חלק ההלכה, אך כמו כן גם לענין הוראת התורה בעבודת ה' וכו'. ולא זכינו עדיין שישא לאור עולם. וכעת זכינו לראות בספר דברי שלמה למו"ר שליט"א, ספר נורא נוראות שנתחבר ע"י תלמידי יקר ה"ו לפני 12 שנים, מתוך השיעורים שנמסרו מפי מו"ר בשנת תשס"ט, ששם ביאר מו"ר את כל היסודות הנצרכים לכל אדם ואדם לפני לימוד התורה, לידע ולהבין באיזה דעת ואיזה לב עלינו לגשת לתורת רבותינו, להיות בביטול גמור לכל אחד ואחד, וכיצד כל גדול האיר את חלקו, עד שלימוד התורה שלנו יהיה בבחינת תלמיד גמור שיכול לקבל פי שנים ברוחו של רבו. ועוד מבאר שם שיש בזה דרגות על דרגות, וחיפוש על חיפוש עד שיזכה להגיע לאמת לאמיתה, ולתכלית, ובכמה מקומות האיר גם בענין יוסף הצדיק ומשה רעיא מהימנא, שמשם לומדים שהכל עומד על אמונת חכמים וקבלת דעת תורה. ואלו דברים שכל איש חכם לב שקורא אותם, עומד ומשתאה מול תורות נוראיות כאלו, ומשם יכול לבא ללימוד התורה הקדושה בלב אחר ודעת אחר לגמרי, כמו בריה חדשה. ולכן בהגיענו שוב לפרשיות וישב מקץ ויגש ויחי, ראינו לערוך כאן כמה נקודות שהאיר השי"ת לנו מתוך כלליות הדברים. ויהי רצון שזנכה להשלים את רצונו ית' כרצונו באמת לאמיתה, נזכה לכון את הדברים לאמיתתן, מובלי סטייה וטעות חלילה, ושיביאו את התועלת הרצויה כרצונו ית', למען נזכה לעשות נחת רוח לפניו ית', ומיגו דזכי לנפשי נזכה גם לכל אחינו בית ישראל, וכך בכל לימוד שזנכה ללמוד. אמן נצח סלה ועד.

וישראל אהב את יוסף

חלומותיו של יוסף הצדיק

ע"פ נקודות שנתבאר בשיעורים נדפסו בספר "דברי שלמה" - התשס"ט

בענין מכירת יוסף

שמיא על שלא ריחמו מספיק, או שהיה בלבם צד של קנאה, או שלא קיימו כראוי את רצון ה' בהשתחואה ליוסף. ועל המעשה הזה נתגלגלו כל הגלויות כולם.

כמה שאלות בענין השבטים הקדושים עם יוסף הצדיק

יש כאן כמה פליאות. א. במה יוסף מבקש בפיו שצריכים להשתחוות לו, ואפילו אביו הגדול שהוא מרכבה לשכינה, ואחרי עבודת ה' של יותר ממאה שנים, יש לו בחינה של השתחואה כלפי בנו הצעיר בגיל שבע עשרה. ב. ועוד, שהאבות הקדושים נמשלו לשמש, שממנה מקבלים כולם הירח וכל הכוכבים וכו', את הכח שלהם, ויוסף הצדיק אומר שגם השמש צריכה להשתחוות לו (בראשית לז, ט), וזה דבר מחודש שלא שמעו שיש מישהו

יוסף הצדיק מספר לאחיו הקדושים שהשי"ת גזר שכולם צריכים להשתחוות לו, ואפילו אביו ואימו. ובאמת שאביו אהבו יותר מכל בניו, ועושה לו כתונת פסים, ומוסר לו את הבכורה מעל כולם, ולאחים הקדושים נראה שאולי ח"ו ציד בפיו, שמביא דבתם רעה, כמו שיצחק אבינו לכאורה טעה בעשיו הרשע. וכדי שלא ידחו מן הקדושה חס ושלום, ישבו בדין תורה, וגמרו דין אמת, וי"א שהשכינה הסכימה עימם על הדין עצמו, ולבסוף יוסף צדיקו של עולם הולך בבזיון ובצער לגלות מצרים, ושם מתנסה בנסיונות גדולים מאד, ועד שעולה למלוכה. והשבטים הקדושים שהיו נקיים בלי שום חטא ובלי שום דופי (במדב"ר יג, יח), נתבעו מן

יותר גבוה מהאבות הקדושים, והוא למעלה מהשמש. ג. ואם יוסף הצדיק מעולה מאד בנשמתו יותר מיעקב אבינו, מדוע היה צריך לקבל תורה מאביו, ותורת שם ועבר. ד. ועוד צריך להתבונן במה שכתב רבינו בחיי (בראשית נ, יז), שיוסף הצדיק לא מחל לשבטים הקדושים, אפילו שבאו ואמרו לו הננו לך לעבדים. ומדוע, הרי בודאי היה רחמן וטוב לאין ערוך, ואיך יתכן שלא למחול. ובמדרש תהלים (מזמור י) איתא שמחל להם. וצריך ליישב שלא מחל לגמרי, אך מדוע. ה. רבותינו ז"ל גילו שכל הגלויות כולם הם בעבור מכירת יוסף, ומה

שקנאו בו (ראה זו"ח פרשת וישב, ובמגלה עמוקות ואתחנן אופן קצג, וכ"כ בחומות אנך ישעיה פרק ל: "שכל הגלויות היו בעוון מכירת יוסף והאיבה שהיה לאחיו עימו" עכ"ל), ומדוע חטא אחד דק לפי דרגתם חמור כל כך, שיעכב את הגאולה ואת בית המקדש השלישי יותר משלושת אלפים וחמש מאות שנים, וכולם סובלים ומתייסרים אלפי שנים. ו. ובענין ההשתחוואה ליוסף, קצת קשה, שהרי המלוכה שייכת רק לה' ברוך הוא, וכי אדם צריך להיות עבד של רבו או של צדיק, שנתחדש כאן אצל יוסף מצוה חדשה להשתחוות לו.

יעקב אבינו המשיך נשמה עליונה וזכה המעולה מכל צד של חטא

והראיה לזה שהיה זך וטהור ושלם במדותיו, שליבו היה שלם עם אחיו, שלא היה לו שום קנאה ושום שנאה ושום טינה עמהם, וכל מה שסיפר להם וכל מה שעשה עמהם, עשה באחזה ולב אמת. כמו שהתורה מעידה עליו "את אחי אנכי מבקש", "וילך יוסף אחר אחיו", "ויכר יוסף את אחיו" (ב"ר צא, ז. ילמדנו בראשית אות קסט. זוה"ק ח"א דף קצח: רש"י עה"ת שם), "ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו" (שלא לביישם, ואף שסיכן את עצמו). ובודאי שהמלוכה שייכת אך ורק לה' ברוך הוא, ולא אחר כלל, אך בשביל תיקון חטא אדם הראשון צריך את ההכנעה והביטול בכל מצוות הכבוד שציותה התורה, כמו כיבוד אב ואם, וכבוד רבו, שמוראם וכבודם הוקש למורא וכבוד המקום ברוך הוא, שעל ידי שיקיים האדם בשלימות מצוות אלו ובכל לב, יתחנך להתבטל לה' ב"ה.

והביאור בזה, שיעקב אבינו אע"ה אחרי פ"ד שנים שהכין את עצמו, נתכוין להמשיך בבכור שלו נשמה יותר עליונה (ואותה מחשבה נשתמרה ליוסף, ולא יצאה בראובן), שתשלים את כל התיקונים כולם, מעבר לכל מה שעשו האבות הקדושים, וביחד עם רחל שהיתה דבוקה בהשי"ת בכל לב,

יוסף הוא האור זרוע לצדיק, האור שקדם לבריאה, שיכול לתקן את הכל

כי שורש חטא אדם הראשון היה העקמימות וההתחכמות, היפך הישרות והתמימות, ואחרי שיעקב אבינו יצא לגמרי מחטא אדם הראשון, יכל להמשיך את נשמת יוסף שזכתה לאור שלפני החטא, שהוא האור שיכול לתקן את כל הברואים וכל הבריאה כולה ולהביא אותה למצב של קודם החטא, ולכן הוא היה האדם שעליו נאמר "נעשה אדם בצלמינו וגו' וירדו בדגת הים וגו'", שימשול בכולם גם בכל מלאכי עליון וכו', בכדי שיתן לכולם את הדעת האמת לאמיתה כיצד להשלים את רצון הבורא, ולהמליך אותו נכון, ואז תוכל להתגלות מלכות ה'.

לא יתכן מלוכה אמיתית מאת ה' לבשר ודם, אם לא שהגיע לשלימות טוהר המידות, שהוא לא נוגע בכבוד הזה, וכל מטרתו בזה אך ורק להיות אמצעי לגלות את מלכות ה', ויוסף הצדיק כשקיבל את החלומות לא היה לו הרהור של גאות או התנשאות ואנוכיות, הוא היה שמח לעשות כן לכל אחד אחר, אם כך היה הרצון העליון מאת ה', אך מה יעשה, שה' ברוך הוא בחר בו לזה, ולכן אמר כן לאחים בפיו, ולא חשש שהוא מעורר בזה קנאה, מאחר שהיה ליבו טהור.

**ההוכחה שיוסף לבדו ראוי להמשיך את
האבות הקדושים שרק הוא ביטל דעתו
לגמרי לאביו**

ונתן השי"ת סימן בזה בענין כיבוד הורים, שהרי גם יוסף הצדיק היה צריך תחילה

לקבל מיעקב את התורה והאור שלו, ואת מה שקיבל מיצחק ומאברהם וכו', ורק אחרי כן יכל ליקח את הכל ולהתעלות לדרגה של "מרכבת המשנה" לתקן את העולם. ויוסף הצדיק היה בטל ומבוטל לאביו כמו עבד לאדוניו, ומסר נפשו עבורו, כמו שאמר הנני, בעת שאמר לו אביו לך נא ראה את שלום אחיך וגו', וסיכן עצמו, ונשאר באותה נאמנות לאביו, במשך כל השנים הללו שהיה בחושך גדול, וי"ב שנים היה בתוך הבור, ויכל לאבד את האמונה ביעקב שהוא שלחו לשם, ומשליחות זו נסתבב לו כל הגלות והריחוק, עם הנסיונות הקשים ביותר שהיו בעולם, ואילו היה מהרהר אחר אביו, לא היה זוכה לעמוד בנסיון, ולא להמשיך את התיקונים, ולא לקבל את הלבוש הלאה, שהכינו צדיקי הדורות, ולהמשיך את עבודתם בקודש ולהתעלות עד דרגת "מרכבת המשנה".

והאחים הקדושים ראו שהם לא זכו לכזה ביטול ליעקב אבינו (ביטול שהוא מוכרח לממשיך הדרך, והוא שלימות המצוה של הכיבוד והמורא כפי דין התורה), מבלי להרהר אחר מה שנתן ליוסף את הכתונת פסים, ובחר ברחל במקום לאה (כמו שהיה במעשה בלהה), ולחשוב שאולי יעקב אבינו שהוא מרכבה לשכינה טועה במה שאוהב אותו יותר מכולם, וכן במה שבחר ברחל יותר מלאה. ואילו יעקב אבינו ע"ה בכל ס"ג שנים שיצחק בחר בעשיו להיות בכורו של עולם, ויעקב ח"ו היה נדחה מן הקדושה לגמרי, הוא לא הרהר שום הרהור, ולא חיפש בכלל לא בכורה ולא ברכות ולא שום דבר לעצמו, ומה שקנה את הבכורה זה רק בעת שכאב ליבו הטהור כיצד עשיו הרשע, שבגללו נסתלק

ה' רצה שיקבלו את דרך ה' של יוסף על ידי ביטול הדעת

השם יתברך לא רצה שישתחוו לו סתם, אלא שיבינו ששכל כזה זך הוא שכל מתקון, שלא שייך לגבולות של עולם הזה ולירידה של טומאת הנחש שבלע את כל העולם אחרי חטא אדם הראשון, וכאשר יבינו שיש לקבל תורה ממנו, ויבטלו דעתם מפני דעתו, כמו שהיה רצון ה' ברוך הוא כלפי האבות הקדושים, שהבן הבכור לא ייחשב בכורו של עולם וממשיך הדרך, אם לא שימסור נפשו להתבטל לגמרי לדעת אביו, וכך עשו כל צדיקי הדורות מאדם הראשון שהיה חסיד גדול, ועשה תשובה ועסק כל ימיו בתיקון העולם, ואחריו שאר צדיקים כמו שת וחנוך ומתושלח ונח ושם הגדול ואברהם יצחק ויעקב, שכל אחד התבטל לקודם אליו לקבל ממנו את תורתו. וכך היה רצון הבורא כלפי יוסף, שיבינו שאם ה' בחר בו, זה לא לתת לו מלוכה ועושר וכבוד, שבזה אין שום תכלית, (רק לרשעים ח"ו שמקבלים שכרם בעולם הזה), אלא זה רמז ואות מן שמיא שה' בחר בו (וגם כלים להשלים מלאכת הקודש), והוא יודע את דרך ה' ורצון ה', שתוכל להביא אותם ואת כל הברואים לשלימות שלהם.

מדוע יוסף לא מחל לאחים הקדושים

ולכן גם כשבאו עמודי העולם השבטים הקדושים, ואמרו לו, הננו לך לעבדים, ויוסף בכה בדברם אליו, לא מחל להם כראוי, כי אינו יכול למחול על דבר שאינו נוגע אליו, יוסף הצדיק נשלח להנחיל דעת הקודש, דרך של אמונה והתבוננות אחרת

אברהם אבינו קודם זמנו, והוא מלא עבירות באותו היום, ועוד חומד את הבכורה, וכיצד יעמוד רשע זה וישמש, אבל חוץ מזה לא רצה כלום, ואפילו כשאימו אמרה לו בנבואה ללכת לקחת את הברכות עשה כן באונס גמור. וכשיש כזה טוהר, וגם כזה ביטול, יכל יוסף ללמוד בזמן קצר את כל התורה של יעקב וכל מה שקיבל משם ועבר, ולהחכים בה, ולהיות בן זקונים הדומה לאביו, ונוסף ה' בשמו ולמד ע' פנים של תורה מגבריא.

יוסף הצדיק היה זך וטהור בליבו ובמדותיו ולכן נקרא ילד שעשועים

ולבסוף חלומותיו של יוסף התקיימו מעט, שהשתחוו לו כמה פעמים, וגם אחרי פטירת יעקב אבינו ע"ה אמרו לו הננו לך לעבדים, אבל העיקר לא התקיים, החלומות הללו נכתבו בתורה הקדושה לדורות, כדי לומר שהם אמת חק וגזירה של הקב"ה, אשר קבע סדרים בעולמו, והוא ית' בכבודו ובעצמו בחר ביוסף, וכאשר ישראל סבא (יעקב אבינו) אהב את יוסף מכל בניו, זה עדות וסימן שהוא אהוב וחיבי אצל השי"ת יותר מכל, והוא ילד השעשועים, ילד שאין לו בעולם שום מחשבה ושום רצון רק כיצד לעשות נחת רוח לאביו שבשמים ולהביא את גילוי מלכותו, ומתוך טוהר הלב לשמה, בנקיות וזך מבלי מחשבה ורצון עצמי כלל. [שזה הנקיות שלפני חטא אדם הראשון, ולכן יוסף הצדיק היה מסלסל בשערו ועושה מעשה נערו, מתוך טוהר ותום, כמו אדם הראשון לפני החטא, מה שאילו אחר היה עוסק בזה זה יכול להראות אצלו פגם וחסרון. ושופריה דיוסף כשופריה כיעקב, שזה ענין תיקון חטא אדם הראשון, שקודם החטא זכה למאור פנים הנמשך מאור הגנוז].

לגמרי ששייכת למעלה מן הטבע, דרך שצריכה לתקן את כל העולם, ועדיין לא באו לקבל ממנו כמו ביטול של תלמיד לרב, ולכן אף שירחם וימחל בכל לב, לא נשלם בזה מה שייעד ה' כפי החק והסדרים.

יוסף ביקש בנקיות וטוהר הלב

יוסף שביקש בפיו שישתחו לו, ושאפילו אבותיו צריכים להשתחוות, ושהוא מעל השמש שמשפיע את כל הקדושה והתורה והקיום לעולם, דהיינו שהוא בחינת האור הגנוז, אור זרוע לצדיק- הוא אמר כל זאת בעונה, רק לקיים מצוות קונו, מבלי שום נגיעה עצמית, ולכן זה נכתב בתורה הקדושה להיותו אמת, ושה' היה עימו בכל דרך הקודש, גם במה שבא בעלילה לאמר מרגלים אתם וכו', שרמז להם, אני אחיכם מחפש אהבתכם, ואתם עדיין לא מוצאים אותי, לא מבינים כאן את רצון ה'. יתכן שחשדו שאולי הוא יוסף, אבל לא הבינו את הרמז למה הוא מתנכר אליהם ולא אומר להם מיד אני יוסף. כי העיקר לא להתגלות ולומר אני יוסף בן יעקב, אלא שאני יוסף אחיכם שאוהב אותכם בכל לב, גם באותה שעה ממש שמכרתם אותי מצריימה, שהלב שלי היה כל כך טהור שלא נחלשה אהבתי אליכם גם באותה שעה. ותבינו אלו כלים זכים יש כאן, שיכולים להכיל דעת עליון, ולהאיר לכלל.

אילו קבלו דעת התורה של יוסף היו מתעלים כמוהו מעל החושך של אחר החטא

כזה טוהר לב ונקיות, שגם בשעת המכירה עדיין לא נחלשה האהבה שלו כלפיהם (ע')

באוחה"ק בראשית מה, ד), זה דבר ששייך רק מלפני חטא אדם הראשון, מה שלא ניתן להבין בשום מושג אנושי שלנו, ולכן כאשר היו משתחוים לו, יכלו לקבל מן הדעת הטהור הזה, ולהמשיך את האור הגנוז שהאיר בתוקפו לפני החטא, ולהתעלות גם הם מכל פגמי הבריאה.

האחים הקדושים חשבו, הלא אנחנו קדושים כראוי, ומוסרים נפש בתורה ובעבודת ה', ומה שייך צורך להשתחוות לבשר ודם, ובשלמא יהודה, צריך את המלכות כדי להשתמש בה לבנין בית המקדש ולרדות באומות, אבל גם אנחנו יכולים לידע את ה', ומה חסר ללוי שזכה להיות משבעה צדיקי העולם (אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה) שהורידו שכינה מרקיע אל רקיע. והאמת, שכל מה שיכולים להשיג אין לזה דמיון למה שיוסף השיג בזמן קצר מאד, כמו שלמד את כל תורת יעקב וכל תורת שם ועבר והחכים בה והיה בן זקונים הדומה לאביו, כשהיה ילד ורך. וכשהיו מתעלים מעל החשיכה של הגוף והבריאה, היו מתקנים הכל, יותר מכל הגלויות הארוכות של אלפי שנים.

האור והתורה והקדושה והברכה צריכים לעבור דוקא בסדרים שחקק ה' ב"ה

ושורש החטא של מכירת יוסף, הוא קבלת גזירת ה', אשר קבע חוקים וסדרים בעולמו כיצד יבא הכל על תיקונו, כי חקה חקק השי"ת שהחיות והקיום והאור ימשך כפי סדרי התורה הקדושה, שאם לא כן יהיה שבירת הכלים, כמו כלי שיקבל אור גדול ומזה יישרף ויתכלה מיד ח"ו. והכל ברא

מבלי טענה שאילו קירבו אותו וכו', ועוד טעמים מסתרי ההשגחה.

יוסף הצדיק אומר לאחים הקדושים השי"ת גזר שהאור שלכם יהיה אצלי, ולא באתי לקחת את האור שלכם ח"ו, כל אחד הוא נר ה', אבל זה כמו ירח שצריכה לקבל מהשמש, והשמש מקבלת מלמעלה, כך סידר ה' ברוך הוא. והתורה אומרת "ויקנאו בו אחיו", מה שיוסף עצמו לא היה מקנא אם הוא היה צריך להשתחוות לאחרים, כמו שהלך לעבוד את אדונו המצרי, באמונה, ובשמחה, וקיבל את רצון השי"ת בזה, והשפיע ברכה לאדונו בכל אשר לו בבית ובשדה, מתוך לב נאמן. וכן באותם י"ב שנים שהיה בבור, היה מועיל שם לכל אחד ואחד, ומשמח ומאיר להם, וגילה שם שמים בכל מקום, בשמחה ובמאור פנים. ולא הרחרחום הרהור אחרי מדותיו של השם יתברך.

נשמות צדיקי הדורות זכו לבחירה הנכונה כבר בראשית הבריאה

יש בזה קנאה גדולה, למה דוקא יוסף, הרי כולנו כשרים וטובים וקדושים, וזה כענין הקנאה של המאורות הגדולים בימי בראשית. והתשובה לכך - שזה ענין שנודע כבר בראשית של הבריאה, ששם נשמות הצדיקים נתעלו מעל הפגמים. והכל מכח הבחירה, ואנחנו שלא זכינו לבחור כראוי, נתן לו השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו לאין קץ, את האפשרות לצאת מאותה התחכמות ואנוכיות וחוסר אמונה, ולחפש את רצונו ית' ולהתבטל לדעת תורה, שמכח זה נוכל לצאת מן הפגם שלנו. וזה כל נשמות

השי"ת באמצעות התורה הקדושה, שבה נסדרו הסדרים, שמי שיעבור על מצות ה' ח"ו יתחייב בריחוק ממנו ית', ומי שיקיים מצוה, יתחייב בקירבה אליו ית', שאז נעשה כלי ראוי לקבל את האור.

וכל הבריאה נתהוותה מהאור הגנוז שהאיר השי"ת, ומן האור הזה לא הופיע רק משהו דק מן הדק, וכבר היה מאיר מסוף העולם ועד סופו, וקיבל ממנו אדם הראשון, ואז היו פניו מאירות, ואפילו עקבו היה מכהה גלגל חמה, וכשחטא, נסתלק זיוו, כיון שנסתלקו ממנו הנשמות העליונות, ומעתה צריכים לעסוק בתשובה גדולה ובתיקון, ובפרט על ידי עבודת הקודש של האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, וכולם נתכוונו שתגיע כבר נשמה שתשיג מעל החטא, שזה נשמת יוסף, והיא תתקן את העולם. ולכן גם האבות הקדושים השתחוו ליוסף, ומסרו אליו כחו, שישלים את הכל ויביא לתיקון של המלכות.

לדורי דורות צריכים לידע שה' ב"ה לא טעה ח"ו בבחירתו ועלינו לשוב למסלול שסידר ה' ב"ה

ומה שלא השתחוו ליוסף, נחשב כסתירת גזרתו של מקום, אשר הוא יתברך אחד, ושמו אחד, ורצונו אחד, ולא יתכן לומר לה' ברוך הוא שטעה ח"ו במה שבחר ביוסף, ונתן לו מאור פנים מיעקב אבינו שהוא מרכבה לשכינה, בטעות ח"ו. ומה שהיה אצל יצחק ועשיו, זה גם היה רצונו ית', ויעקב לא סתר גזירה זו, ואפילו לא ביקש את הברכות, עד שיראו שהכל מן שמיא שיעקב זוכה גם במדת הדין, ועשיו ידחה,

צדיקי הדורות שהם זכו לבחירה הנכונה כבר אז בראשית הבריאה, ועמד השם יתברך ושתלן בכל דור, נשמות שעליהם אמרו, שבהם נמלך השם יתברך אם לברוא את העולם, כמו שדרשו רבותינו (ב"ר, ח, ז) על הכתוב (דה"י א' ד, כג): הִמָּה הַיּוֹצְרִים וַיִּשְׁבְּי נְטָעִים וַיַּגְדְּרָה עִם הַמְּלָךְ בְּמִלְאֲכָתוֹ יִשְׁבוּ שָׁם.

כשאדם זוכה להתבטל לדעת תורה, דהיינו שהוא מקבל עליו שאין לו שום דעת משלו, והדעת שייכת רק לתורה הקדושה ולחכמי התורה שקנו את נשמת התורה, והוא עצמו מבלי שום הבנה עצמית, ובא שותה בצמא כל דבר מדבריהם, ומתאים את עצמו אך ורק לדעת רבו, בזה הוא מתחבר לדעת רבו, ומאיר בו הדעת של רבו, וממילא מקבל מהיראת שמים הטהורה ואהבת ה' והאמונה וכו' של רבו. ואז בזמן קצר מאד יכול להשיג מה שלא ישיג במאות שנים שיעבוד את ה' לבד.

יוסף הצדיק לא רצה כלום מהמלכות והשלטון, לא היה לו שום רצון בזה, כמו שהאחים הקדושים אמרו "המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו" (בראשית לז, ח), אבל הוא אמר אני חייב להתלבש בלבוש של שליט, כי רק כך יוכל להנהיג את כל בני המדינה, ולזכות לבני ישראל את מעלתם שזה קרבת ה', ולהכין את בנין את היסודות של עם ישראל, ולזכות ולצאת מעבדות לחירות עד שיוכלו לקבל את התורה.

יוסף הצדיק ומשה גילו תורה ודעת אחר שיכלה להביא את יציאת מצרים וכו'

מדוע נקרא שמו "יוסף", כי הוא עשה הוספה של התגלות ה' חדשה בעולם,

שהקב"ה אמר: אם אתם חשבתם שאתם כבר צדיקים, אם כן אני אתן לכם עוד תוספת של התבוננות חדשה, התבוננות שתביא אתכם לשפלות וענוה חדשה גדולה עוד יותר, ועל ידי זה באמת כבר תזכו לראות עוד דרגה בהתגלות ה' בעולם, שזה התגלות של יוסף והתגלות של משה רבינו, ובזכות זה תזכו לצאת ממצרים ביד חזקה, ולהאמין בה' ובמשה עבדו, ולקבל את התורה במעמד הר סיני.

לא יכלו להאמין שיש דרגות כאלו של יוסף ומשה

האחים הקדושים היו בהתבוננות שלא יכול להיות שדברים כאלה קיימים בעולם, מספיק שיש צדיקים כמו יהודה ובנימין, אבל צדיק יסוד העולם זה אין! אין את יוסף, אין את משה רבינו, לא יכול להיות שיש כזו בחינה של יוסף, ש"השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי".

ובשעה שנתגלה אליהם, גילה להם את האור שלו שהיה בהסתר כל השנים, ונבהלו מאד מאד מזיו פניו ועוצם קדושתו ונשגבות נוראותו, ואפילו כאן בעמקי טומאת העולם בתוך מצרים ובית פרעה, ובאותו הזמן פרחו נשמתם וכו', כאשר התגלה בפועל בתפארתו. ורק יעקב ידע את הערך העליון הזה ולכן היה אוהב את יוסף יותר מדי, והוא "שמר את הדבר" (בראשית לז, יא), והיה ממתין ומצפה מתי יבוא (רש"י שם), וכך היה אצל משה רבינו, שהשיג דרגות שלא יכלו להכיל אותם בשכלם, שזוכה לדבר עם ה' פה אל פה, וה' אוהב אותו יותר מדי, ואומר בכל ביתי נאמן הוא.

להתבונן שהגלויות והצרות בגלל שעדיין לא מקבלים ביטול לדעת תורה

בפרשיות אלו צריכים להתבונן, שהשתלשלות של כל הגלויות, וכל הכאב וכל הצער וכל הייסורים והדמעות והבכי שעברו על עם ישראל בכל הדורות כולם, היו השתלשלות מהפגם שנעשה בכבודו של יוסף הצדיק, שהשם יתברך הקפיד על זה יותר מכל דבר אחר בעולם, ואם לא היינו פוגמים בכבוד צדיקי הדורות, שהם המשך נשמת יוסף הצדיק, אז כבר היו יכולים להיגאל מזמן.

כל העונשים והייסורים ואפילו כשלונות בחטאים של האדם, זה בגלל שאינו מחפש את רצון ה' לקבל את דעת הצדיקים, ולהבין שאחרי החטא הכל נפגם ולא שייך להבין את התורה לאמיתתה וכל שכן לידע דרך ה', מבלי לבטל דעתו לגמרי לדעת צדיקי הדורות, והשם יתברך אומר, הרי נשמת הצדיקים היא יסודו של עולם והכל ניזונים ממנה, והפגם בכבודם, זה כפוגם בכבוד שלי בעצמו, שאני אוהב אותם ורק אני יודע את מעלתם ואת מסירות נפשם שעוברים למעני.

ויש צדיקי עולם שנסלקו מן העולם מבלי שהעולם זכו לטעום כמעט מן הדעת שלהם, כמו רבינו האר"י ומהר"ש מאסטרפאלי זיע"א הי"ד. וכך העולם נשאר באפילה שלו, מכיון שעדיין לא מחפשים את רצונו ית' בכל זה.

**יוסף הצדיק יכל למאן לתפקיד הזה,
וקיבל עליו מסירות לטובת כל מישראל**

יוסף הצדיק הבין מיד את הדרגות שייעד לו השי"ת, יותר מהאבות הקדושים, שבביל שהוא יתקן בזה את כל העולמות ויביא את הגאולה, והוא יכל למאן בתפקיד הזה, כי אולי לא יאמינו לו ולא יקבלו ממנו, ובשביל לעשות את התיקונים הנצרכים יהיה עליו לקבל על עצמו כל מיני צרות ויסורים שבעולם, ולהיות בבזיון בבור של נחשים, ואחר כך "עינו בכבל רגלו ברזל באה נפשו", ולהכנס לתוך טומאת מצרים, במקומות הכי מטונפים שבעולם, שזה צער לו לאין שיעור, וגם בבית פרעה, ולהלחם בטומאות הכי גדולות ולהתמודד איתם, ולבסוף יצטרך למות במצרים ושיקברו את הארון שלו בתוך הנילוס שזה העבודה זרה של מצרים.

וכמה קושי יש רק לחשוב על זה, לנשמה כל כך זכה ונקיה, שנמצאת כבר למעלה בדרגה העליונה של הבן יקר לי, שהשם יתברך משתעשע בו מעל כל הברואים כולם, ואין לה שום צורך בחיים של עולם הזה, והוא יעזוב הכל ויכנס לכזה חושך, וימסור נפש עבור קדושת ישראל והצלתם, בעוד שהם מבזים לו ומוכרים אותו למצרים לתוך ערוות הארץ, ואילו היו מקבלים ממנו לא היה נצרך כל זה. ובכמה דרכים יכל להניח כל ההתמסרות הזו שעושה בשבילם, ואף על פי כן הוא מקבל את המסירות נפש הזו למען עם ישראל.

כשיוסף מסר נפשו התבטל לגמרי לא"ס

ויוסף הבין עוד, שכדי לזכות לתקן את כל העולם הוא חייב להסתלק ממנו, לסלק את העיניים שלו ממנו לגמרי בביטול גמור

במדבר וישתמשו בו בשביל הגאולה, שלבסוף יוכל לפעול דוקא בכח ההסתלקות שלו שיקחו אותו בארון.

ולכן יעקב בכה על שיש כזו בחינת יוסף בעולם והיא מסתלקת והעולם לא רצים אליו, ולא די שלא רצים אליו עוד נלחמים בו ושמים אותו בבור, וכמה הפסד יהיה לכלל ישראל בזה, והוא רומז להם תתבוננו קצת תראו, זה הוא שיקרע לכם את ים סוף, וזה הוא גם שיקרע לכם את ים סוף שיש לכם לאורך כל הדורות, והוא יגלה לכם את זכות האבות הקדושים, ובזכותו גם תבוא ישועת ישראל האחרונה ותזכו לרון יחד להשי"ת, ויעקב אבינו ראה איזה בושא תהיה לנו על שלא התבוננו לדרוש ולחפש אחריו, וזה היה הצער של יעקב אבינו, הצער של השכינה הקדושה בגלותה, כי נתנו לנו הזדמנות, שמו לנו את ה'גביע כסף' של יוסף באמתחותינו, החביאו לנו אותנו, ואם היינו מגלים מה טמון בו, היינו זוכים להתבוננות של אמת לאמיתה, והיינו רואים שכל העולם זה הבל וריק, והיינו רואים את האמונה בעיניים רוחניות חדשות לגמרי.

**יהודי שואל איה כבוד ה', שעם הקודש
נאנקים, משיבה בת קול איה כבוד
הצדיקים**

"אמר הקב"ה לשבטים, אתם מכרתם את יוסף לעבד, חייכם שאתם קורין בכל שנה ושנה עבדים היינו לפרעה במצרים". ביאור הדברים, שהאדם תמה, היתכן כזה שעבוד, כאלו ביזיונות, כאלו רדיפות, כאלו שמדות, כזה שפיכת דמים, כזה עינויים

לאין סוף, ורק על ידי זה יצליח לבסוף להמשיך לעולם את הראיה של האמונה, כמו שחומש בראשית מסיים: "וישם בארון במצרים", ששם נטמן הדעת הקדוש של האבות הקדושים ויוסף הצדיק.

ולכן כאשר נעשתה התגלות הגאולה בפועל על ידי משה רבינו, לקח איתו ביחד למדבר את הבחינות האלה של ההסתלקות של יוסף, וזה האור שהיה צפון וגנוז בתוך ארון יוסף, שזה מה שגרם לים לנוס, וזה מה שעורר אותם ונתן להם כח גדול של מסירות נפש עד שזכו להגיע לשלימות האמונה, וזכו לשירה ולמתן תורה ביחד עם משה רבינו. וזה מה שראה יוסף מתחילה, הוא ראה את ההסתלקות שלו, הוא ראה איך נחקק על עצמותיו האותיות של התורה הקדושה כמו שאמרו: "קיים זה מה שכתוב בזה" (סוטה יג. יג.).

**יעקב אבינו בכה כיצד לא רצים אחרי
הצדיקים לקבל את הדעת שלהם**

והשכינה מבכה, שהבן יקיר שלה, הילד שעשועים שלה, מוטל בבור עם נחשים, ומתהלך בלבוש מצרי, ואחרי כן מוטל בארון מתים, ולמרות שהשכינה מבינה שזה הענין של התכללות ברחמים הגדולים וה' רוצה אותנו, אבל היא בוכה. וגם יעקב בוכה ואומר: "זו תורה וזו שכרה!" זה מה שנבחר לו לעלם חמודות הזה שהכתונת שלו תהיה מלאה בדם, והוא ימסור נפשו ב"שמע ישראל", ונפשו תצא באחד! והוא זה שיעבור עליו מה שיעבור וילך בארון לפני בני ישראל

העולם.

לכבד כל אחד מגדולי ישראל כמורא שמים, ובאהבה שלימה, בלי שום חילוקים

בכל הדורות שראינו גזירות ושמדות ה"י, בודאי שקודם לכן היה למרמס ענין אמונת חכמים וכבוד הצדיקים. והשי"ת מקדים רפואה למכה, ובכל דור שולח נשמות הצדיקים אשר יכולים להגן על הדור ההוא דייקא, מכל צרה וצוקה מכל נגע ומחלה, והכל תלוי בהנהגה שלנו באמונת חכמים. ועל זה צריך להתפלל שנדע לקיים את החיוב ההלכתי כלפי כל אחד ואחד מגדולי ישראל ללא שום חילוקי עדות והשקפות, ולהיות צמודים תמיד לחובת ההלכה שחייבה תורה "מורא רבן כמורא שמים", ובכלל זה לאהבה את גדולי ישראל כאהבתו של מקום, שנאמר ואהבת את ה' אלהיך, את לרבות תלמידי חכמים, וכל שכן כל אחד ואחד מצדיקי הדורות שהיו גם תלמידי חכמים מופלגים, וגם עמודי העולם. יה"ר שיזכנו השי"ת לילך בדרך הישר והנכון, ולהשלים את רצונו ית' כרצונו אכי"ר.

הלא זה ה' חטאנו לו ולא אבינו בדרכי הלך, והרבינו לפשוע ולמרוד וכו', אך סוף סוף אלו בנים של מקום, ואיה כבוד שם מלכותו. **ובת קול מן שמיא משיבה:** איה מכירת הצדיקים, איה רדיפתם ורמיסתם, איה שפיכת דמם של נפשות זכות ונקיות שלא היו זקוקים לשום תיקון, ומסרו נפשם לעזוב מעון עליון בעדן העליון אצל אביהם שבמשים, ולרדת שוב לעולם הזה אך ורק בשביל התיקון שלכם, וקבלו על עצמם יסורים נוראיים ונסיונות וסיכונים רוחניים לאין שיעור בכל עת ורגע, אך ורק בשביל טובתכם הרוחנית והגשמית, והם היו טרף לשיניים של בעלי חיצים ולשון הרע. אילו היינו זוכים לשמר את שורש נשמת ישראל, שזה נשמות הצדיקים, אזי היה משתמר גם הכבוד והערך והיקר של כל בר ישראל יהיה אשר יהיה, ויהא במצב אשר יהא, אפילו עם כל הפגמים ח"ו. אך בני האדם בבחירה שלהם, מראים שאין להם ערך לא לנשמות אחיהם בני ישראל, דהיינו לאהוב כל אחד אהבת חנם, אהבה עצמית, טבעית ואמיתית, כמו אח שצריך לאהוב את אחיו בטבע, ואפילו לא לנשמות הצדיקים שהם מקור הקיום של

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שמאמר זה "מסילות עץ החיים" יעמוד לזכות לברכה וישועה ובריאות ושמחה ואור פני השי"ת, וכל טוב סלה - למו"א מאיר בן מרגלית, ומ"א שושנה בת חפציבה וב"ב, ולרבי מאיר בן רענה - ה' ישמרם וינצדם, אמן נצח סלה ועד.

לשאלת רבים:

כפי שצוין בעמוד השער ובדברי המבוא, הפנינים שנכתבו ע"פ נקודות מתורת מו"ר, הם רק פניני דרך בעבודת ה', שזה ג' המאמרים הראשונים בלבד. ומכאן ועד סוף הגיליון, אלו הם ליקוטי חידושי תורה שנתאספו תחת ידינו במשך השנים מדברי רבותינו, ובחלקם גם שילבנו דברים שהבננו משיחותיו של מו"ר. ומחמת קוצר הזמן, הבאנו את הדברים כאן מבלי הגה, ונשמח לקבל הארות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

מתוקים מדבש

האם מכירת יוסף היתה בערב פסח

גלות מצרים התחילה ביום מכירת יוסף, ומצינו שהיו השנים מכוונות, ולפי זה יתכן שיוסף נמכר בערב פסח, ואם כן זהו ששלחו יעקב לראות את שלום הצאן, לבדוק שאין בו מום, והוא הבכור הכהן שיכול להקריב, ולכן הלך עם כתונת הפסים, אף שידע שקנאו בו בגללה, כיון שהיה זה בגדי אדה"ר שהם בגדי כהונה, והלך לשדה הידוע- הר המוריה להקריבו שם, ותעה שם, והאחים הקדושים לקחו ממנו את בגדי כהונה, ושחטו הם את השעיר לקרבן פסח, ואכלו אותו יחד עם יעקב בליל הסדר, ולכן אי' במדרש, אמר הקב"ה אתם מכרתם אחיכם לעבד, חייכם שתקראו בכל שנה עבדים היינו לפרעה במצרים.

וצודה לי ציד, היינו שילך למקום הר המוריה, ויש לבאר משום הקרבת הקרבן. ולכן יצחק קרא דוקא לעשיו, שבשביל הקרבת הקרבן רק כהן כשר. וכן כאן, מאחר שהיה ערב הפסח, והעבודה בבכורות, ויעקב מינה את יוסף לבכור, מוכרח לכתחילה שהוא יקריב את הקרבן פסח (ואם מת או אבד, אז מעמידים אחר במקומו

לבכור, שקודם מתן תורה אפשר לעשות כהאי גוונא), וביקש שקודם לכן ידרוש בשלום אחיו, וימנה אותם על הקרבן. ויסכימו לדבר אביהם שהוא הבכור שיקריב את הקרבן עבור כולם. ואולי יוסף בא כבר עם גדי עזים בידו. ותעה בשדה, הוא השדה הידוע שכתוב ויצא יצחק לשוח בשדה, וכן כתיב וצא השדה וצודה לי ציד, והיינו שצוה לעשיו שיקריב את הציד בהר המוריה לקרבן פסח, וזהו השעיר עזים ששחטו וטבלו בו את הכותנת. ולכן לקחו ממנו מיד את בגדי אדה"ר שהיו בגדי כהונה, כדי שיוכלו להקריב בהם את קרבן הפסח. ואולי יהודה לבש אותם והוא הקריב בהם את הקרבן פסח בשעיר עזים שהביא יוסף בידו, ואותו אכלו יחד עם יעקב אע"ה בליל הסדר. [ולפ"ז מה שכתוב וישבו לאכול לחם, היינו מצה עשירה. שבערב פסח אסור לאכול חמץ, ואסור לאכול מצה. אלא אם כן כל זה היה לפני זמן איסור אכילת חמץ].

מדוע השבטים הקדושים אכלו את השעיר ששחטו במכירת יוסף. והנה כתיב "ויקחו את כתנת יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתנת בדם". וצ"ע מדוע הוצרכו לשחוט את השעיר, הלא די להורגו בהריגה כל דהי.

יתכן שמכירת יוסף היתה בערב הפסח. ידוע מה שאמרו בזהר חדש (הובא בחומת אנך ויגש אות ה) שגלות מצרים (וכל הגלויות) היא על מכירת יוסף. וכתב במיוחס ליונתן (עה"פ ויאמר ישראל ליוסף, ועה"פ ויאמר האיש נסעו מזה), שביום מכירת יוסף התחילה גלות מצרים. וידוע שיעקב אבינו ירד לגלות לבן ערב הפסח, ונגאל מלבן בפסח אחרי 20 שנה בדיוק, שהכל היה מכוון לפי הימים, וכן ירידת יעקב אבינו למצרים היתה בערב הפסח, ומעתה נח לומר שגם מכירת יוסף היתה בערב הפסח, ורמז לזה מ"ש בזה"ק (פ' וישב קפה): ששחטו שעיר עזים וטבלו את הכתונת בדם, כנגד עורות גדי העזים שלבש יעקב אבינו ע"ה, וגם זה היה בערב הפסח ניסן. וזהו עומק דברי רבותינו (מדרש תהלים מזמור ז'): "אמר הקב"ה, אתם מכרתם יוסף, חייכם שאתם קורין בכל שנה ושנה עבדים היינו לפרעה במצרים".

כיון שעבודה בבכורות לכן שלח יעקב את יוסף להקריב פסח. והנה כתיב "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן", ומה צריך להדגיש על שלום הצאן, אלא אפשר שיעקב אע"ה שלח את יוסף אל השדה להביא לו קרבן פסח, ואמר לו לבדוק את הצאן היטב שאין בו מום, ולכן שלח אותו יחד עם בגדי אדה"ר שהם בגדי כהונה, שבהם הקריבו כולם את הקרבן, אדם, ושם, ואברהם וכו'. וזהו שכתוב "והנה תועה בשדה", הוא הר המוריה, מקום המזבח, לפי מה שכתב בס' הכתב והקבלה (בראשית כז, ד) דמ"ש וצא השדה

המזוזות, היא לכפר על מכירת יוסף, דכתיב בו וגם דמו הנה נדרש (שאזוב ג' י"ו, ועם אותיות סף, הוא בבחינת יוסף), ולכך נצטוו על דם מילה ודם פסח, כדכתיב ואומר לך בדמיק חיי. ג. בטעם הנוהגים לאכול ביצה בליל פסח, י"ל כיון שבליל הסדר ההוא יעקב אע"ה התגבר לשמוח, אך היה קשה לו מאד, ומשם היה שורש לתשעה באב (שהחברן והגלות הם בעבור מכירת יוסף, כדאיתא בזהר חדש). ד. וכן פיוט חד גדיא שרומז על מכירת יוסף, אומרים אותו בליל הפסח. ה. וכן מנהג תענית בכורות בערב פסח אפשר שבא לכפר על מכירת יוסף, דהנה באברבנאל הביא דברי המדרש, אמר הקב"ה לפרעה, אי אתה יודע כמה חיבבתי את הבכורות שכתבתי לא תעבוד בבכור שורך, ואתה שלחת ידך בבכורי, דין הוא שתלקה. ואי' בירושלמי (שקלים ב, ג), אתם מכתם בכורה של רחל בעשרים כסף, אף אתם תנו בעד בכורכם חמשה סלעים, שנא' עשרים גרה. ע"כ. וביאר שכיון ששלחו ידם בבכורה של רחל למוכרו לעבד, ועברו עמ"ש לא תעבוד בבכור שורך, הוא יוסף, דין היה שילקו במכת בכורות כמו המצרים, אלא שחס עליהם הבורא ופדאם לחיים. וכתב בס' פדיון כהלכה, שלכן נהגו הבכורים להתענות בער"פ, במקום לעשות בו שמחה, לכפר על מכירת יוסף שעדיין לא נתכפרה.

ואם בשביל שיוכלו לאכול את השעיר, ולא יהא בל תשחית, תמוה שיוכלו לאכול שעיר ששחטו אותו בשביל מכירת אחיהם, ויותר טוב היה להאכיל הבשר לכלבים, ועוד קשה דמאי אכפ"ל אם שחטו או הרגו. וביותר קשה למה בכלל הוצרכו לזה, הלא יכלו רק להקיז דם מהשעיר מבלי לשוחטו. ולפי דברינו שהיה זה שעיר של קרבן פסח בערב פסח אתי שפיר. [ובבאר מים חיים (לו, לא) כתב, שמדברי רז"ל ששחטו השעיר כדי לאכול. וכן משמע בב"ר פד, ז].

יעקב לא התאבל תחלה כל שבעת ימי החג. ויש מי שכתב שמכירת יוסף היתה בט"ו ניסן, וקשה שאסור לדון ביום טוב (ש"ע חו"מ סי' ה ס"א), ועוד שכתוב, "ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל על בנו ימים רבים", והרי אסור לקרוע ביום טוב, ואסור להתאבל, אלא יותר י"ל שהיה בער"פ, והשי"ת סיבב בזה חסד עצום, למעט מאד בצערו של יעקב, שתיכף נכנס יום טוב, ושקט מצערו, ולא התאבל כל שבעת ימי החג.

[וגם אחרי החג לא הוצרך להתאבל מן הדין, כיון שהתחיל את האבילות בערב החג. וזה רק אם לא תלה שהוא חי].

כמה דברים בערב הפסח, כנגד מכירת יוסף:
א. אפשר שקרבן פסח, לכפר על מכירת יוסף, שקרבן פסח בא מן הכבשים או מן העזים. ב. בפנים יפות (שמות יב, כב) כתב, שמצות הזאת הדם באזוב על המשקוף ושתי

ב. ביום מכירת יוסף היה ראוי להיות מחיית עמלק ובית המקדש

בי"ד ניסן הוא יום ביעור עמלק מן העולם. וביום מכירת יוסף חשב יוסף שייבנה בית המקדש, והאחים הקדושים ציפו קודם למתן תורה, ובאותו היום שרתה נבואה על האחים הקדושים ונאמר להם שעומדים החוי להלחם עמהם, וגם יעקב אבינו ע"ה ידע זאת, ולכן שלח את יוסף לעשות שלום בניהם ולהציל אותם ואת הצאן קדושים, ולכן נאמר את שלום הצאן, שהיה צאן מיוחד ונעלה שהיו אומות העולם וכן הס"א חומדים אותו. וגם לעתיד לבא מצויין היום הזה של י"ד ניסן שהוא ערב הפסח.

תחיית המתים (ב"ר פ' וישב פד, יא), וכן בנין בית המקדש, שלכן נזדרזו לקנות הבכורה מעשיו שלא יהא רשע זה עומד ומשמש במקדש (דאל"כ ודאי שהשי"ת לא יתן לו לעתיד לבא), וגם השבטים הקדושים חשבו שכבר הגיע זמן בניית בית המקדש, ולכן ביקש יוסף המלוכה,

הארץ קפצה ליוסף הצדיק להר המוריה. בתפארת יהונתן (לו, טו) כתב שכמו שקפצה הארץ ליעקב בצאתו לחו"ל להתפלל בהר המוריה, כך קפצה הדרך ליוסף שיתעה למקום המקדש להתפלל שם. ויוסף רצה למלוך, כמו שיעקב חשב שבימיו יהיה

מאחר שקודם לבניית המקדש צריכים להעמיד להם מלך. והם הלכו לקבל את התורה, במקום מדבר ששם מקום נתינת התורה במקום הפקר לכל. ע"כ.

נודע לאחים בנבואה ביום מכירת יוסף, שעומדים להלחם עמהם. והנה יעקב אבינו היה מתיירא מאד באותו היום, וגם השבטים הקדושים נאמר להם בנבואה שהחוי מבקשים לערוך עימם מלחמה, ולכן נסעו משכם לדותן, כמו שכתב במיוחס ליונתן (ע"פ ויאמר ישראל אל יוסף, וע"פ נסעו מזה), ובאותו היום הכריזו מאחרי הפרגוד שמתחיל שעבוד מצרים (שם). ואפשר שעומק הכוונה בזה, שהיה אפשרות מן השמים שבאותו היום שעברו סך שנים מדוקדק מיום ליום מברית בין הביתרים שהיתה בליל הסדר, כיון שהחשבון מכוון מיום אל יום ומרגע לרגע, כמ"ש רבותינו בפירוש ההגדה, שהשי"ת מחשב את הקץ, שנגאלו בדיוק אחרי 430 שנה מברית בין הביתרים, ולא עכבם הקב"ה אפילו רגע אחד, ומיד אמרו הלל בחצות הלילה. ולכן היתה אז התעוררות להשלמת תיקון העולם ומחיית עמלק, והחוי הרגיש בזה, והתחיל לערוך עימם מלחמה, והרגישו כולם סער בנפשם הקדושה על היום כמה הוא גורלי. וכיון שנודע שיהיה מלחמה, וזה סימן שהיה קטרוג כיצד ניצלו מזה, יש לומר משום שיוסף כיפר בעדם, במה שקיבל באהבה גזירת שמים, ועוד שגם השבטים הקדושים התגברו שלא להרוג את יוסף, אע"פ שהותר להם כפי הדין והסכימה השכינה עמהם.

מתחלה רצו להורגו בחרב, כדוגמת משיח בן יוסף, ושיזכה שימות על ידם ולא ע"י גויים. ועוד כתב בתפארת יהונתן (ז, ב), שראו ברוח הקודש שהמלך הראשון שיהיה לישראל (שאול המלך ע"ה), ייהרג בחרב, כי התווה קודם לתיקון, ולכן משיח בן יוסף שקודם למשיח בן דוד בסכנה שלא ייהרג, ואמרו למה יהיה

נהרג ע"י גויים, לכן נהרגו בחרב קדישא, וכמו שאמרו שחטא דוד באוריה שנהרג בחרב בני עמון ולא בחרב קדישא על שמרד במלכות, ולכך אמרו לנו ונהרגו. ע"כ. [ועי' בפני דוד (פ' ויחי אות יד) מאמרי נועם הקדמון, שאברהם היה לו חרב שחקוק בו שם המפורש ונתנו ליצחק ויצחק ליעקב וכו'].
זרע עמלק והער"ב ימחו מן העולם בי"ד ניסן. ובזוהר הקדוש (ח"ג דף רמט). איתא, שנשבע ה' להעביר זרע עמלק מן העולם בי"ד ניסן, ואז נאמר משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח, כאשר ימשכו ידם מן הלווצים, הם הרועים שלהם העמלקים, וילכו במכת חושך. ע"כ. נמצא שאותו היום מסוגל בכל שנה להעביר זרע עמלק, וכן בימי המן זרע עמלק ימ"ש, היתה אסתר עסוקה ביום זה י"ד ניסן בבדיקת חמץ, ושרתה רוח הקודש על מרדכי לסכל גזירת המן עמלק וגזרו תענית ג' ימים (קהלת רבה ח, א). ויתכן שאילו התגברו יותר לקבל את נבואת יוסף על החלומות, היה משתנה הכל, וכפי שחשב יעקב שיקרה הכל בימיו, גם תחיית המתים, ותחזור רחל אמינו וכו'.

וגם לעתיד לבא מצויין היום הזה של י"ד ניסן, כדאיתא בפרקי היכלות (פרק לט מ"ד. ופרק מ מ"א): מנחם בן עמיאל יבא בי"ד בניסן, ויאמר ה' שלחני לבשר אתכם. ויביטו הזקנים כי הוא נבזה ולבוש בלויים ויבזו אותו, ותבער בו חמתו ויסר בגדיו מעליו, וילבש בגדי נקם, ויבא עמו אליהו הנביא וילכו לירושלם ויחיה את נחמיה בן חושיאל הנקבר בשערי ירושלים, ויראו בני ישראל כי נחמיה עמו ויאמינו בו. ע"כ. [ואם מכירת יוסף היתה בער"פ, נמצא דמה שיעקב שלח את יוסף אל אחיו, וכן מה שכתוב "והיה כאשר בא יוסף אל אחיו", כל זה היה כענין קימת בן יוסף לתחיה בי"ד ניסן. ואולי אילו זכו ולא מכרו את יוסף כלל, היה יוסף מוחה לגמרי זרע עמלק, ואז יהודה היה באותו היום בחינת בן דוד. וע"ע במור וקציעה (ט' תעג) שבית המקדש צריך להבנות ממש עד ערב פסח, ואם לאו, אוכלים ביצה בליל פסח, לפי שנוכחו שלא זכו לגאולה בשנה זו. וכ"כ החיד"א בככר לאדון (ט' ג). במס' סופרים פכ"א ה"ב) מס' מצודת דוד בשם מהר"ר אלעזר מקראקא, שעמלק ימחה בי"ד ניסן, ומיד יבנה ביהמ"ק. וכתבנו רק בדרך אפשר, להגדיל תורה ולהאדירה, תן לחכם ויחכם עוד].

האם עשיו ולבן שלחו את ישמעאל לגנוב את יוסף מן הבור ולמזכרו למצרים

גנבתי מארץ העברים. ע"כ. וצ"ע שהרי קנוהו מאחיו או מהמדוינים ולא גנבוהו מהבור.

ובישוב כל זה, האיר השי"ת עיננו, דהנה מכירת יוסף היה בה דקדוק ליעקב אע"ה על חסרון דק בכיבוד אב כ"ב שנה, וכן על משהו בענין הוצאת דבה של יוסף הצדיק, והיינו שהיתה כאן גזירת שמים ממדת הדין, והדבר צ"ע דהלא כל זמן שאין קטגור למטה אין קטגור למעלה, ומיהו זה המקטרג על יעקב אבינו לאמר שהיה לו חסרון בכיבוד אב ואם.

וחשבנו בס"ד, דהנה החיד"א בסוף פרשת ויצא הביא מספר הישר, שתיכף שיעקב נסע מהר הגלעד, אחרי שכרת עימו לבן ברית, שלח לבן שלוחים לעשיו שילך להלחם עם יעקב, כי הוא ירא לנפשו שהזחר שלא ליגוע בו, וזה היה בהר הגלעד ששם כרתו ברית. ומעתה יש לומר שהיתה כאן עצה עמוקה של עשיו ולבן, שהיתה עיניהם תמיד מי יכבוש את העולם, שכל העולם ידעו על החלום של נמרוד, שמזרעו של תרח יצא הכוכב שזרעו יכבוש את העולם, ולבן רצה שיתקיים בו, ועשיו ידע שהעיקר הוא זרעו של יצחק, ורצה שיתקיים בו ולא ביעקב, ולכן יחדיו טכסו עצה כיצד להזיק ליעקב, ולהכריח את ההשגחה העליונה לבחור בהם ולא ביעקב (כאשר יישארו רק הם בעולם), או להחטיא את יעקב ולהפסידו מאותה זכיה עליונה, ועל כל פנים לקטרג עליו שאינו ראוי לכך. ולכן במכוון היו מקטרגים עליו שלא כיבד הורים כראוי, ובפרט עשיו היה זועק כלפי שמיא שהוא טרח כל כך בכיבוד הורים, ולמה לא יזכה הוא בזכיה הגדולה הזו [ושכח שהוא התחתן עם ישמעאל בהסכם שביכם עימו שיהרוג את אביו. ועוד למה עשה רק כיבוד אב ולא כיבוד אם]. ונמצא שהשטנים של יעקב ובניו היו לבן ועשיו, שמרוב קנאה היו יושבים לקטרג עליהם

וַיֵּשְׁבוּ לְאָכֵל לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וְהִנֵּה אֲדָחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגְּלָעַד וְגַמְלִיָּהֶם נִשְׂאִים נְכֹאת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה". יש להתבונן בס"ד בנפלאות תורתנו הקדושה, דהנה השאלות רבו בפסוק זה. א. מהו "וישאו עיניהם" ויראו, דדי לומר שראו, ולמה לי לומר שנשאו עיניהם, ובפרט שהיו עסוקין באכילה, וכדי לראות נשאו עיניהם. ב. ועוד צריך ביאור מאי קמ"ל שהיו אלו ישמעאלים, ולא אומה אחרת. ג. וגם צריך עיון גדול איך איתרמי שהיו ישמעאלים, שהרי ישמעאל היו לו רק מעט צאצאים, ואילו שאר אומות היו לרבבות רבים, ומתוך מליונים שהיו בכדור הארץ, דוקא מכמה נכדים של ישמעאל נתגלגל שיהיו שותפין במכירת יוסף. ד. גם צריך עיון גדול מאי אכפת לן שבאו עם גמלים, ולא עם חמורים. ה. וכמו כן מאי אכפת לן שבאו מגלעד ולא ממקום אחר, הלא אין בזה שום נפקא מינה כלל ועיקר מהיכן באו. ו. וכן צריך עיון מהיכן ידעו האחים הקדושים שהישמעאלים האלו הולכים למצרים, ובכלל מאי נ"מ מזה, הלא מכרוהו לישמעאלים לא בשביל להוריד אותו מצרימה בדוקא. ז. גם הלשון "להוריד" מצרימה קצת צריך ביאור, שראוי יותר לומר הולכים מצרימה. ח. וכמו כן צ"ע היכי מתרמי שאותם ישמעאלים שנושאים נפט זפת ועטרן, באותו היום דוקא נשאו בשמים צרי ולוט. ט. גם דבר פלא מצינו שאותם ג' מינים שהביאו הישמעאלים מגלעד, נכאת וצרי ולוט, הם הם ששלח יעקב דורון מנחה ליוסף, להלן בפרשת מקץ. וזה פלא גדול. י. גם צריך עיון גדול מה דאיתא בפרקי דר"א (פרק מא), שכאשר ביקש השי"ת מישמעאל לקבל את התורה, השיבו, אין אנו יכולים לעזב את הדבר שעשו אבותינו, שגנבו את יוסף והורידוהו למצרים, שנאמר כי גנב

ולחרוש עליהם רעה.

ובקשו עשיו ולבן מישמעאל שיורידו את יוסף למצרים, ערות הארץ כדי לפגום ביסוד הקדוש ציס"ע, ובכך ח"ו לאבד את כל הקדושה מעם ישראל לדורי דורות. ועל ידי רוח הטומאה שעליהם [יחד עם השר שלהם למעלה] ידעו לכונן היום ולכונן השעה, של מכירת יוסף, והודיעו לישמעאלים כיצד יעשו בדיוק. ולמ"ד שהישמעאלים לא קנו אותו מבני יעקב, אלא משכוהו מן הבור מאליהם, אתי שפיר טפי מדוע נקרא שישמעאל גנב את יוסף מן הבור ומכרוהו מצרימה, וניחא כמין חומר כיצד ידעו הישמעאלים על המצאותו של יוסף בבור, שלא היה באופן מקרי, רק על ידי שליחות מכוונת של עשיו ולבן. וכל זה מפורש בכתוב "ארמי אובד אבי וירד מצרימה", וידוע מה שכתב במיוחס ליונתן (פ' וישב) שגזירת גלות מצרים התחילה באותו היום על ידי גלות יוסף. **וארמי אובד אבי, פירשו המפרשים שם על לבן או על עשיו שעשה מעשה לבן הארמי.**

ומעתה יתיישבו כל הקושיות הנ"ל כמין חומר, שהודיע הכתוב צדקת וישרת וקדושת ליבם של האחים הקדושים בני יעקב, שכאשר ישבו לאכול לחם, לחמה של תורה, יחד עם מעט פת לסעוד את ליבם, ודנו בסוגיא ההלכתית מהי החובה המוטלת עליהם באמת כפי דין התורה הקדושה לאמיתה אשר השי"ת דורש מהם, ומהו רצונו ית' האמיתי בזה, פתאום נשאו עיניהם, פירוש, את עיניהם הרוחניות, ברוח הקודש, וראו שכבר יש כאן גזירת שמים בבית דין של מעלה, להוריד את יוסף מצרימה, ולכן ויתרו על פסק ההלכה שקבעו דין מיתה ליוסף, והצילו את נפשו, והסכימו שמוותר להם לעשות כן, שמסתמא זהו רצון השי"ת האמיתי שימחלו לו על גזר דין מיתה, ויניחו לישמעאלים שכבר מוכנים ומזומנים לבא ולגונבו מן הבור להורידו מצרימה. וזהו "והנה אורחת ישמעאלים באה מגלעד", באה, היינו מלרע, שהולכת ובאה הולכת ובאה, לקיים

והנה לבן הרשע הוזר באזהרת מיתה, שאם יעשה רעה ליעקב ימות מיד. ולכן בא בתחבולה לשלוח את עשיו לקראת יעקב, (בריש פרשת וישלח), וכן עשיו חשש על נפשו אחרי שיעקב השתחוה לו ז' פעמים וכרת לו ז' ראשים מן ראשי כחות הטומאה והתיש את כחו. ולכן נתחכמו יחדיו שהם לא יהיו המזיקים ליעקב זרעו במעשה בפועל, רק על ידי גרמא, ולכן קראו לישמעאל להר הגלעד, ושם נועדו שלשתם, ובסתר ליבם עשיו ולבן צחקו על ישמעאל, שהוא יהיה הקרבן שלהם לעשות מלאכתם, והעונש בשמים יהיה עליו, כי אין שליח לדבר עבירה [ומהם למד בלעם הרשע, לעשות הכל ע"י גרמא, ומלאכתו תיעשה ע"י אחרים, כמו שיעץ לפרעה וכן בלבק שהם יעשו את הכל, בכדי שהוא יצא נקי ולא יענש]. וכל כך צחקו על ישמעאל, שלא נתנו שכרו מושלם, רק משא גמלים מלאים נכאת וצרי ולוט. אי נמי, נתנו לו גמלים אלו, כיון שהגמלים צריכים לעשות דרך ארוכה, מגלעד ועד שכם ודותן, ששם ימצאו את בני יעקב ויבקשו מהם לקנות את יוסף, ולבן ועשיו שהיתה להם ראייה רוחנית בכחות הטומאה [כמו להבדיל רוח הקודש של הצדיקים מצד הקדושה], אחרי שגרמו בקטרוגים שלהם יחד עם השרים שלהם למעלה [ואין כח למעלה מבלי בעל בחירה למטה שיפעיל אותן], את גזירת מכירת יוסף, רצו להיות השותפין בפועל של המכירה, לבצע את זממם רק שעשו כן בתורת גרמא, ושלחו את ישמעאל עם גמלים מלאים נכאת וצרי ולוט, שאלו הם הדברים החשובים בבית יעקב, [אי נמי, שמינים אלו היו חשובים מאד במצרים, ולכן נתנו להם מינים אלו, בשביל לודא שהישמעאלים יעשו שליחותם, שימכרו את הדברים הללו במצרים ששם יש ביקוש רב לדברים אלו, ויתנו להם על כך ממון רב], וכדמוכח ממה שיעקב שלח מהם מנחה, ובכך כשיעברו שם ליד בני יעקב, האחים ישאו ויתנו עמהם לקנות דברים אלו שהיו חביבים עליהם, ויבקשו מהם לקחת את אחיהם במקום שימות בבור.

גזירת שמים בבית דין של מעלה, וא"כ יש כן סוד של רצון השי"ת שיוסף יורד למצרים. ולכן אמרו בואו ונניח לישמעאלים לקחת אותנו. שמסתמא זהו רצון השי"ת באמת. ומה שהיו ישמעאלים דוקא, כי שכלם דל ומטופש, ובנוסף שיש להם שנאה וקנאה גדולה עם זרע יצחק, ולכן לבן ועשיו מצאו אותם מתאימים ביותר לקיים את שליחותם. ולכן לקחו גמלים, כיון שהיתה דרך ארוכה מגלעד ועד שכם ודוּתן, והגמל הוא ספינת המדבר. ומה שכתוב "הולכים להוריד מצרימה", לא קאי על הסחורה שלהם, אלא על יוסף הצדיק. שהיו שלוחים מכוונים מאת לבן ועשיו להוריד אותו מצרימה, והאחים הקדושים ראו ברוה"ק שהם הולכים לקיים גזירת בי"ד של מעלה. ובזה היה חסד השי"ת עצום עם בני יוסף, שכל האשמה שבמכירת יוסף תונח על לבן ועשיו וישמעאל הארורים, שהם גרמו כל זה

בבחרתם הרעה ובלשון הרע שלהם כלפי שמיא, מתוך קנאה ושנאה ולב רע, שקטרגו על יעקב ובניו יחד עם השרים שלהם למעלה. ואילו בני יעקב השבטים הקדושים לא עשו כלום, אלא אדרבה, באותה סעודת מצוה שאכלו לחם דל בלי בשר ויין, ונתיישב ליבם, ויתרו על כבודם ועל דין מורד במלכות ועל דין רודף וכדו', וקיימו את נפשו של יוסף הצדיק, והניחו לישמעאלים לעשות מלאכתם מה שכבר נגזר עליו בבית דין של מעלה, שראו בכך סוד של רצון השי"ת האמיתי שכך הוא רצונו ית'. ונמצא שמכירת יוסף זכות לו וזכות לאחיו (כלשון המדרש רבה פ' נשא פרשה יג סימן יח, בענין קרבנות הנשיאם), וחובה לעשיו לבן וישמעאל, שהאשמה והפשע הכל מוטל עליהם. וכל בית ישראל נקיים. **ובזה יבואר מדוע יום מחיית זרע עשיו עמלק, הוא בי"ד ניסן** (זוהר ח"ג רמט.), **כיון שבו היתה מכירת יוסף, על ידי עשיו הרשע ימ"ש.**

המאמר "דגל מחנה יהודה"

יעמוד לזכות **אברהם בן שמחה, ויוסף בן שמחה וכל ב"ב הי"ו**, שיזכו לתורה וקדושה, וליך תמיד בדרך ה' מתוך שמחה וטוב לבב ואור פני השי"ת, ויזכו לזיווגים טובים ומוצלחים ומבורכים לכל ילדיהם, ולהגדיל תורה ולהאדירה, ולבריאיות איתנה ונהורא מעליא. וכן רפואה שלימה וברכה וישועה **לשמחה בת חנה** תחי'. אנס"ו.

המאמר "כרם שלמה"

יעמוד **לרפואת כל חולי עמו ישראל** [ובכללם: יצחק בן גולי, ואלהיו בן טובה, ומאיר חיים בןבורה, אלהיו בן מוסס, שמואל בן רענה, ציון בן אסתר, ויצחק בן מיכל ואסתר בת יפה. ומאיר בן תמו, חבור, וזינה זלפה בת נקאדם ומאיר בן דליה שילת], שיזכו לרפואות וישועות, ומזון טוב ומועיל, ולנסים ונפלאות, ולהודות ולהלל להשי"ת על רוב טובותיו וחסדיו לאין קץ, בזכות צדיקי כל הדורות. אנס"ו.

המאמר "מתוקים מדבש"

יעמוד לזכות **שמואל בן ציונית שרה** הי"ו שיזכה לכל האולות ולכל הישועות, ויזכה לתורה וקדושה, ולהצלחה אמיתית בתורה, ולדורות ישרים ומבורכים, חיים וקיימים בריאים ושלמים, צדיקים וחסידים קדושים וטהורים, תלמידי חכמים אמיתיים. אנס"ו.

המאמר "באר מים החיים"

יעמוד לזכות **רועי בן בת שבע ואסתר בת עליזה וב"ב**

וכן לזכות **דניאל בן נטלי מרים ורעייתו וב"ב** [שייגע וטורח הרבה בהפצת השיעורים ובהפצת הגליון ועוד] ושיזכו לכל הישועות, וליישוב הדעת, ולבריאיות שלימה ואיתנה, ושיזכו לתורה וקדושה, ולדורות ישרים ומבורכים, חיים וקיימים בריאים ושלמים, צדיקים וחסידים קדושים וטהורים, תלמידי חכמים אמיתיים. אנס"ו.

המאמר "שאלות לשלחן שבת"

יעמוד לזכות **צביה חפציבה בת שושנה** תחי' לזיווג הגון, בקרוב ממש. ויזכו לכל הברכות ולכל הישועות, ויזכו לבית של תורה וקדושה, ולדורות ישרים ומבורכים, חיים וקיימים בריאים ושלמים, צדיקים וחסידים קדושים וטהורים, תלמידי חכמים אמיתיים. אמן נצח סלה ועד

באר מים החיים

היה יצחק אחר מכירת יוסף, ולפי שהיה מצטער על יוסף, בלכת יעקב מצרים זיבח זבחים לאלהי אביו יצחק].

יעקב גייר גיורים וגם ישב עימם יחד. בב"ר (פד), ד: יעקב גייר גיורים, דכתיב בארץ מגורי אביו, מגיורי אביו. ובמדרש ילמדנו (בראשית קנב): בארץ מגורי אביו, מלמד שישב גר בארץ גרו אביו, בארץ שנתגייר אברהם והגרים עמו. ע"כ. והיינו היפך מעשיו, שקלקל את הגרים ההם בחילול שם שמים שעשה, שחשבו שהוא ממשיך השושלת, והוא פתח דרך של פשע ורשע, וגם היה הורג מאותם גרים וממלא מהם מערות (כן כתב בספר זכר לדוד זכות ממודינא מאמר א פצ"א). ויעקב קידש שם שמים בכל העולם וחזר לקרב את הגרים ההם, וישב עמהם, וגם הוסיף להמשיך ולגייר גיורים. [ואולי יוסף ג"כ המשיך בדרך האבות לגייר גיורים, ולכן מל את המצרים].

י"א שטעות סופר ברש"י, שהשטן הוא שמקטרג לאמר, לא דיין לצדיקים וכו'. ברש"י ריש הפרשה איתא, בקש יעקב לישב בשלוה, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז. וכתב בשו"ת לב דוד (ס" פח), וקשה מי סני ליה להקב"ה דירתו תרי עלמא, ומצאתי כתוב שטעות הדפוס היא, ומתחלה הי' כתוב אמר הש', ורצ"ל אמר השטן, והמדפיס תיקן וכתב אמר השם, ואח"כ כתבו אמר השי"ת, ואח"כ הדפיסו אמר הקב"ה. ומצאתי סעד לזה במדרש שם (פד, ג), השטן בא ומקטרג ואומר לא דיין לצדיקים וכו'. והרבה כיו"ב מצאנו ששינו המדפיסים שלא הבינו הראשי תיבות. אך מדוע כאן ביקש יעקב לישב בשלוה. אך מפורש במדרש ילמדנו (בראשית קנב) וז"ל: א"ר אלעזר, חשב יעקב, כבר אמר הקב"ה לאברהם להיות ישראל בניו גרים, הרי הייתי גר עשרים שנה

ארץ ישראל חזרה עם יעקב וישב יחד עם יצחק אע"ה בקדושת אר"י. "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען". הקושיא מפורסמת בכפילות הלשון בארץ מגורי אביו בארץ כנען. ו"אל השם ויאר לנו" ברוב רחמיו וחסדיו- דבר נפלא בזה, דהנה כאשר יצא יעקב לחרן, פנה הודה זיוה והדרה, וגם נגרע מקדושת כל ארץ ישראל ופנה הוד והדר מכל הארץ, לפי שכמו שהר המוריה קפץ לחרן, כך קדושת א"י הלכה לשם,¹ שהשי"ת נתן ליעקב במתנה את הד' אמות ששכב עליהם אז, שהם המקום המיוחד חמדת הכל שנודד ממקום למקום, וכמו שהבאר היתה נודדת, ויצאה והלכה איתו לחרן, וכמו שהבאר נשארה איתו כ"ב שנה, כך קדושת ארץ ישראל. וזה הטעם שכאן התעורר רוגזו של יוסף, שהרי יצחק אע"ה הוא ששלח את יעקב ללכת חרנה, אלא שכעת שישבו יחד וטעמו מעין עולם הבא, הורגש החסרון שנחסר יצחק אע"ה כל כ"ב שנה, אותה קדושה נפלאה ומעין עולם הבא, וגם התיקונים שהפסידו מזה כל העולמות. ונגזר שמדה כנגד מדה גם יוסף הצדיק יתרחק מיעקב אע"ה כ"ב שנה, שכביכול השכינה הלכה עם יוסף הצדיק למצרים, כמ"ש ויהי ה' את יוסף. וזהו "בארץ מגורי אביו בארץ כנען", שכעת היו יחד ארץ מגורי אביו וארץ כנען באותו מקום, משא"כ כ"ב שנה, שארץ כנען היתה עם יעקב.

והנה יעקב אע"ה יצא לחרן בגיל 77, וחזר בגיל 99 (אחרי כ"ב שנה), וכשנפטר יצחק (בגיל 180), היה יעקב אע"ה בגיל ק"כ (שיצחק בן ס' שנה בהולדת יעקב). ונמצא שחיו יחדיו כ"א שנים. ויצחק יעקב ויוסף חיו יחדיו ט' שנים, שיצחק נפטר י"ב שנה אחרי מכירת יוסף. [וזת"ד פס"ז (בראשית מו, א), יעקב היה בן צ"א כשנולד יוסף, ובן ק"ח כשנמכר יוסף, ויצחק בן קס"ח כשנמכר יוסף, וכל ימי יצחק אבינו ק"פ, למדנו ש"ב שנים

כתבי האר"י, דכיון שאין השכינה שורה בחו"ל, איך שרתה בהר סיני בחו"ל, אלא שמחמת שרצה ה' לגלות אז שכינתו, נעקרה א"י ממקומה ובאה למקום מחנה ישראל, ולכן סבבום העננים, שהם היו גבולי א"י, ומחוץ לעננים היה חו"ל, ובקרב מחנה ישראל שכן ה' ושם היה א"י (ראה בערבי נחל פ' שלח דרוש א).

¹ וזת"ד הקדושת לוי (פ' ויצא), קדושת א"י הלכה עמו, דהוא ההוד, ולזה כתיב 'וילך' חרנה ולא 'וירד' (כמו בכל מקום שכתוב שיצא מצי"א). שיעקב לא ירד כלל, אמנם דעיקר הגובה של א"י היא ברוחניות הקדושה. וזהו שהראה לו השי"ת שהר המוריה נעקר אצלו, סימן שלא יתיראו, שבשבילו תלך עמו קדושת א"י. ע"כ. גם בערבי נחל (שבת שובה דרוש ז) כתב בשם

הבעלות משתנה לפי הזכאי הקודם, וע' בר"ן (כתובות מא.) דכיון שראוי לירש בכל שעה, הרי הוא כאילו זכה בה].

כל פרשת וישב מתחילה באות ו', חוץ מ-8 פסוקים. בפסיקתא זוטרתא (ס"פ ושב): הפרשה כולה תחלת הפסוקים בוי"ו, חוץ משמונה פסוקים, [וסימנם אל"ה א"ב ככ"ב: אלה תולדות (לז ב), לכו ונמכרנו (לז כז), היא מוצאת לח כה), איננו גדול בבית (לט ט), בעוד קמא (מ יג), כי אם (מ יד), כי גנב (שם טו), בעוד בתרא (שם יט)]. למה, כנגד המילה שנתנה לשמנה, שכל הפרשה סיפורים של ווי"ם וי היה במכירת יוסף, וי במיתת אשת יהודה ובניו, וי באשת פוטיפרע, וי בבית האסורים, וי לסריסי פרעה, חוץ משמנה פסוקים שאמרנו למעלה, שזכה אסנת בת פוטיפרע להזדווג למולים. כיוצא בדבר ויהי בימי שפוט השופטים (רות א, א), כולן ווי"ן חוץ מח' פסוקים שבספר רות, שנזדווגה רות עם בועז ויצא ממנה מלכות, שנא' הוא אבי ישי אבי דוד (שם ד יז). ע"כ. והרמז בזה, שהשי"ת הוא מגלגל כל הסיבות, והכל המשך של גלגול אחד מאת השי"ת.

כמה טעמים למה יעקב אהב את יוסף יותר. ועשה אתו בכור (ע' בילמזנו: אלה תולדות יעקב יוסף, והלא ראובן הוא הבכור, אלא בחללו יצועי אביו נתנה בכורתו ליוסף), והעמידו לשרת לפניו, לאמר שהוא ראוי לרעות את אחיו (צורו המור): א. שנולד גם מרחל וגם מלאה (החיד"א). ב. שהיה נפש אדה"ר כמו האבות (בחומת אנך כאן כתב שיעקב היה גלגול אדה"ר ממש. ויוסף היה נפש אדה"ר, כמ"ש בקרבן שבת). וגם היה מוטל עליו לתקן חטא אדה"ר כמו האבות. ג. שנכנסה בו נשמת יצחק. ד. היו בו מדות כל השבטים (בכורתו של ראובן, מלכותו של יהודה, נבואתו של לוי, חכמתו של יששכר וכו'. כמ"ש בילקוט ראובני מרבינו בחיי). ה. יוסף כנגד מלאך מט"ט והוא בסוד נשמה דאדם (שם בשם האר"י). ו. היתה בו צורת גבריאל ומיכאל. וכתנות פסים, גי', מיכאל גבריאל רפאל אוריאל (שם בשם מדרש). ז. בב"ר (פד, ח): וישראל אהב את יוסף, שהיה זיו איקונין שלו דומה לו (כדאימא ביימוס ליונתן: וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי תוי פניו של יוסף, דמו לתוי פניו שלו). ח. איתא בזוה"ק (ויחי עמ' תסא): כאשר בא יוסף ועומד לפניו, היה מסתכל בו והיה נשלם בנפשו כאילו רואה את רחל עימו, דיופיו של יוסף דומה ליופיה של רחל, והיה דומה עצמו כמי שלא עבר עליו צער מעולם. ט. שמחשבה ראשונה

בבית לבן משועבד בצאנו, וכיון שראה שעשו הלך לעיר אחרת אמו, בזה יתקיים שעבוד ד' מאות שנה, ונתישבה דעתו. אמר הקב"ה מחשבתי עמוקה ממחשבתך, מיד הביא עליו עלילה על ידי יוסף. [ואולי הכוונה שחשב יעקב שהגיע אל המנוחה והנחלה זה בית המקדש].

לאה נפטרה סמוך קודם למכירת יוסף, ואז נמחץ עשיו וישב יעקב בשלוה. אבל קודם שנעקר עשיו לא ישב בשלוה גם בחו"ל. איתא בסדר עולם (פ"ב לג"ה הגר"א): נמצאת רחל מתה בת ל"ו שנה, ולאה לא עברה על מ"ה שנה. ופי' הגר"א, שאין לנו הכרח שחיתה מ"ה שנה, אלא שלא עברה מ"ה שנה. לפי ש"באותו יום שנתברך יעקב, נולדו רחל ולאה", וי"ד שנה היה בבית שם ועבר, וכ' בבית לבן, וב' שנים בדרך, הרי ל"ו שנפטרה רחל. וכת"ב (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי וגו', מלבן, מעשיו, מדינה, מרחל, מלאה, מיוסף, הרי שנפטרה לאה קודם שנמכר יוסף, ובעת מכירת יוסף מתה לאה בת מ"ה שנה. ע"כ. ונודע דברי המדרש (בראשית רבתי וישלח. ובילקוט וישלח קל), שבימי אבלה של לאה, בא עליהם עשיו למלחמה, ויצאו נגדו להלחם, וירו בו חצים, ומת מיד, או שכמעט מת, והובילוהו לארצו שעיר. נמצא שאחר פטירת לאה, שקט יעקב לגמרי מעשיו, [ונסתלק לגמרי לשעיר, או שאף נסתלק מן העולם]. וזה ביאור חדש ונפלא למה דוקא כאן ביקש יעקב לישב בשלוה. [וע' בבראשית רבתי (לז, א): כל ימים שהיה עשיו בארץ ההיא, יעקב מטלטל, שנא' ויצא יעקב, שהלך לו אצל לבן והיה מטורף, שנא' הייתי ביום אכלני חרב. וכיון שנעקר עשיו שנא' וילך אל ארץ גוי, מיד ישב לו יעקב].

יעקב ירש את ארץ כנען. וטעם נוסף יש בזה, דהנה כל קדושת ארץ ישראל ראשית הכל תלויה, ואם ימכרו את כל אר"י לגויים, אזי אין זו ארץ (של) ישראל אלא ארץ גוי. ולכן רק כאשר איבד עשיו את זכותו הממונית באר"י, אזי יכלה השכינה לשרות בארץ. וזו מעלת מצות יישוב אר"י. [ופשוט שאם היו בונים את בית המקדש על קרקע השייכת לגוי, לא היתה שורה בו קדושה. וז"ב]. וזת"ד האוחה"ק "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען", הכתוב מבאר ירושת יעקב, שעשיו ירש מאביו את הר שעיר, ויעקב ירש בייחוד את ארץ ישראל. [ואולי הכוונה בחיי יצחק. וצ"ע וכי ירושה מחיים. וצ"ל דבלא"ה בכל ירושה הזכות קיימת ועומדת מחיים, ורק

מי יוליכה לאביו ועלתה ליהודה. פסים, על שם צרות שהגיעוהו: פ'וטיפר ס'וחרים י'שמעאלים מ'דינים. פסים, פס, ים. ו'ישנאו אותו", בשביל שיקרע הים לפניהם פסים.

מהיכן הגיעו בגדי אדה"ר ליעקב שנתנם ליוסף והלא היו בידי עשיו. במדרש פ' ויחי (ב"ר צו, ו) איתא: ואני נתתי לך שכם וגו', זו הבכורה ובגדי אדה"ר. ואיתא בבראשית רבתי (פ' ויחי): "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך" אלו בגדים החמודות של עשו בגדי אדם הראשון. אשר לקחתי מיד האמרי, והלא בידי עשו היו, מי נתנן ביד האמורי, ארז"ל מלחמה עשה עשו עם מלך האמורי וגזלן ממנו, שמע יעקב ובקש רחמים עליהם ונתן הקב"ה בלבו של מלך האמרי ושלחן דורון ליעקב. [אך בפרד"א (פ"ד) איתא: וכל הלושב אותם נעשה גם הוא גבור. וכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו אמר אין עשוי הרשע כדאי ללושב את הכתנות הללו, מה עשה חפר בארץ ונטמנה].

אם כתונת הפסים קשור לבגדי שאול המלך. כתב האדמו"ר מקאמרנא בהיכל הברכה (ר"פ וישב), "ויפשיטו את יוסף את כתנתו את כתנת הפסים אשר עליו". ויפשיטו ב' במסורה, הכא, ובשמואל א' (לא, ט. לגבי שאול) וימצאו את שאול ואת שלשת בניו וגו', ויכרתו את ראשו ויפשיטו את כליו וישלחו בארץ פלשתים סביב לבשר בית עצביהם ואת העם. ע"כ. ויש מקום לבאר עפ"ד הגר"א בפ"י לספרא דצניעותא (פרק ד) שכתב: וז"ס הלבושין של אדה"ר שבאו לנמרוד ואח"כ לעשו שהוא נחש הקדמוני שלקח הבגדים מאדה"ר. ויעקב שהיה דוגמא דאדה"ר לבשם [בעת הברכות], וכן בשמואל ומעיל קטן תעשה לו אמו, וזכה ללבושין ולבושין הן בכסא, ששם המלוכה כסא דוד, ולכן משח מלכין שאול ודוד. ולכן מסר סימן לשאול קריעת המלוכה בקריעת הלבושים, וכן בירבעם ותפשת בבגדו של ירבעם, וכן חמוץ בגדים מבצרה. וכן סוד הלבושין בג"ע וכו', וכן בעלת אוב כשראתה אותו זקן עוטה מעיל אמרה אלקים ראיתי עולה מן הארץ, שהמעיל הוא סוד אלקים. וז"ס בגדי כהונה שמכפרים. וז"ס ותלבש אסתר מלכות, ומרדכי יצא בלבוש מלכות, וא"י בזוהר דאתלבשו ברוחא דקודשא, והן הלבושין של צדיקים בג"ע,

של יעקב היתה ביוסף, ונשמה זו נשמרה ליוסף. נמצא כי הוא הבכור במחשבה. י. שיוסף מסטרא דכורא, וכל השבטים מסטרא דנוקבא (חומת אנך ר"פ וישב). יא. שכל ישראל נקראו על שם יוסף, שנא' בני יעקב ויוסף סלה. יב. שיוסף השלים רגל רביעי במרכבה במקום דוד (שם הרב עמודיה שבעה). יב. שכל עבודתו היתה בשביל רחל עקרת הבית, וזה פריה יוסף (שם). יג. שיעקב היה ירא תמיד מפחד עשיו, עד שנולד יוסף שהוא שטנו של עשיו (שם). יד. שיש מקטרג למעלה סט"א וכו', ויוסף נולד להכניעו, חרבא דמלכא חרב דקדושה (שם בשם גלי רי"א). טו. שיעקב היה ירא על גלות מצרים, וע"י מכירת יוסף ניצולו מחלק העבדות, כמ"ש מהר"י קובו. ונמצא שיוסף היה סיבה לקיום כל ישראל שלולי שקדם הוא לכפר העבדות, היו נכנסים בשער נ' של הטומאה. טז. שבזכות יוסף הצדיק ניצולו ממה שהמרו על הים, ונקרע להם הים (חומת אנך שם. וע"ש ט"ז טעמים למה נאמר תולדות יעקב יוסף). יז. רק יוסף יש בו נפש אדם הכולל הכל, וראוי שיתקיימו בו הברכות (שניטלו ע"י הנחש), ואם היה יוסף נאבד מן העולם, לא היה אפשר שיתקיימו באיניש דעלמא (פני דוד ויגש). יח. ראוי היה יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים כדרך שיצאו מיעקב אביו (סוטה לו). יט. יוסף נולד מהול כמו יעקב אע"ה, שנא' אלה תולדות יעקב יוסף (אבות דר"נ פ"ב).

באיזה בית המדרש היה יוסף עד גיל 17. איתא במיוחס ליונתן, בן י"ז שנים היה בצאתו מבית המדרש וכו', ראם שאוכלים בשר שתלוש מחיות חיים, את האוזנים ואת הזנב. ע"כ. [ואפשר שהיינו ביתו של יצחק. וז"ל סדר עולם (פ"ב) בא יעקב אצל יצחק אביו ארצה כנען ושמשו כ"ב שנים, ויוסף שימשו ט' שנים. ואולי קאי על יצחק. וזה ביאור חדש מהו ויבן אותו אביו, שיצחק בכה על השלימות הנפלאה שהיתה להם ביחד במשך ט' שנים, יצחק יעקב ויוסף. וכמו שהביא החיד"א שכל העולם מתקיים על ט"ו שנים שהיו ג' האבות ביחד, אברהם יצחק ויעקב, ולמדו תורה. וי"ל שכך היתה מעלה גדולה באותם ט' שנים שישבו יחד יוסף יתחק ויעקב, שיוסף ג"כ היה כמו אחד מהאבות. ויצחק נפטר בערך אחריו י"א שנים מכירתו יוסף, וישלשם הפסידו בין י"ב שנים של מעין עולם הבא ותיקון עולם].

כתונת הפסים היתה קלה דקה ביותר ומתקפלת בכף היד. בב"ר (נ, פד): פסים, שהיתה מגעת עד פס ידו. פסים, שהיתה דקה וקלה ביותר ונטמנת בפס יד. פסים, שהפיסו עליה

כולו מלהינות מן הירח כבתחלה, (ואה"נ אם ידעה לעשות בה שימוש כזה, לא יוכל). וכן אין לומר משום ש"השמים שמים לה", ורק הארץ נתנה לבני אדם. דשמים אין הכוונה לכוכבים וירח וכדו', אלא הם משל וכינוי לעולם הרוחני. ואם יש מקום לפקפק בזה הוא מהא דאיתא במדרש (ב"ר ו, ט. פ' בראשית. פד, יא. פ' וישב, צו, ד. פ' ויחי), א"ר יצחק, נטל יהושע ס"ת והראה לגלגל חמה, א"ל כשם שלא דוממתי מזה אף אתה דום מלפני, מיד 'וידם השמש וירח עמד'. א"ר יצחק א"ל עבדא בישא לא זבינא דאבא את, לא כך ראה אותך אבא בחלום, והנה השמש והירח וגו', מיד וידום השמש וירח וגו'. [ושם בפ' וישב (הגיל) איתא שאמר לשמש: לאו זבינת יתך בכספיה דאבא את וכו', ושם בפ' ויחי (הגיל) איתא, שעל זה נאמר וזרעו יהיה מלא הגויים]. ואם הדברים כפשוטן, הרי שהשמש [וה"ה הירח והכוכבים], שייכים ליוסף הצדיק ולזרעו, פ"י זרעו המיוחד הממשיך דרכו, כמו יהושע ומשיח בן יוסף. ואי אפשר לקנותם. ואולי כיבוש ממש שאני. אלא דיל"ע אם יש כאן דיני ממונות, אחרי שאינו בשליטתו. ואדם שקיבל יער במתנה ואין לו שום שליטה שם, צ"ע אם נחשב שלו. ויש לפלפל.

אם החלומות היו נבואה, ומה היתה תוכחתו של יוסף. בב"ר (פד, ט): שמעו נא, אמר כך יהיו הנביאים מוכיחין אתכם. והנה אנחנו מאלמים אלומים, אתם כונסין פירות ואני כונס פירות שלכם רקיבים ושלי עומדין. והנה קמה אלומתי וגם נצבה, עתידין אתם לעשות אלילים אלמים לפני עגליו של ירבעם ולאמר אלה אלהיך ישראל. א"ר אחא עתידים אתם להעלים עלי דברים לפני אבא לומר חיה רעה אכלתהו ומאן קאים ליה משתיקותא דאימא. קמה, והנה קמה אלומתי, וגם נצבה, והנה תסובינה אלומותיכם, כנגד ה' פעמים שהן עתידין להשתחוות לו. ויספר אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו, אמר הקב"ה כך תהיו גוערים בנביאכם. [ואפשר שהחלומות היו נבואה או מעין נבואה. ובתנחומא ישן (וישב, ב): שלש מדות היו בו, בן תורה, נביא, ואת אחיו מכלכל וכו'. ומנין שהוא נביא שנא 'והוא נער את וגו', וכתוב ומשרתו יהושע בן נון נער וגו', וכתוב ויגדל הנער שמואל].

כמה צדיקים שמעו טוב בחלום של יוסף. א. בב"ר (פד, יא): בשעה שאמר יוסף והנה השמש

שמתחלה היה לבוש אדה"ר בג"ע. וז"ס ביהושע בן יהוצדק כ"ג וילבישהו בגדים והשטן עומד על ימינו לשטנו, שכל קטרוג השטן ואחזיתו באלו הלבושים שלא יתלבש בו האדם. ע"כ. אולם אין מכאן הכרח שמדובר על אותם בגדים, כי כוונת הגר"א שהם כמה סוגי בגדים אלא שהיתה להם אותה בחינה.

כיצד אכלו השבטים הקדושים מבלי שחיטה. א. השל"ה כתב שאכלו ממה שבראו בס' יצירה. וקשה וכי יוסף לא ידע את הדין הזה [ואולי ס"ל לאסור משום מראית העין. או שלבני נח אסור גם זה, וסבר שדינם כבני נח. והשל"ה שם תי' שלא גילה לו יעקב את ספר יצירה, שהיה קטן. וע"ש שכמו כן בראו כדמות שפחות, שאין בהם איסור יחוד]. ב. בב"ר (עג, ט) איתא לגבי הצאן של יעקב אע"ה, שהמים היו נעשות זרע במעיהם, והיו יולדות. ולפי זה לא נתהוו בטבע, ואולי לא הוצרכו שחיטה. שו"ר שכן הביאו בשם האדמו"ר מסאטמר. וכ"כ הרבי מפשווערסק עפ"ד הגמ' (חולין כז) דבהמה שנבראת מן היבשה, הכשרה בשני סימנים, אך דגים שנבראו מן המים הכשירין בולא כלום. ע"כ. [דוחק דסו"ס נתהוו בתוך הבהמה. וגרע מביצה דספנא בארעא. אא"כ נימא שגם ראשית הבהמות עצמם נתהוו בנס]. ג. י"א שאכלו ממפרכסת, ויוסף סבר שדינם כבן נח ואסור לבני נח (פרשת דרכים דרוש א).

חלמתי חלום עוז. צריך ביאור מהו עוז. ויש לומר שבחלום זה מוכח שהוא נבואה או מעין נבואה ולא מהרהורי ליבו, שבודאי לא הרהר ביום שיבואו אביו ואימו להשתחוות לו ובפרט שאימו אינה קיימת. וסיפר להם החלומות כיון שהיה זה נבואה, ובזה רצה להוכיח להם שדרכו בעבודת השי"ת היא הנכונה. וכן משמע במדרש שאמר להם כן לתוכחה. [אמר להם בלשון הזו יהיו הנביאים מוכיחים אתכם].

הלך וכבש את הירח, או החזיק בה בקנין חזקה, אם קנה אותה מן ההפקר. בפרשת עקב כתוב, "הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה". יש לעיין לפי ההלכה, במי שהלך והחזיק בירח בקנין חזקה, אם קנה אותה מן ההפקר. ולכאורה שפיר קנה, כמו מי שילך ליער וישתלט עליו ויחזיק בו. ואין לומר שהירח מיועד עבור כלל הבריאה להאיר וכו', שהרי השימוש שלו בה אינו מונע את העולם

והירח אמר יעקב מי גילה לו ששמי שמש. ב. ראובן אמר סבור הייתי שאני נטרד מפני מעשה בלהה, וזה אמר ואחד עשר כוכבים וכלל אותי בכלל, מובטח אני שימחול לי הקב"ה על אותו עון, לפיכך משך ראובן חבה ליוסף והצילו מיד אחיו על שבשרו בשורה טובה (בראשית רבתי וישב).

בפתרון שלהם גרמו שיעמיד רשעים. בב"ר (פד), ויאמרו לו אחיו המלוך תמלוך עלינו, רבי לוי ור' סימון, חד אמר מפני שענו אותו בעין רעה לפיכך מעמיד רשעים, וחד אמר מפני שענו אותו בלשון כפול לפיכך הוא מעמיד מלכים.

יעקב נטל פנקס ורשם בדיוק באיזה יום באיזה שעה ובאיזה מקום היה החלום של יוסף. בב"ר (פד, טז): ויקנאו בו אחיו ואביו שמר, א"ר לוי נטל קולמוס וכתב באיזה יום ובאיזה שעה באיזה מקום. ורוח הקודש אומרת שמור את הדברים שעתידין הדברים ליגע. ר' לוי בשם ר"ח בר חנינא אמר, אבינו יעקב סבר וראה דברים ממשמשין ובאין, אמר אם נתבקרה פינקסו מה יכול אני לעשות. ע"כ. ואם יעקב רשם זאת, מסתמא שראה אח"כ היו דברים מדויקים בזה איך שנתקיים אותו יום ואותה שעה. [וצל"ע אם יום ושעה של החלום או של הפתרון. והנה תחלת קיום החלומות היה בראש השנה, שאז יצא מבית האסורים למלוך (ר"ה)]. ואולי גם החלום היה בראש השנה, ואולי החלום הב' ביום ב' של ר"ה. וזה ביאור נוסף למה ייחסו כל כך חשיבות לחלומות, כיון שביום זה נגזר הכל].

למה לא קבלו השבטים הקדושים את החלטתו של יעקב בדומיה בענין הבכורה. ויש לשאול וכי האחים הק' הרהרו אחר אביהם שעליו שורה השכינה, שהוא מרכבה לשכינה. ואפשר שחשבו שמעשה אבות סימן לבנים, וכבר יצחק אע"ה במשך ס"ג שנים חשב שהבכורה ראויה לעשיו, והיו בידו בגדי אדה"ר, [ויתכן שחשבו שיעצק נתן לו אותם, כמו שכאן יעקב עשה מהם כתונת פסים ליוסף. ולא ידעו שעשיו נטלם מעצמו, ע"פ הסוד שגילה לו יעקב ביום המלחמה עם נמרוד וכו'], ונמצא שבאמת לכאן גדול הדור טעה כ"כ הרבה שנים. ושם, היה יעקב נדחה מלפניו ס"ג שנים, שלא זכה כלל לעמוד לפני אביו לזכות בשימוש חכמים, אמנם שם היה זה אחד מפני אחד, וכאן י"א מפני אחד. וכדי למנוע את כל הסבל הזה

למשך שנים רבות, חשבו שיועיל ע"י מכירה. ועוד, שכמו שיעקב נטל את הברכות ע"י תרמית נגד דעת אביו, כך יעשו הם, ויש עליהם מצוה או ענין ללכת בדרכי אבות, כמו שמצינו אצל יצחק שביקש לרדת מצרימה כדרך שעשה אביו. אמנם לא ידעו שיעקב עשה הכל ע"פ נבואה שקבלה רבקה, וי"מ שזוהי הנבואה שאמר לה שם, ולאום מלאום יאמץ וגו', ושם נאמר "ויאמר ה' לה", שאסור לה לגלות זאת לא ליצחק ולא לשום אדם, ולכן גם יעקב לא גילה זאת. וחשבו השבטים שעשה כן על דעת עצמו. וי"ל עוד שחשבו שלא היה עקרת הבית, ורחל נכנסה סתם מאיזו סיבה, ונעשית צרה לאימם, וממילא הבכורה שייכת ללאה, וי"א שגם לאה חשבה כן, ורחל ויעקב לא גילו זאת לכולם.

יעקב שלח את יוסף באותו היום כדי לפייס דעתם. צריך ביאור מדוע שלחו יעקב אע"ה. דאטו צריך היה לדעת מה שלומם, ובפרט שיודע הכל ברוח הקודש שעליו. ועוד מהו והשיבני דבר, דפשיטא ששיבנו שהרי לכך שולחו. ונראה ששלחו אליהם על מנת להתפייס עמהם ואלא שמייד כשהגיע אליהם כבר לקחוהו וכו'. ובזה מיושב מדוע הוצרך הכתוב להודיע שראוהו מרחוק ובטרם יקרב אליהם כבר חשבו איך להמיתו. וזהו והשיבני דבר, מה שנדבר עימו, שיאמר לו אם נתפייסו. ולפ"ז יש לפרש מה שכתוב "ואביו שמר את הדבר", פירוש ששמר את הדבר בדעתו שמקנאים הם בו ויש צורך לפייסם, וכמו שבארנו שלא ידע כלל ממושגים של קנאה, ולכן כשהבחין בזה עתה, מיד נתן דעתו לתקן הדבר. ובדרך פלפול י"ל שיעקב אע"ה שלח את יוסף בכדי לבאר להם שחלילה לא היתה כוונתו לדחותם מעל ה' ושיהא יוסף לבדו הממשיך של אבות הק', אלא רק שבו בחר ה' שיקבלו מזרכו בתורה ועבודת השי"ת. ולכן מיד שלח את יוסף לפייסם. [וזהו מה שאמר את אחי אני מבקש. וכן מש"כ וילך יוסף אחר אחיו, ודו"ק]. ובזה תתיישב עוד תמיהה רבתי, שמאחר והמלאך אמר לו שהם מבקשים להמיתו כמו שהביא רש"י, אם כן מדוע הלך, ולפמשנ"ת א"ש דכיון שבא לפייסם לא חשש. אלא שלבסוף לא נתנו

לו לדבר כלל וכלל, אלא מיד ברגע הראשון תפסוהו וכו', וכמ"ש "ויהי כאשר בא וגו'". [ובהדר זקנים ת' בשם אבן עזרא, לפי שהלכו במקום סכנה לרעות, כי הרגו אנשי שכם. אמר יעקב שמוא יענישו לך ספק הוא, ושיהרגום אנשי שכם אם ימצאום ודאי הוא, ומוטב לירק הספק מן הודאי, לך אמור להם שישבו פן יכום אנשי שכם מכת מלך].

מעשה נורא ברמזי רמזים עליונים שפמליא של מעלה מפלפלים בכל תיבה בפירוש רש"י.
"ויתנכלו אותו להמיתו", פרש"י אותו כמו אתו, כמו עמו, כלומר אליו. בס' איתן האזרחי (להגה"ק ר' אברהם הכהן ראפפורט) **הביא העתק כ"י ישן, שכתב: כמו ויתהלכו אתו, ויתהלך חנוך את האלהים ואיינו כי לקח אותו אלהים וגו', ותרא אותו כי טוב הוא, בשביל הליכתו היה להפך למדתו חנוך למטטרו"ן ג' שבועות ויהיה כל ימי חנוך שס"ה, כמנין יום לשנה וכו', אותו כמו אתו, ר"ל מדתו כמו בריתי היתה אתו. ואתו כמו עמו, כמו שרמזו ותראהו את הילד, ועמו אותו שהיה מוכר אליו מאוהל מועד. ותראהו את הילד בוכה עימו, לו לכתוב ותראהו את הילד, אלא ר"ל כמו עמו, וא"כ נער בוכה וה"ק ילד.**

ע"כ. (ומצא כתוב, כיון בזה רמז למה חנוך נעשה מט"ט, אותו חנוך נעשה כמו אתו, מי שידע זה הכיון בזה בבית הנער אצל מרע"ה, וכו' שאמר בכיה זו היתה בלתי כונה זו אתה מעכב תחיות המותים וכו'. שאלו ר"י ור"ש למט"ט למה זכית להיות גדול מכל צבא מרום וכו'. והכלתי על קברו של רש"י ע"ה והייתי מרעיש, ויצא מעט עשן מקברו ונתתני לאחוריו וראיתי פיסת יד של אש: אם התרעתי לגלות לך, ויתנכלו אותו כמו אתו עמו, כלומר אליו, כמו התייך לו, ומזי הכלתי בפחי נפש. ויתנכלתי ד"ה לאחוריי שמעתי קול דממה דקה, ושמחתי עיניך בתעניתך ואם לאו אין לך תקנה, כי כל האויות וכו' צדקקים עליך למרום. וכשהלכתי לביתי פגע בי נחש וכתוב על ראשו של ערל וטמא לא יאכל בו. ובכיתי בבית גדולה כו', הכלתי ושמחתי על קברו של אותו צדיק כל הילילה. ומפלגות היללה שמעתי קול קורא אלו, לאו אתה דומה לרש"י שהיה מוסר א"ע ונפשו על דברי תורה, והרבה תורה לישראל, וכמעט שנעלמו ממך שערי דמעות. אמרתי ח"ו אין לך תקנה. מיד הראו לי, תעסוק באנדרל ומידת תמוקו עיוותך, ותזכה לידע אמאי נקרא מרע"ה קפילא בסעודה של דוד המע"ה, ותעשה ריוח והצללה לך ולכל ישראל. ובכיתי במר נפש, זכני בכל אלה ולמדתי כי הצדיקים במיתתם קרוים חיים, מדי ראיתי ביטוס"ל ור"ח ניצוצים של אש היוצאים מקברו של רש"י ע"ה ונפיק כרוז ואומרת תשמע דברי רש"י ע"ה בעצמו פא"פ, וז"ל אני שלמה בר יצחק התענית כמנין תר"ג תענית רצופים חוזן משבתות יו"ט, עם שהוצאתי הדבר לאור, והוצאתי מכח אל הפועל וכשברתי פירוש הגדול על התורה שבכתב ועל תורה שבע"פ, ופמליא של מעלה מוצאים נחת רוח בדברי, וכ"כ שני הוה מפלפל מט"ט עם הקב"ה, ולא היה נחת רוח למ"ט שר הפנים, עד שבא בו עמרים ותקן הדברים. וז"ל מרע"ה: אשרין שלמה בר יצחק שכל מגמת פניך לשם שמים. ויתנכלו אותו כבר נתתי חלקם של אברהם יצחק ויעקב אותו עומי נתתי בחלקי, לכוזרי אליו נתתי חלקם של הקב"ה, ומי שידע זה הוא ידע מפלגות של הקב"ה עם מט"ט. אבל האות של ירד קח בידך, והתיי"ו של ויתנכלו, אלו תעשה שלום בין יוסף ובין אחיו בעה"ז ובעה"ב, יוסף מתצין ות"ו מלא, והא' מורה י"ה, שהוא ראש, גם תדע למה אמר יהודה דוקא להביא לחכמת לאביו, ואז תדע ג"כ לגלגל עצמות של יהודה מ' שנה, וסימן לכל זה שהקב"ה ית"ש עוסק בכל יום בבי של בראשית ובלמ"ט של לענין כל ישראל. וכשהלכתי מקברו בשעת הנחת תפילין מצאתי כתוב עליהם, כל מי שאינו יודע החילוק בין הסרת טבעת של פרעה ליוסף, ובין של אחשוורוש להמן אל יאח עוסק בנסתרות הללו. אם נתתי טבעת מורה על כי לא נתן על זר ורק להמן ל"ל להימן, והוא נענש על מחשבתו הרעה אשר חשב, ולכן נפרע ממרום מיד מדה כנגד מדה, ודינו בחנק, כל מי שגס דינו בחנק, מלתא בלבי נטרית עד יום מותי, ובעת מיתתי השתחויתי ג"פ נגד השכינה, ושמעתי בין כל השתחויות אמר,

אלמלא הוציא שם בן נח לאברהם לחם ויין באותו הסעודה, לא נהרג משיח בן יוסף במלחמות גוג ומגוג, לזה הצער בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. דוק ותתן צרי למכתך ומרגוע לנפשך).

ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא. שמוא יתכן לומר דבר נפלא מאד, שנבואת הנביא איננה חלה רק אם אמר אותה למי שנצטווה, אך כל זמן שלא שמעו אותה אין בה הכרח להתקיים. [ואם כנים הדברים י"ל שזה מה שהקפידו עמ"י על ירמיה, אך האמת שירמיה היה מוכרח מאד לה'. וכן מטעם זה הרגו את הנביא זכריה, שסברו שיש לו למסור נפש ולעבור ולא ליהרג, ולא לומר את הנבואה שלו, כיון שזה כמו שפיכות דמים. וטעו בזה, כי בציווי מפורש שמצוה אותו השי"ת לקום ולעשות כן וכך, אין שייך שום היתר שלא לקיים ציווי זה]. ועל כן נתחכמו האחים הקדושים לכל יתחיל דברו אליהם, אלא מיד יחתמו את פיו, כדי שלא יוכל להתנבא נבואה חדשה ותזיק להם (אולי נזק גדול לאין שיעור בחיי עוה"ז וחיי נצח). וצ"ע אם האמינו בו או עכ"פ חששו שיתכן שזוהי נבואה. ונודע מ"ש המהרי"ל דיסקין (ח"י עה"ת פ' בלק) שהנביא רק רואה מראה, ופירוש הנבואה הוא כפי שיחלק בדעתו, וכל נביא רואה לפי דרכי ליבו, ולכן בלעם שהיה בליבו שנאת ישראל, ידע שאם יקבל נבואה על ישראל גם נבואה טובה, ליבו הרע יפרש לרע וממילא כך יתקיים. ע"ש. ובזה מבארים מה שארז"ל שהלכו לבקש נבואה דווקא מחולדה כיון שהיא אשה ומרחמת, וצ"ע וכי בידה הדבר תלוי ח"ו, ולהנ"ל ניחא. ויש מבארים שזה טענו על הנבאים בזמן ביהמ"ק, שאם לא יאמרו את הנבואה לא תתקיים.

ונראה מה יהיו חלמותיו. "ועתה לכו ונהרגו ונשלכהו באחד הברות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו חלמותיו". יש לומר שלא באו ללעוג על החלומות, אלא רצו לומר שאם באמת יצילהו השי"ת מידם, זה יהיה לעד ולאות שחלומותיו אמת מאת השי"ת, ושרצון השי"ת עימו, ואז יקבלו את דבריו וישתחוו לו. וכן פירש הרמב"ן. ואלא דצ"ע, שכיון שרוצים להרוג אותו בידים, איך יש כאן ברירה אחרת שתעמוד לסימן, ויש לומר שאמרו זאת בתורת תפילה להשי"ת, באמת היא חלומות אמיתיים וכפי צוואת השי"ת, באמת יה"ר שיצילהו השי"ת מידם, ואכן נתקבלה תפלתם. [אלא שמצינו במדרש תנחומא פ' יגש, כיון שהכירוהו עמדו להרגו]. ועוד יש לפלפל בדרכים אחרות.

י' טעמים מדוע בקשו להרוג או למכור את יוסף. מצינו כמה דרכים בזה. א. **"א כרודף,** שסברו שמחמת דבריו קרבו אביו יותר מהם, וחשבו שבזה נדחים הם מן המשך השושלת של האבות הק'. אך צריך ביאור מנ"ל שרודף בהפסד רוחני ג"כ נדון בנפשו. ב. באוחה"ק כ' כדין עד זומם. ע"ש. ג. במושב זקנים כתב, משום שעשה עצמו כעבודה זרה, שאמר שהירח והכוכבים משתחיים לי. ד. **"א משום מורד במלכותו של יהודה,** שהמליכוהו עליהם והיו משתחיים לו בכל יום, והמיעוט נגרר אחרי הרוב בע"כ. [ולכא"ו דוחק הוא, שאין ימליכו בע"כ של יעקב]. ה. **"ל משום עונש על הוצאת ש"ר.** וצ"ע איך הדין בזה בבן נח. ובכל אלו יש לפלפל הרבה ולא באנו אלא להעיר. ו. ובשם הגר"א מובא שמכרוהו למצרים כדי לבטל הברכות. ז. ובכנפי יונה כ', שחשבו שיש בו איזה פסולת, כמו שיצא איזה פסולת מאברהם ויצחק, וזה גרם לו להביא דבתם רעה. ח. החיד"א בפני דוד הביא מהרב קרבן שבת, שסברו שיוסף אינו ראוי להיות מן השבטים, וח"ו הוא משרש קליפה, ויצא ירבעם ממנו, לכן מכרו אותו כדי שיהא נאבד מן העולם. ט. מהרי"ל דיסקין (וישב) כתב, שרצו לבדוק אם יעלה בידם להרגו, וסימן שהוא נביא שקר, ואם הוא נביא אמת בודאי לא יוכלו כמו שהיה אצל ירמיה. [פ"י שהוא שלוחו של השי"ת בזה ובודאי לא תבא תקלה על ידי השליחות].

י"א שרצו שיהיה משיח בן יוסף שימות ואח"כ יקום בתחית המתים. י. ובתפארת יהונתן כתב, 'אביו שמר את הדבר' פ', שחשב שהגיע תחיית המתים בימיו, ותהיה אמו חיה. וחשבו השבטים גם על יוסף כן שיהרגו אותו, כראוי, כי משיח בן יוסף יהרג ואח"כ יהיה חי בתחיית המתים וימלוך. וכך חשבו על יוסף בעצמו ששם יהרגוהו, ואח"כ יהיה בתחיית המתים ואז יתקיימו חלומותיו, והיה טעמם כי אחר התחיה יפסק ממנו זוהמת היצה"ר, ולא יצוץ זדון ירבעם ויחלש כחו, וזה היה עניינם באמת והכל לטובה יחשבו שאז הכל כמו לעתיד לבא. [ע"ש: שראו שומך ראשון לישראל צריך שיהי' הנפך בחרב, שהתווה קודם לתיקון, וההעדר קודם להויה, ולכן שאול היה נהרג, וכן משיח בן יוסף שקודם למשיח בן דוד יהיה נהרג, ואמרו א"כ שצריך שיהי' נהרג למה יהרג ביד גויים, לכו ונהרגוהו ואל יצא ממנו ירבעם, וגם יהי' נהרג ע"י הרבא קדישא כמ"ש שחטא דוד באורי' שנהרג ע"י חרב בני עמון ולא בחרבא קדישא על שמרד במלכות.

ואמרונו חיה רעה אכלתהו. נרא' דכך היה מקובל בידם דכל מושיע של ישראל יהי' ראשון שולט בחיות, כי שמשון מושיע של ישראל הרג אריה, וכן דוד, ולכן אילו הוא המלך ומושל ומושיע הוא ישלוט בחיה רעה, וכאשר נאמר ליעקב שחי' רעה אכלתהו ישפוט שאין הוא מלך ומושיע אמיתי]. ובתפארת יהונתן לעיל כתב עוד, שיעקב אבינו חשב בשעת קניית הבכורה, שבקרוב יהיה בנין ביהמ"ק, וגם השבטים קדושים חשבו כן, וקודם בנין בהמ"ק צריך להמליך מלך, ולכך חשב יוסף למלוך. אך האחים חשבו לקבל תורה קודם. ע"כ. [ואולי זה כוונת המדרש שהלכו לרעות את עצמם]. ויש להוסיף, דלהלן דרשו רז"ל, ויפול על צוארי בנימין אחיו ובנימין בכה על צואריו, שבכו על המקדשות שבחלקם שעתידין להחרב.

אלו כלבים רצו לשטות בו ולמה דוקא כלבים. נ"שסה בו את הכלבים, י"ל שאלו הכלבים שהיו לשמור צאן יעקב, כדאיתא במדרש (ב"ר ע"ג, יא) שהיו לו ס' רבוא כלבים וי"א ק"כ רבוא כלבים לשמור הצאן. והם הלכו לרעות את הצאן בשכם, והיו עימם כלבים. וכ"כ בס' ברית שלום (פ' וישב). [ובמדרש אגדה (ר"פ וישב) איתא, נהרגנו, ונשליכנו לכלבים]. ואפשר שאותם כלבים היו כלבים מיוחדים ויודעים את מי ראוי לישון. [ובתפארת יהונתן כאן כתב, דמ"ש נשסה בו את הכלבים, היינו שמצינו עמלק שנקרא כלב, והרי עשיו נופל ביד יוסף, ולכן אמרו יבחנו דבריו אם הוא צדיק לא ישלטו בו כלבים אדרבה לא יחרץ כלב לשונן]. ואפשר שעשו מבחן אם הדיבה שסיפר ליעקב היתה כדין, לפמ"ש בפסחים (ק"ה) כל המספר לשה"ר, ראוי להשליכו לכלבים. ובודאי שהכלבים לא פצו פה ליוסף הצדיק. וצ"ע למה לא ראו בכך סימן על צדקת דרכו. ואפשר שהיה להם דחיה, שכלבים אלו שאני שהם במעלה גדולה. ועוד שהם שייכים ליעקב אע"ה ולא יעשו דבר לצערן. ולכן השליכוהו לבור מלא נחשים ועקרבים כמ"ש אל הבור "הזה" אשר במדבר. לראות אם יזיקוהו. אי נמי שהיה לבוש בבגדי אדה"ר והם מגינים עליו, משא"כ כשהשליכוהו לבור, שהפטיטום ממנו קודם לכן. [וא"ת מפני שמהרהר בד"ת, י"ל שהבור היה עם טנופת שאסור להרהר שם בד"ת, וז"ל ב"ר (פד, טז): שני בורות היו אחד מלא צרורות ואחד מלא שרפים ועקרבים, א"ר אחא בור רק נתרקן בורו של יעקב, אין בו מים, אין בו דברי תורה שנמשלו למים]. וכשראו שהנחשים לא הזיקוהו, היה בזה סימן, אך כבר הישמעאלים גנבוהו מהבור מעצמם (ראה בס' הישר), וראו בכך סימן מהשמים, ולכן הסכימו להשאירו בידם. [מהרי"ל דיסקין כתב, שראו לא נוכל להורגו כמו שמצינו אצל

ירמיהו, ואם הוא שקר, בלא"ה נביא שקר חייב מיתה, וזהו ונראה מה יהיו הלמותיו].

מ"מ אסורה לאדם אחר משום כלאים, לכן תפשה בבגדו, לאמר לו, הלא אתה עצמך לבוש כלאים. ע"כ.

אם קרעו בגדי יוסף או שיוסף קרע בגדו. כתב הגה"ק ר' אליהו הכהן האיתמרי בעל השבט מוסר ומדרש תלפיות בספרו עיני העדה על התורה (פ' וישב דף מהח): וז"ל: כתנתו ב' במסורה, ויפשיטו את יוסף את כתנתו, ואידך גבי שאול והוא קרוע כתנתו, לומר שלא המתינו להפשיט כתנתו כדרך הפשטת הלבוש, רק מיז כאשר קרב אליהם שלחו יד בכותנתו וקרעו אותה מעליו. עי"ל שהפשיטו את כותנתו כאשר כבר היה קרוע, שבראות יוסף כוונתם הרעה עליו בסיבת הכתונת, קרע את הכתונת אולי יכמרו רחמיהם, ולא הועיל. ועוד כתב להלן (דף נא), שבספר אמרי נועם כתב שמיז בבא יוסף אצלם קרעו את בגדיו בחימה כולם בבת אחת, כדרך שמפשיטים את המת, שקורעים בגדיו מעליו שלא כדרך הפשטה ראשון ראשון תחלה, רק מתחילין מלמטה למעלה, ונמצא מתחילין מהחלוק. [וכתב שם עוד בכמה אנפי. ע"ש].

גבריאל עשה ליוסף חלוק מקמיע שבצוארו. הנה כיון שפשטו מיוסף את כתנתו, צריך ביאור וכי נמכר ערום, והלך ערום. [ונמצא שב' פעמים היה מבלי לבוש, בשעת ההשלכה בבור, ובשעה שברח מאשת פוטיפר]. ובהדר זקנים כתב: יש במדרש שהיה לו קמיע בצוארו, בא רפאל ועשה ממנו חלוק והלבישו, וכשהעלוהו מן הבור למוכרו לישמעאלים, ראו שהיה לו חלוק, התחילו אחיו להתקוטט ואמרו לא מכרנוהו כי אם ערום, נתנו להם הישמעאלים מנעלים תחת חלוקו והוליכוהו בחלוקו, וזהו שייסד הפייט באלה אזכרה ובעד מנעלים מכרוהו. ע"כ. [וכ"ה באוצר המדרשים (עשרה הרוגי מלכות): וכי אדם יפה כיוסף היו מוכרים אותו בעשרים כסף? אלא בשעה שהכניסוהו לבור הפשיטוהו והשליכוהו לבור ערום ויפשיטו את יוסף וגו', כיון שראה יוסף את נפשו בין אותן החיות שבבור נעצב וכו', ומכורו לראה ופחד אבד תוארו ויפיו ממנו, אך הקב"ה סגר פי החיות ולא הזיקו לו. וכשראו אחי יוסף אירחת ישמעאלים הוציאוהו מן הבור ערום ומכרוהו כן, אמר הקב"ה צדיק כזה יעמוד ערום לפני הבריות? אמרו קמיע אחד היה תלוי בצוארו ושלת הקב"ה את גבריאל והוציא מאותו קמיע בגד ולבשו. כיון שראו אחי יוסף, אמרו לאותן הישמעאלים החזירו לנו הבגד הזה שלא מכרנוהו לכם אלא ערום, ויאמרו הישמעאלים לא נחזיר לכם, עד שהוסיפו להם עוד ארבעה זוגות מנעלים, ובאותו בגד הביאורו למצרים ובו מכרוהו ובו אסרוהו ובו הביאורו לפני פרעה ובו מלך על מצרים].

תיכף שבא פשטו ממנו את בגדי אדה"ר. ויהי כאשר בא יוסף אל אחיו, ויפשיטו את יוסף את כתנתו את כתונת הפסים וגו". הנה יוסף היה לבוש כתונת הפסים, וי"א שהיתה מבגדי אדה"ר, ויתכן שגם על זה סמך יעקב לשלחו אל אחיו. [וכן יוסף, איך סיכן את עצמו שהלך לראות שלום אחיו. וראה עוד להלן שהיה ליוסף קמיע בצוארו]. אך האחים הקדושים ידעו סגולת הדבר, ולכן תיכף ברגע שבא אליהם, בלבלו את דעתו לרגע, ומיד הפשיטו מעליו את הכתונת קודם שיוכל לעמוד על נפשו. ובביאור כפל הלשון, את כתנתו את כתנת הפסים אשר עליו, פרש"י, כתנתו היא כתנת התחתון. וקשה וכי הפשיטו התחתון קודם העליון. ות"י החת"ס (עה"ת כאן), שנראה שכתונת הפסים היתה עשויה עם שמות הקדושים שלא יוכל אדם לשלוט בו בהיות הכתונת עליו, ולכן הפשיטוהו תחלה, אך גם להפשיטו וליגע בו נתייראו השבטים, ולכן לא נגעו בכתונת הפסים כלל, אלא הפשיטו כתונת התחתון, ועי"ז נגרר העליון עימו, והיינו ויפשיטו את כתנתו עם כתנתו התחתון הפשיטו העליון שעליו. ע"כ. [וז"ל בהדר זקנים: תימא היה לו לכתוב כתונת פסים קודם שהרי קורא לחלוקו כתנתו והיא תחת כל בגדיו. וי"ל שהפשיטו מלמטה למעלה והשליכוהו ערום בבור].

י"א שיוסף הצדיק לבש בגדי כהונה עם כלאים ולכן מיהרו לפשוט ממנו בגדים אלו. כתב בס' כסף נבחר להג"ר אבי עזרי זעליג מרגליות (פ' וישב), ותתפשו בבגדו וגו'. נראה בהקדים דברי מהר"ר ישראל דרשן אב"ד קאליש, שכיון שהכתונת פסים היתה כמו בגדי כהונה, שאז העבודה היתה בבכורות, ונטילה הבכורה מראובן וניתנה ליוסף, וידוע שבגדי כהונה היו עשויים כלאים, ואחיו סברו שאינו ראוי לכהונה, וא"כ אסור לו ללבשם, ולכן תיכף שבא לידם, מיהרו לפשוט ממנו הבגדים, להצילו מאיסור כלאים, שפושטן אפילו בשוק (ברכות יט). ואפשר שגם בבית פוטיפר הלך יוסף באלו הבגדים שהם כלאים [פ"י בגדים אחרים דוגמתן, או שבדרך נס המלאך הביא לו אותן בגדים], וכיון שיוסף טען לאשת פוטיפר שהגם שאין אישות לגוי

הבור היה מלא נחשים וכשנכנס שם יוסף נהפך לבאר מים חיים. כתב האדמו"ר מקאמרנא בס' היכל הברכה (ר"פ וישב), "השליכו אותו אל הבור", השליכו"ו מלא יו"ד, הבור" מלא וא"ו, כי כוונת ראובן היה בלשון חכמה להמשיכו אל הבור מלא וא"ו, וכשנכנס שם צדיק יסוד עליון נעשה מעיין נובע באר מים חיים, כי ראובן לא טעה, וידע שיוסף צדיק יסוד עליון באר מים חיים, והיה משתעי בלשון חכמה אולי יסכימו וישמעו לדבריו, וזהו למען הציל מלא יו"ד, להשיבו מלא יו"ד, והם טעו שסברו שיוסף אדרבה פוגם בברית והוא קליפה חלילה כעשו הרשע, ולכן לא שמו לב להבין דברי ראובן, אלא כפשטות, ולא זכה ראובן להצלה שלימה, וכוונת ראובן היה כולו טוב, להציל אותו למדרגתו הקדושה, אלא שהיה לו למסור נפשו בעבור צדיק זה. "ויעלו את יוסף מן הבור", הבור מלא ו', וכן והבור ריק דלעיל, כי גרמו שהבור שלמעלה נתרוקן ע"י מעשה רע הזה ונתמלא נחשים חטא הקדום נתחזק שהטיל הנחש זוהמא בחוה והבן. ואעפ"כ כיון שיוסף בתוכה נעשה בור בוא"ו. ע"כ.

יהודה הורה למוכרו ועשוהו מלך. איתא בב"ר (י"ד, פ'): בשבח יהודה הכתוב מדבר, בג' מקומות דיבר בפני אחיו ועשו אותו מלך עליהם. אמרו נלך ונתפוס דרכו של עולם כנען שחטא לא לעבד נתקלל, אף זה לכו ונמכרו לישמעאליים, וישמעו אחיו.

אילו לא מכרו את יוסף היה ממשין לתעות בדרך עד מצרים ממש. כתב בס' קול מבשר (פ' וישב אות ט) מהרבי בית ישראל מגור, בשם הרבי רבי בונם, והרבי מקאצק ז"ע, דאף שהגלות כבר נגזרה בשעת ברית בין הבתרים, והתחילה ביוסף, כפי גזירת עליון, מ"מ התביעה על האחים הקדושים היתה, שלא היה צריך זה לבא דוקא ע"י המכירה, שהרי יעקב אבינו ע"ה שלח את יוסף ואמר לו, לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן, ותעה בדרך, וא"כ יתכן שהיה יוסף הולך ותועה עד שהיה מגיע למצרים, וזאת גם בלעדי מכירת יוסף. וזה מה שהיה חטאם של השבטים במכירת יוסף. כי גם בלעדיהם היתה מתקיימת גזירת הגלות.

וכך אמר הרה"ק רבי בונם, שחשוב מאד לדעת זאת בזמנים שלנו, שלולי שהשבטים מצאו את יוסף ומכרהו למצרים, היה יוסף תועה ותועה עד שהיה מתגלגל ובא למצרים. או שהיה כבר ממילא נהיה שם עבד, או בדרך אחרת. וכל המכירה היתה רק השתלשלות לביאת יוסף למצרים. ע"כ.

וישבו לאכול לחם. צריך ביאור לשם מה הודיענו הכתוב כן. וי"ל: א. על מנת להודיע גדול צדקותם וחסידותם. שעשו מעשה זה לשם שמים בתכלית, שהרגישו שעשו מצווה גדולה שקיימו בכך את רצון השי"ת, ולא היה שום חסרון במעשיהם והרגישו שליבם שלם עם השי"ת, עד שעם כל הרחמים שבלבם על אחיהם יכלו לשבת יחד ולסעוד. [שהרי החוטא מרגיש ליבו נתרחק מהשי"ת ובפרט הצדיק אף בחסרון כל שהו מרגיש מיד חסרון בליבו ואין יכול להשלים עם עצמו וכל ירא ה' בהעלותו בדעתו שאולי נכשל בחטא אין נפשו שקטה ובודאי שלא יוכלו לישב יחדיו ולאכול]. ב. להודיענו שעד כה לא אכלו לחם, כפי ההלכה שאסור לדייני נפשות לאכול כמש"כ לא תאכלו על הדם. או מחמת השתתפותם בצערו. ג. עי"ל שבא להודיענו שלא היה ראובן עימם לפי שישבו לאכול והוא היה שרוי בצומות ותעניות לכך היה מוכרח לילך מעמם. וכ"כ להדיא בתרגום המיוחס ליונתן.

אם האחים הקדושים קיימו מצות אונן על יוסף הצדיק. וישבו לאכול לחם וישאו עיניהם ויראו וגו'. יתכן לפרש שבא הכתוב לומר ששינו מדרכם בכל יום. א. שישבו לאכול, ולא הסיבו. ב. שאכלו רק לחם, ולא בשר ויין. וזה ע"פ דינא דגמ' (ברכות פ'): וכמבואר ברמב"ם (אבל ד, ו): מי שמתו מוטל לפניו, אוכל בבית אחר, אין לו בית אחר עושה מחיצה ואוכל, אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל, ובין כך ובין כך אינו מיסב ואוכל, ולא אוכל בשר, ולא שותה יין, ואינו מברך, ואינו מזמון, ופטור מק"ש תפלה תפילין ומכל מצות האמורות בתורה. ע"כ. וכיון שהיה יוסף בבור, הוי רשות אחרת, ויכלו לאכול. אבל ישבו לאכול בישיבה בעלמא בלי הסיבה. ג. ועוד אפשר שאכלו בלי ברכה, שהיה להם ספק אם יוסף חי או מת. ובפרט בעת ברכת המזון. ואין זה תימה לחדש שאכלו בלי ברכה, שכבר מפורש במדרש (תנחומא ורשא כי תשא

אכלו ושתו באו לברך, אמר להם יהודה אנו מבקשין להרוג נפש ונברך לאלהינו, אין אנו מברכין אלא מנאצין, ע"ז נאמר ובוצע ברך נאצין ה' (תהלים ט), לכו ונמכרנו לישמעאלים וידינו אל תהי בו. ע"כ. הרי שאכלו בלי ברכת המזון. [אלא שבמדרש שם משמע שזה על שחשבו להרוג אח"כ, ולא נוחמת שחששו שכבר מת. וז"ל, אמרו נאכל ונשתה ואח"כ נעלה ונהרגו. וכ"כ בפסיקתא רבתי (פיסקא ט), והם עומדים ומשליכין אותו לבור ואומרים נאכל ונשתה ואח"כ אנו מושכים אותו ומעלים והורגים אותו, אכלו ושתו בו לא לברך א"ל יהודה באים להרוג ומברכים להקב"ה אין אנו אלא מנאצים, אלא לכו ונמכרנו לישמעאלים. וע"ע ברשב"א ברכות (מב): בשם רב האי גאון. ובגארא דכלה (פ' וישב) פי' שהסבו לאכול, כמו שתרגם אונקלוס ואסחרו למיכל לחמא, וכן יונתן תרגם וחזרו, ולא תרגמו ויתבו. וכשרצו לברך (יחד), כדק"ל הסבו אחד מברך לכולם (ברכות מב), נתנו ליהודה לברך שהוא מלך עליהם, ואז אמר להם יהודה מה שאנחנו בוצעין כעת הוי בוצע ברך וכו', וזוהי הפשרה הראשונה שנמצאת בתורה, ולכן על שם זה כינו כל פשרה בשם ביצוע. וזוהי ביאר דברי הגמ' (ו). גם בתרחב דבר (פ' וישב) כתב בשם חתנו הג"ר רפאל, שכך כונת הגמ' (שם) כל המברך את יהודה וגו', פי' את הפשר שאמר יהודה, אז בוצע ברך וגו'.

יעקב אע"ה חשד באחים שידם בו, דאלי"כ לא יכלה לו כל חיה. כן יש מבארים, וז"ל הילקוט ראובני (פ' וישב אות קכד) מתנחומא: ויכירה ויאמר כתונת בני חיה רעה אכלתהו. ואת יהודה שלח לפניו להורות, לפי שיעקב סבר שיהודה הרג ליוסף, בשעה שהביא לו הכתונת, שנא' ויכירה ויאמר כתונת בני חיה רעה אכלתהו, ואין חיה אלא יהודה שנא' גור אריה יהודה, והיה יעקב אמר ליהודה אתה שטרפת אותה, לפיכך ויקרע יעקב שמלותיו ויאמר רואה אני בך שאתה פשטתו כתונת. ע"כ. ומה ענין פשיטת הכתונת, אלא שיעקב שלחו למקום מסוכן ולא חשש עליו כ"כ, לפי שהכתונת שהיא בגדי אדה"ר שומרתו מכל נזק. רק שהאחים הקדושים נתחכמו שת"כף שבה אליהם הסיחו דעתו ופשטוה ממנו ברגע אחד.

יעקב אע"ה חשש שמא יוסף מת בבור שלו, וכן שישו בו ס' רבוא כלבים של יוסף. כתב בס' ברית שלום הקדמון (פ' וישב) לבאר מ"ש במדרש (ב"ר פד, טז) והבור ריק, נתרוקן בורו של יעקב. וביאר, שבתחילה השיסו בו את הכלבים שהיו אצלם לשמור את הצאן, וכולם משל יעקב היו, כדאיתא במדרש (ב"ר עג, יא) ששים רבוא כלבים היו לו ליעקב לרעות בהמותיו וכו', וק"ל (ב"ק כח) כל תקלה דלא אפקרינן מבורו למדנו, וא"כ אילו הזיקו הכלבים את יוסף היה תקלה באה

ע"י יעקב. ועוד, שהם אמרו לכו ונשליכונו באחד הבורות, המיוחד להם, ואם היה זה הבור מיוחד ליעקב, היה לו ליעקב איזה חשש עונש ח"ו. אמנם מאחר שהשליכו אותו אל הבור "אשר במדבר", ולא באה התקלה מיעקב דהנחשים דהפקר הן, לכך ארז"ל בצחות לשונם נתרוקן בורו של יעקב, לפי שאין התקלה באה על ידי הכלבים ולא על ידי בורו המיוחד ליעקב, א"כ פטור הוא לגמרי דאין כאן מקום לחייבו מכל צד. ולפי שלא ידע יעקב מזה שהשליכו אותו אל הבור דהפקר, והיה סבר פן המיתוהו על ידי שיסוי הכלבים שלו, לכן היה דואג ומצטער, כמו שאמר הכתוב וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל בני אבל שאולה, והיינו כדפרישית ודוק. עכ"ל.

יעקב אע"ה ידע שיוסף חי והתפלל עליו כ"ב שנה שיישמר בקדושתו. איתא במיוחס ליונתן: ויכירה ויאמר, כתונת של בני היא, לא חית שדה אכלתו ולא על ידי בני אדם נהרג, אלא רואה אנוכי ברוח הקודש שאשה רעה עומדת לנגדו. [וע' בפני דוד (וישב כב) שאם ח"ו היה יוסף חוטא, היה נחרב העולם. ע"ש. וזוהי מבואר למה יעקב אע"ה התאבל כ"ב שנה, כדי להתפלל עליו שלא יחטא]. גם בתנחומא (פ' וישב ט"ח) איתא, מפני "שהיה יעקב אבינו יודע ברוח הקדש שהיה יוסף חי", לפיכך לא קיבל עליו תנחומים. [וכע"ז בבראשית רבתי (מה, כח): אע"פ שאמר טרף טרף יוסף, לא האמין להם שהוא מת, שלכן לא חפץ להתנחם לפי שאין מתנחמין על החיים. ובלבו היה חושב שהוא חי].

טרף טורף, נטרפה דעתו והלך שובב עם החיות. בתורת משה לחת"ס (בראשית מד, כח) כתב בדרך אחרת, "טרף טורף וגו'", נראה שיעקב אבינו לא חשש שיוסף מת, מדלא נראה אליו בשום פעם בחלום, וסבר שנטרף בדעתו והולך שובב בין החיות, כי חיה אחת ברדלס שמה שנשיכתה מטרפת דעת האדם, והיינו דאמר טרף טורף משום דלא ראיתו עד הנה.

מכירת יוסף היתה שלא כרצונם, רק שהיו צריכים לרחם יותר. כיון שיש אומרים מכירת יוסף היתה שלא כרצונם, אז מה היתה התביעה, אלא על הרגשת הלב, תרגיש שמוכרים אותך בעצמך. נכון שלא אכלו לחם עד אז, אבל אחרי המכירה ישבו לאכול לחם,

נתכוין בלוויה שלו רק שלא יהא ניוזק ממיתה בלבד, כדי לקיים מה שנאמר כי גר יהיה זרעך. וע"פ הדיבור היה כל זה. אמנם יעקב לא ידע כל זה, ונפל בליבו ספק בהלכה שקיבל מאברהם, וכיון שנסתפק נחלש כח הנבואה השרויה עליו, כי אין נבואה שורה אלא מתוך שמחת תורה בהשגתו בהלכה פסוקה. ומאז כל השגות נבואתו היו רופפות, עד ששלח לו העגלות לסימן שההלכה שלימדוהו אמיתית היא, ואז נאמר ותחי רוח יעקב אביהם וכו', שפסק החולי והחלש ונתחזק אז נאמר הנבואה בלי ספק. ומזה תופס אני מרבתי ללבן הספיקות, וכו'.

יעקב לא נתיירא על יוסף שהיה בבגדי אדה"ר. יש לבאר טעם נוסף למה יעקב לא נתיירא על יוסף, לפי שהיה לבוש בגדי אדה"ר, ואז שום חיה ושום אדם לא יכול להזיק לו או לגבר עליו, אלא שהאחים הק' נתחכמו ובו ברגע שבא אליהם, הסיחו או בלבלו את דעתו וכרגע פשטו ממנו את הכתונת, כמו שהדגיש הכתוב. והנה אם היה נמכר עם כתונת זו, היה לו לעזר רב בכל ימי גלותו, ואף למלכות וממשלה וכח עצום. וכל זה הפסיד. אכן להשלים זאת זכה שהשכינה היתה עמו, וכן מלאך גבריאל היה עמו לעזר. וגם עשה לו מלבוש מיוחד כמו"ש בפירוש הריב"א (לז, כח) ממדרש: היה לו ליוסף קמיע בצוארו, ובא גבריאל ועשה לו חלוק ממנו והלבישו, וכשהעלוהו מן הבור ראוהו שהיה לו חלוק, התחילו אחיו להתקוטט עם הישמעאלים כי אמרו שלא מכרוהו אלא ערום, ונתנו להם הישמעאלים תחת חלוקו מנעלים, והוליכו בחלוקו.

האם השבטים הקדושים היו נביאים בצעירותם. איתא במיוחס ליונתן (בראשית לז, יז), שנאמר להם "בנבואה" שהחיו מבקש לערוך עמם מלחמה, לכן אמרו נלך לדותן. ע"כ. ומשמע שהאחים הקדושים היו נביאים וכבר בימי צעירותם, אך שמא הכוונה על גילוי מעין נבואה. וצ"ע. וראה גם בספר צוף דבש לרבי וידאל הצרפתי, ויבאו על העיר בטח, על תפלת אברהם דכתיב ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם, ופרש"י כדי להתפלל שם על בני יעקב

ואולי היה בזה חסרון. וזה בדיוק כמו שאמרו "ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו", שהתחרטו על שלא רחמו כל כך, ולא על עצם המכירה, שהיה צריך לעשות זאת יותר בעדינות, ולמכור אותו מתוך פיוס. רק שהם חששו שמא אם ישמעו דבריו ירחמו, ויכשלו שלא לעשות את רצון השי"ת למוכרו, שלא יוכלו למוכרו מרוב רחמים, לכן לא רצו לשמוע את דבריו. וישבו לאכול לחם להסיר את הרגשות הטבעיות ויוכלו לקבל את רצון השי"ת כמו שהוא. [וקודם לכן היו בתענית, וגם כעת גם אכלו רק לחם ותו לא], אך משמים גילו שהיה עדיף להתענות באותו היום. ומעלת האחדות אצל י"ב שבטי י"ה, היתה מעולה ביותר, שהם היו י"ב שרשים שבהם כל נשמות ישראל. ומשמים דרשו עוד מעט בשלימות אחדות הלב.

יצחק היה מבקר את יעקב ובוכה, וקם ואוכל ושותה. בב"ר (פד, כא): ויבך אותו אביו, זה יצחק. אצלו היה בוכה, וכיון שיצא מאצלו היה הולך ורוחץ וסך ואוכל ושותה, ולמה לא גילה לו, אמר, הקב"ה לא גלה לו ואני מגלה לו. ע"כ. [במשבת נפש כאן כתב, יש תימה מה בא הכתוב לספר בזה וכי חידוש הוא שיבכה האב (יצחק) על צרת בנו. ונ"ל שדבר חידוש בא להשמיענו, שיצחק ג"כ קיים המצות והתורה, כי בודאי מדא"ל אין הזקן מתחייב להתאבל על בן בנו, אכן מדרבנן חייב משום כבוד בנו כמבואר בסמ"ג, ודוקא בפני בנו. ומזה בא הסיפור שראה בצער בנו, והיינו בפני בנו, וא"כ היה ראוי שיתאבל עמו, אך משום שידע אסור להתאבל שלא להקדים הפורענות].

טעם נוסף למה יצחק היה בוכה על יוסף. כתב החת"ס (תורת משה לז, לה) הנה יצחק ידע שיוסף חי, והבין שנפרד יעקב מאביו ולא כיבדו כ"ב שנה, נענש יעקב בשבילו, וכל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, לכן ויבך אותו אביו דהיינו יצחק.

כיון שיעקב ליוה את יוסף איך יתכן שניזוק. [וחובת ענין סילוק כל ספק]. כן הקשה בס' משיבת נפש הקדמון. ות"י, שאין הלוויה מועילה רק לפי הכוונה, ויעקב כיוון בלוויה שלו רק עד שכם ולא יותר, וכשלא מצאם יוסף בשכם היה לו לחזור, ולא ללכת במקום סכנה. אלא שכאשר תעה בשדה מצאו גבריאל ועשה לו לוויה שניה עד דותן (לחשיב מה שאברהם ליוה אותו לכיון יוסף). ויוסף סמך על זה, אולם גבריאל לא

שיבואו להלחם בשכם.

האם רוח הקודש ונבואה נסתלקה גם מהשבטים כל כ"ב שנה. לכא' הוא כ"ש מיעקב אע"ה. וכן מפורש באגדת בראשית (פרק ט): עשרים ושתים שנה עשה יוסף חוץ מאביו, נסתלקה רוח הקודש מיעקב ובניו, ולא היה רחוק מהם אלא שלשת ימים, ולא היו יודעין שבמצרים היה, וקודם לכן נביאים גדולים היו יעקב ובניו, רצונך לידע, כיון שאמר להם יוסף את החלומות מה אמרו לו הבא נבא אני ואמך ואחיך (בראשית לז, ט), וכשנמכר לא היה יודעין היכן הוא, האומר לחרס וגומר, ולמה כך, אלא כדי שלא יהיו הנביאים מתגאין, מתשש להן הקב"ה כחן, ומראה להן שאינן כלום. ע"כ. וכן איתא כל זה בתנחומא (מקץ ס' ט), כ"ב שנה שעשה יוסף במצרים חוץ מאביו, נגזר רוח"ק מיעקב ומבניו, ולא היה רחוק מהם אלא מהלך ד' ימים או ה' ימים וכו'.

המוכרים לישמעאלים אין הוכחה שהוא אמת ואפשר שהקונים ספרו לו. ע"כ. הרי שהנצי"ב מכריח שכן הוא האמת, שלא מכרוהו הם. אמנם צ"ע שהרי מפורש במקרא שמכרוהו עבור נעלים. ובילקוט (פ' וישב) איתא, כל אחד ואחד מהם נטל שני כספים לקנות מנעלים לרגליהם, שנא' על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים. וי"ל. ויתכן לבאר שלא מכרוהו, רק שהסכימו למה שכבר מכרוהו המדינים. וזה הפרש גדול. ומעתה י"ל שאדברה זהו לשון הכתוב על מכרם 'בכסף' צדיק, ואביון 'בעבור נעלים', דמשמע שהמכירה היתה כדת וכדין ובשלימות בלי שום עוררין, רק היתה טענה איך אפשר למכרו בכסף, ואיך אפשר לקבל מנעלים תמורת אביון, דהיינו שהיו צריכים לרחם יותר. והאחים השאירו את המצב הקיים, שכבר לקחו אותו אחרים. אבל לא שקמו למוכרו בידים, וזה הפרש גדול.

ובסדר הדורות הביא כעיי"ז מס' הישר. [ע"ש: ויתרחקו אחיו מן הבור וכו', וישבו לאכול ויתעצו אם להמיתו אם להשיבו אל אביו, וישאו עיניהם ויראו ארחת ישמעאלים באה מרחוק, ויאמרו יהודה מה בצע כי נהרגו את אחינו? וידרשוהו אלהים מעמנו, עתה נמכרונו לישמעאלים, וייטב בעיניהם. והיה הם מדברים טרם באו גמדים לישמעאלים ויגברו מאצלם שבעה אנשים מדינים סוחרים ויצמאו למים, ויראו הבור אשר יוסף שם והנה עליו כל עוף למיניהו וירוצו המדינים אל הבור לשתות מים, ויבואו אל הבור וישמעו את קול יוסף צועק ובוכה ויראו והנה נער יפה תואר ויפה מראה מאד, ויאמרו מי שמך בבור ויתנו את ידם וימשכוחו מן הבור, וילכו לדרכם ויעברו אצל אחיו, ויראו אחיו את יוסף ביד המדינים, ויאמרו אחיו אליהם למה תעשו הדבר הזה לקחת עבדנו מאתנו, הלא אנוהו שמנו הנער הזה בבור כי מרד בנו ועתה נוהו לנו, ויענו המדינים הנה יעבדכם או זהה ישרת לכם, אולי אתם כולכם עבדים לו כי יפה תואר ויפה מראה הוא מכולכם למה תדברו כזבים, ויאמרו בני יעקב תנו לנו עבדנו ולמה תמותו כלכם לפי חרב, ויצעקו עליהם המדינים וישלפו חרבותיהם ויגשו להלחם בבני יעקב, ויקם שמעון וידלג בארץ וישלף חרבו ויגש אל המדינים ויצעק צעקה גדולה ותשמעו להם מרחוק, ותרעש הארץ ויפלו המדינים על פניהם ויבהלו, ויאמרו להם שמעון הלא אני החברתי בך עיר שכם ואת ערי האמורי עם אחי, כה יעשה ה' אם יבאו אתכם כל אנשי מדין אחיכם ומלכי כנען לא ויכלה להלחם בך, תנו את הנער פן אתן בשרכם לעוף השמים כו', וייראו המדינים מפני שמעון ויגשו בפחד ואימה בדברי רכות לאמרו הלא אמתם הוא מרד בכס מה תעשו בעבד אשר ימרוד באזנו עתה מכרו אותו לנו כו', וישמעו האחים וימכרו את יוסף בעשרים כסף ויראוהו אין אתם, ויקחו המדינים את יוסף וילכו לדרכם גלעדה, והמה הולכים ויתנחמו המדינים על אשר קנו את הנער יפה תואר ויפה מראה אולי גבון הוא מארץ העברים ויבוקש ונמצא בדיניו ומתנו בו, ואולי אנשים קשים וחזקים וכו'. ע"כ. והובא בעיקר שפתי הכמנים בנו"א].

יוסף הצדיק התפלל לראשונה בקבר רחל וקמה ודברה עימו. בס' הישר: ויעברו בדרך אפרת אשר שם קבורת רחל, ויבא עד קבר אמו, וירץ יוסף ויפול על קבר אמו ויבכה ויאמר, אמי אמי יולדתני עורי נא וקומי וראה את בנך איך נמכר

י"א שהאחים הקדושים לא מכרו את יוסף, רק ראו במכירתו ושתקו. "לכו ונמכרנו לישמעאלים". כתב החת"ס, שלולי שיוסף אמר להדיא "אני יוסף אשר מכרתם אותי הנה", היה ראוי לפרש ע"פ פשוטי המקראות, שהאחים לא מכרוהו, אלא רצו למכרו, אבל בין כך עברו אנשים מדינים על הבור והם הם שמשכוחו ומכרוהו וישמעאלים, וכשבא ראובן אל הבור שליח מאחיו למושכו לא מצאו שם שכבר קדמו המדינים, ונמצא לא אירע מכשול ע"י האחים ממש רק בגרמא בעלמא, אבל א"א לפרש כן כנ"ל, וד"ת סתומים כאן ומפורשים במקום אחר. ע"כ. וצ"ע למה העתיק החת"ס הקדוש בספרו דברים שאינם למסקנא, וכמו שדחה מתחלה שהם נגד מקרא מפורש. ואולי כוונתו שבאמת יש צד כזה, רק שאסור לנו לומר כן בלא מקור, ובאמת החת"ס הסתפק בזה. ואמנם מצאנו להדיא להגאון הנצי"ב בס' העמק דבר שם (בראשית מה, ט) שכתב כן. וז"ל: אני יוסף וגו' אשר מכרתם אותי מצרימה. פי', ולא ידע איש מזה זולתו. באשר באמת המדינים משכוחו מן הבור ומכרו לישמעאלים, ולא נקראו המה המוכרים אלא משום שהם גרמו לדבר. וגם ה' בידם למחות. ובזה היה אות כי דבריו אמת. ואלו היו הם

ג"כ התפלל מנחה וכו' אלא שלא תיקנה לב"ב עד שבא יצחק].

מדוע הצטער יעקב אע"ה על יוסף הצדיק. כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם (ספר המספיק לעובדי ה' שער הפרישות), שהיה זה צער רוחני כיצד נסתלקה ממנו ההשגחה העליונה כל כך עד כדי שנעלם ממנו יוסף. וז"ל שם: וצערו של יעקב על העלמו של יוסף, איננה צער גשמי בלבד, אלא רובו צער רוחני, היאך נסתלקה ממנו ההשגחה האלקית עד כדי כך שאבד בנו יקירו, ולפיכך גדלה מגינת לבו. ע"כ. והיינו שהיה מחפש בעצמו אולי יש בו איזה חטא שלא השלים רצונו ית'.

חירה חבירו של יהודה חי 1200 או קרוב ל-500 שנה. בב"ר (פה, ד): ויט עד איש עדולמי ושמו חירה, רבנן אמרי חירה הוא חירם שהיה בימי דוד, שנא' (מלכים א ה) כי אוהב היה חירם לדוד כל הימים, למוד היה האיש הזה להיות אוהב לשבט הזה, רבי יהודה ב"ר סימון אמר חירם אחר היה, על דעתהון דרבנן חיה קרוב לאלף ומאתים שנה, ועל דעתיה דר' יהודה חיה קרוב לחמש מאות שנה. [בילקוט (רמז קמד) הגירסא: קרוב לח' מאות שנה]. וראה להלן פרשת וארא שהארכנו בענין חירם שעשה עצמו אלוה, וששלמה המלך ע"ה החזירו מדעתו. וע"ע בכפתור ופרח (פ"א) בשם הגאונים, שחירם מלך צור היה גוי גמור. וחירם שנזכר בימי שלמה בן אשה אלמנה אחת (מלכים א. ז, יד) היה משבט נפתלי כמבואר בפסוק שם. וע' במלבי"ם שם.

חירם מלך צור נכנס לגן עדן וחי שם אלף שנים. ובאלפא ביתא דבן סירא (הובא באוצר המדרשים), איתא: חירם מלך צור הכניסו הקב"ה לג"ע לפי שבנה בית המקדש, והיה מתחלה ירא אלהים וחי בג"ע אלף שנים, ואח"כ נתגאה ואמר אל אני, שנאמר בן אדם אמור וגו' לפיכך נטרד מג"ע ונכנס בגיהנם.

החותמת והמטה של יהודה שניהם היו עם שם המפורש. והיה מטתו של משה. בבראשית רבתי (לח, כח) איתא, למי החתמת, טבעת היתה שהיה חקוק עליה שם המפורש. והפתילים, טלית מצויצת, והמטה, זה מטתו של משה. ע"כ. וע"ע בדרשות ר"י אבן שועיב (וישב) שהיה חקוק במטה יהודה צורת אריה. והנה החיד"א

לעבד ואין מרחם, קומי וראי את בנך ובכי עמי על צרתי, עורי אמי עורי והקיצו משנתך עמדי, איכה שלחו אותו מכתנתי וימכרו אותי לעבד "זה פעמים", ויכריתו אותו מאבי ואין מרחם, קומי אמי קומי והקיצו משנתך וראה את אבי איכה נפשו וליבו עלי ביום הזה, עמדי ונחמהו ודברי על לבו, ויוסף עוד לדבר כדברים האלה ויצעק ויבך בכי גדול וידום כאבן ממור לבו. וישמע יוסף קול מדבר אליו מתחת לארץ ויענהו בלב מר ובקול בכי ותחנה, בני בני יוסף בני שמעתי קול בכיתך וצעקתך ראיתי דמעותיך, ידעתי צרתך בני ויצר לי עליך ותוסף לי יגון רב על יגוני, ועתה בני חכה אל ה' והתחולל לו ואל תירא כי ה' עמך הוא יצילך מכל צרה, קום בני לך מצרימה ואל תירא, ותוסף לדבר כאלה ותדום. ויתמה יוסף מזה ויוסף עוד לבכות. [ויחר אף אחד מהישמעאלים עליו ויגרשהו משם ויכהו ויקללהו, ויאמר יוסף אל האנשים אמצא חן בעיניכם תשיבוני אל אבי והוא יעשיר אתכם עושר רב, ויענוהו הלא עבד אתה איפה ואם יש לך אב לא נמכרת לעבד במעט מחיר זה פעמים, ויחר אפם ויוסיפו ליסרו ויבך בני גדול, וירא ה' את עני יוסף ויך את האנשים וייסרו ויחשיך ה' עליהם ויברקו ברקים ורעמים, ותרגע הארץ מרוח הזעק ויבהלו האנשים ובהמות והגמלים לא יכלו ללכת וירבצו לארץ, ויחננו אל יוסף ויפצרו בו למחול להם כו' ויעש כן ויתפלל אל ה' וישמע ה' כו' ויעמוד הרוח ויקומו הבהמות וילכו לדרכם, ויאמרו ידענו כי מאת העני הזה היתה לנו הרעה הזאת, ועתה מה לנו להביא על נפשותינו המוות הזה, עוצו לנו עצה מה לעשות לעבד הזה ויאמר אחד להשיבו אל המקום אשר יאמר ולקחנו שם מחירו אשר נתנו בו, ואחר אמר טובה העצה אך רחוק הוא מעמנו הדרך, ואחר אמר אנחנו באים היום מצרימה ונמכרנו שם במחיר רב. שם].

כל השבטים הקדושים התפללו ג' תפלות ביום. "מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו", יש לפרש שעדיף לגרום לו מיתה ולא להורגו בידים [שאז יצטרכו לכסות את הדם], שלא נפסל לכהונה. וכתב רבינו יעקב אביחצירא זיע"א (פתוחי חותם וישב): דהנה השופך דמים אין תפלתו מתקבלת, כמ"ש גם כי תרבו תפלה איניני שמע ידיכם דמים מלאו. ופשוט שהשבטים היו מתפללים שלש תפלות, דתפלות אבות תקנום, והנה בצע ראשי תבות ב'קר צ'הרים ע'רב רומז על שלש תפלות. וזהו שאמר להם יהודה מה נשאר לנו להתפלל ג' תפלות בכל יום, אם נהרג את אחינו וכסינו את דמו, דהשופך דמים אין תפלתו מתקבלת כאמור. ע"כ. ויש להוסיף שיוסף התפלל גם מוסף, שהוא תיקן כן, או רחל אימו. [וראה ברבינו חננאל, ובמחרש"א (וימא כח): בשם הערוך, שאברהם אבינו

(חזמת אנך תהלים קי) הביא מס' ארץ החיים שמטה היה ביד יעקב, והיה ביד יהודה, משה, אהרן, דוד, וכל מלך, ובחרבן נגנז ועתיד להתגלות למשיח. ומקורו בבמדב"ר (פ' קרח): ומטה אהרן, י"א הוא המטה שהיה ביד יהודה, שנא' ומטך אשר בידך, וי"א הוא המטה שהיה ביד משה, ומעצמו פרח, וי"א וכו'. ואותו המטה היה ביד כל מלך ומלך עד שחרב ביהמ"ק ונגנז, ואותו המטה עתיד להיות ביד מלך המשיח. ע"כ. [ויש להתבונן, דהנה זה המטה שעליו מסר יהודה נפש למסורו לאשה בשביל לזכות להעמיד זרע בית דוד, ואח"כ דרכו הודה על האמת וגם תמר וגם יהודה מסרו נפש שלא לבייש את הזולת אפי' על מנת להשרף על כבשן האש, ואולי עי"כ נתקדש המטה, והוכשר לעשות בו ניסים]. ויל"ע אם החותמת של יהודה היתה החותמת שביד שלמה המלך נינו (ואולי היא באמת ירשה מיהודה לזרע מלכי יהודה. וראה בסמוך).

תמר אמרה שיודעת שדרכם לרמות בגדי עזים ולכן דורשת משכון. כתב רבינו אפרים (פרשת וישב), אמרה לו אתם רגילים לרמות בגדי העזים, אביך רמה בעורות גדיי העזים, ואחיך וישחטו שעיר עזים, וגם אתה אומר אנכי אשלח גדי עזים, לכן אם תתן ערבון עד שלחך.

מדוע תמר המתינה כמה חדשים מלגלות ליהודה וסיכנה את עצמה. "הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה". פרש"י, לא רצתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעוברת, אלא לאיש אשר אלה לו, אמרה אם יודה מעצמו, יודה, ואם לאו ישרפוני, ואל אלבין פניו. ע"כ. ומקורו בגמ' (סוטה י') ותימא ליה מימר, ארשב"י נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבריו ברבים. ע"כ. וקשה, למה המתינה זמן רב, הרי יכלה לשלוח לו מיד אחרי אותו המעשה, ובכך היתה מונעת את הסכנה הזו, כשהיתה מקדימה להודיע לו כמה חדשים לפני כן. ואולי באמת שלחה לו אלא שאבדו סימניה, או שמחמת שאבדו סימניה לא יכלה לשלוח לו, וכל אותם הימים היתה עסוקה בתפלה עליה ועל עובריה. וז"ל הגמ' (סוטה י'), היא מוצאת היא מיתוצאת מיבעי ליה, א"ר אלעזר לאחר שנמצאו סימניה, בא ס"מ ריחקן, בא גבריאל וקירבן, היינו דכתיב למנצח על יונת אלם רחוקים לדוד מכתם, א"ר יוחנן משעה שנתרחקו סימניה נעשית כיונה אילמת. ע"כ. הרי שהיתה כאילמת ולא יכלה לדבר. גם רבינו בחיי (לה, כה) כתב: ובתרגום ירושלמי של "היא מוצאת" הזכיר כי סמאל החביא אותם כדי שלא תמצאם ותשרף, ותמר בקשה רחמים לפני הקב"ה להמציא לה שלשה וינצלו שלשה ואז תתן לו ג', ורמז הקב"ה לגבריאל והחזירם לה והשליכתם לרגלי הדיינים. ע"כ. [גם במיוחס ליונתן איתא: תמר מוצאת להשרף בקשה שלשה משכונות ולא מצאתם, תלתה עיניה לשמי מרום ואמרה, אנת ברחמים מלפניך ה' עניי בזאת שעת צרתי, והאר עיני ואמצא ג' העדים, ואנוכי אקים לך מחלצי שלושה קדושים שמקדשים שמך ויורדים לכבשן האש בבקעת דורא. באותה שעה רמו הקב"ה למיכאל ויאיר עינה, ותמצאם ותקח אותם ותזרק אותם לפני רגלי הדיינים, ותאמר איש אשר אלו משכונות שלו ממנו אני הרה. ואף שאני אשרף, אין אני מפרסמת לו. אך אדון עולם יתן בלבבו שיכיר אותם ויציל אותי מן המשפט הגדול הזה].

מי מסר את המטה של משה ליהודה ואיך הגיע אח"כ ליוסף. ומעתה צ"ע כיצד הגיע המטה הזה שוב ליעקב, כדאיתא בפרד"א (פ"ט): אותו המטה שנברא בין השמשות נמסר לאדה"ר מג"ע, ואדם מסרו לחנוך, וחנוך לנח, ונח לשם, ושם לאברהם, ואברהם ליצחק, ויצחק ליעקב, ויעקב הוריד אותו למצרים ומסרו ליוסף בנו, ואח"כ למשה וכו'. ע"כ. ב. ועוד צ"ע, האם היה המטה של משה או של אהרן.

אם יהודה ויתר על המטה והחותמת שלו, וקיבל מטה אחר. והנה יהודה ויתר על המטה שלו ועל החותמת ועל הפתילים, וכדאיתא ברש"י: "תקח לה", יהיה שלה מה שבידה. ע"כ. ושוב האיר הש"ת עינינו, ומצאנו בב"ר (פה, יא): היא מוצאת וגו', א"ר יודן מכאן שנאבדו והמציא הקב"ה אחרים תחתיהן. ע"כ. ומבואר שבאמת אותם ג' משכונות אבדו, ולא חזרו ליהודה, לא הציצית שלו ולא החותמת ולא המטה. ואפשר שמלאך לקחן והביאן ליעקב. ויעקב נתן את המטה ליוסף. אבל הרווחנו, שמשם היו לנו ב' מטות. וזה רמז שיש ב' מלכים בן דוד ובין אפרים. ואולי היה אחד ביד משה ואחד ביד אהרן. [ויתכן שנחלק ל"ב מטות בדרך נס, ושור"ר ש"כ במחזור ויטרי (ס' תכה): ועוד מציונה שהיה מטהו של אהרן שגמל שקדים וכדי שלא להטיל קנאה ועמד משה וחלקו ל"ב מטות. ע"כ. והיינו שהראה להם שאהרן לא עושה כלום בכח המטה, והמטה יבש כאבן זולת כאשר נוטל אותו מי שבאמת ראוי לו, שאז יהיו בו ניסים כמו שפרח והוציא שקדים].

השטן קטרג על תמר ואח"כ על יהודה וניצלו בזכות מסירות הנפש. והנה בודאי השטן עשה הכל ברשות שמים, אלא שכאשר ראה שזכתה להוריד נשמת משית, חקר ובדק אחריה והעצים עליה קטרוגים עד שנגמר דינה בשמים לשריפה, היא וממילא גם עובריה, כדין אשה מעוברת שאין ממתנים לה עד שתלד. אולם דוקא על ידי המסירות נפש שלה למסור עצמה לכבשן האש ולא להלבין את פניו, אזי גם המקטרגים בשמים נזדעזעו מכך, והודו שהיא ראויה לכך ונתבטלה הגזירה.

מדוע יהודה ביקש לכפור בטענת תמר. איתא במדרש (ב"ר פה, יא): בקש לכפור אמרה ליה הכר נא את בוראך שלך ושל בוראך הן. ע"כ. וצ"ע דודאי לא חשב להרוג אותה על חנם, ואין זה נסיון לצדיק לעשות חטא ברור. ויש לפרש שרצה לכפור כעת, ולהודות לאחר זמן, שהיו שם רבבות של אנשים מתלמידי גיורי יצחק ויעקב, ורבים מאד שבאו לשם סקרנות או ללמוד הלכה כאשר ביתו של שם הגדול מוצאת לשריפה. ואם יודה יהודה בכך חילול ה', אלא יכפור לפני הדיינים, וידחו את הדיון לאחר זמן. וכשילכו כולם יפרש לדיינים שיחתו וטעמו. אך יצרו הטוב של יהודה אמר לו, עניה זו נצטערה ונתביישה עבורך, קום והודה ברבים והצילה מן הבושה. וכן עשה בגבורה עילאית, שהבין שאדרבה זהו קידוש ה' לראות את המדות הטובות, וממילא ידעו ויבינו כל העם כי חלילה אין כאן מעשה מכוער, כי צדיקים וקדושים כאלו ודאי לא עשו מעשה מגונה, רק אדרבה מעשה טוב ע"פ ציוי ורצון השי"ת. ובזה גם היתה הבהרה כלפי מכירת יוסף, הן מצד מעשיו של יוסף הצדיק, שג"כ אינם ניתנים לבחינה בעין אנוש, והן מצד המכירה שיהודה עשה, שאין לחדשו בפניות מצד המדות, אלא הכל היה באמת לשם שמים, ובאמת כפי רצון השי"ת האמיתי, וכמו שיצאה אח"כ בת קול ואמרה ממני יצאו הדברים.

כמה טעמים שיהודה לא האמין לתמר. אכן לפי האמור הציל את תמר רק מהבושה, אך בגמרא איתא שיהודה הציל את תמר ממיתה, וז"ל הגמ' (סוטה י): כיון שאמר צדקה ממני, יצתה בת קול ואמרה אתה הצלת תמר ושני בניה מן

האור, חייך שאני מציל בזכותך ג' מבניך מן האור, מאן נינהו חנניה מישאל ועזריה. ע"כ. הרי שלולי הודאתו ברבים היתה נהרגת, ולכא' אין מגיע לו כ"כ שכר על שהודה, שהרי היה מוכרח להודות, רק שעשה טובה שהודה ברבים, אך בזה לא הציל את נפש ונפש עובריה. אלא יש לבאר מכמה טעמים אחרים. א. שאם הצדק עימה, מדוע המתינה זמן כה רב, וכן בכל מהלך המשפט לא דברה כלום עד הרגע האחרון. ולא ידע שאבדו לה הסימנים ורק בזה הרגע מצאתם. ב. שבאמת לא היו אלו הסימנים האמיתיים, וכמו שמפורש במדרש (ב"ר פה, יא): היא מוצאת, מכאן שנאבדו והמציא הקב"ה "אחרים" תחתיהן. ע"כ. ג. שידע שאותה קדשה שמסר לה סימנים אלו היתה בתולה, והיא הרי כבר נישאה ב' פעמים. ראה בסמוך. ואכן בגמ' שם איתא: "צדקה ממני", מנא ידע, יצתה בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים. ע"כ. הרי שגם אחרי הסימנים עדיין לא ידע בבירור. ד. גם אפשר שכח ההודאה נתחדש על ידי יהודה אצל כל ישראל, אך קודם לכן היה לו נסיון קשה שהבושה קשה ממיתה ולא יכל להודות, רק ע"י גבורה עצומה במסירות נפש ממש, לכן נחשב לו הצלת נפשות במה שמסר נפשו לבושה הקשה ממיתה והודה. ה. ועוד שגם עליו גזרו שריפה כדאיתא במדרש (ב"ר פה, יא): א"ר הונא הוא מוצאת, היא והוא צריכין לצאת.

מדוע גזרו מיתה על תמר ולא חשב יהודה מתחלה שאולי היא הקדשה שפגש אותה בדרך. זו שאלה גדולה מדוע גזרו מיתה על תמר ולא חשב מתחלה שאולי היא הקדשה שפגש אותה בדרך. ושמא שתיקה כהודאה שלא טענה עד כה. ב. אך יש לבאר עוד, משום שיהודה ידע שאותה קדשה, לא היתה באמת זונה, ואדרבה היתה בתולה, והראתה לו שהוציאה בתולה, וכדאיתא בגמ' (יבמות לד): תמר מיעכה באצבע. ובודאי שאין זו תמר, שהרי היתה נשואה זמן רב. וז"ל שכל טוב (בראשית לח, כה), והיא שלחה אל חמיה. כלומר דחמי לה. לאמר. לומר לדיינים שאינה חייבת מיתה. אמרה מימי לא גמר אדם אחר ביאתו בי, ואם תאמרו שנכנסתי לחופה עם בניו, הרי

ורבינו בחיי כתב שלא היה בהם אחד מבנות כנען זולת שאול בן הכנענית, וגם בזו פ"י רבותינו בן דינה שנבעלה לכנעני. ומפורש כן בפסחים (ג): אפשו בא אברהם והזהיר את יצחק בא יצחק והזהיר את יעקב ויהודה אזיל ונסיב, אלא אמר רי"ל בת תגר. ובשכל טוב (פ) תולדות) איתא: "ויצו עליו לאמר", כמו כן לזרעו העומדים אחריו, לא תקח אשה מבנות כנען".

למה נאמר ביהודה שנשא בת איש כנעני. כתב בתפארת יהונתן (לח, א) דהנה איתא דישי ביקש לישא שפחתו, ונכנסה אשתו ונולד דוד. וצ"ע אמאי, והרי מת בעטיו של נחש, ונראה שכשראה שחוששין שהוא אסור בקהל, ביקש לישא שפחה לטהר זרעו, והולד הוא עבד, וישחרר אותו ויהא מותר לבא בקהל. וגם יהודה ראה שקוראין לבני יעקב ממזרים, על שיעקב נשא ב' אחיות בחייהן, לכן לקח בת איש כנעני, דכנען הוא עבד, בכדי לטהר בניו.

וכן עשו שאר השבטים. ע"כ. [והנה קשה לקבל שחיו זרע ישראל יש בזה משרוש כנען הארור. ועוד, וכי בא הגר"י אייבשיץ לחלוק על הגמ' הנ"ל שמפורש הוא איש סוחר. אכן יש כאן ג' קושיית. א. מה אכפת לן אם היתה בת סוחר או בת גר. ב. דלמה נקט הכתוב בלשון שיש מקום לטעות שאולי באמת נשא בת כנעני. ג. שבדברי הימים (א, פ"ב) איתא "שלושה נולד לו מבת שוע הכנענית", ומבואר שבת שוע עצמה נקראת כנענית. ואולי היישוב לזה, שיהודה נתכוין להשפיל א"ע כ"כ, אפי' לקחת מבנות כנען, אן מן השמים סבבו שבאמת לא תהיה זו מבנות כנען, ויטעה בדבר, ומה שנקראת בתורה בשם בת כנעני, והרי אין זה האמת (ורק יהודה חשב כן), הוא משום שהיתה ביתו של סוחר].

המים עלו לקראת תמר. כתב בתפארת יהונתן (לח, יד): "ותשב בפתח עינים", שסימן היה מסור להם, כשהמים עולים לקראתם אזי הזיווג עולה יפה. כדמצינו באליעזר עבד אברהם.

היכן דנו את תמר ומי ישב שם. בבראשית רבתי (י"ב): מי היו באותו דין, יעקב ובניו, ולוי בן יעקב הוא חייבה כיהודה, ועליו נאמר האומר לאביו ולאמו לא ראיתו בדין תמר, ואת אחיו לא הכיר במעשה העגל, ואת בניו לא ידע במעשה זמרי. והיכן ישבו בדין, בבית מדרשו של שם. ובעל הטורים איתא: יצחק ויעקב ויהודה דנוה והתחילו ביהודה מן הצד. ובשמו"ר (ל, ט): יהודה בא לפניו דין תמר שתשרף, והוא זיכה אותה מפני שמצא לה זכות. כיצד, היו יצחק ויעקב יושבים שם וכל אחיו והיו מחפין אותו, הכיר יהודה למקום ואמר אמיתת הדבר, צדקה ממני, ועשאו הקב"ה נשיא.

לבני נח בעולת בעל יש נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם ובניו של זה הי' מערים זרעם לאשפות ועוברים על גזירתו של הקב"ה, אלא לאיש אשר אלה לו אנכי הרה. ע"כ דברי שליחות, מכאן ואילך באתה ודברה בעצמה. ותאמר הכר נא. בקש לכפור אמורה לו בבקשה הכר נא את בוראך, ודע והגד למי החותמת והפתילים והמטה האלה.

כשהודה יהודה רצו לשרוף גם אותו וניצל בנס. איתא במדרש (ב"ר פה, יא): א"ר הונא הוא מוצאת, היא והוא צריכין לצאת. ע"כ. גם במיוחס ליונתן איתא: כיון שראה אותם יהודה הכיר אותם, וכך אמר בלבו, טוב לי להתבייש בעולם הזה שהוא עולם עובר, ולא אתבייש בפני אבותי הצדיקים בעולם שיבא. טוב לי להשרף בעולם הזה באש כבה, ולא אשרף בעולם שיבא באש אוכלת אש. שמדה כנגד מדה היא לפי שאמרתי ליעקב אבא הכר נא כותונת של בנך לפי כך הוצרך להישמע בבית דין למי הם החותמת והעטיפות והמטה האלה. ע"כ. וכן להלן כתב במיוחס ליונתן: ויכר יהודה ויאמר זכאית היא תמר, ממני הרתה, ובת קול נפלה משמים, ותאמר, מלפני היה הדבר, "וניצלו שניהם מהמשפט".

אילו זרח היה יוצא ראשון האם המשיח היה יוצא ממנו. כתב רבינו אפרים (פרשת וישב), ויהי כמשיב ידו ג' משיח בן דוד, כלומר ראוי היה זה לצאת ראשון, וחזר, כדי שיצא משיח מן הראשון כמ"ש אף אני בכור אתנהו (תהלים פט). ע"כ. ומבואר שגם אילו זרח היה יוצא ראשון, לא היה המשיח יוצא ממנו.

לא היה אחד מהשבטים שנשא מבנות כנען העבדים והטמאים והארורים. "בת איש כנעני", פרש"י סוחר. וכ"ה בת"י. וכ"כ רשב"ם (שכן הוא גם לפי הפשוט). וכ"כ באוחה"ק. וכ"כ רמב"ן בשם אונקלוס. ובמדרש (פ"ד, ט) יש מח' אם השבטים נישאו לאחיותיהם התאומות. או מבנות כנען, וכתב הרמב"ן שלא דקדק בלשון כנען, אלא רק לחלוק על מ"ד שנשאו אחיותיהן, ואלא הכוונה שנשאו מבנות הדרים בארץ כנען. (והביא מרש"י להלן פ' ויחי, שצום אל יטענו במטתי אחד מובנים לפי שהם מבנות כנען ע"י במדבר"ב, ת. וזה מומתת שאול בן הכנענית. וכן שלה בן יהודה. אבל בכל נסאות שלנו בב"ר מצינו, אחד מבני בניכם שיש בהם מבנות כנען.

ויהי בעת לדתה "והנה" תאומים בבטנה. משמע שהיה להם בזה דבר חידוש, ושמה כיון שהוכר עוברת אחר סוף חדשיים לא חשש יהודה שזהו ממנו, [שהרי היה לו לחשוש כן לפי שידע שהיה דבר שמיימי אצלו על ידי מלאך]. ורק עתה נתברר מדוע הוכר עוברת כ"כ מוקדם כיון שהיו שנים. [וכה"ג יש לדייק לגבי רבקה שנאמר גם כן ו"הנה" תומים בבטנה. וראה לעיל פ' תולדות שיתכן לבאר שהיו תומים, כאדם אחד בלבד, שנחלק לשנים. ולכן היו שונים בתכלית זמ"ז בכל טבעים ומזגם, והיה בזה חידוש. ולפ"ז יש לפלפל גם כאן בדרך נוספת].

יהודה עשה הכל בעל כרחו ע"פ המלאך. בב"ר (פה, ה): ביקש לעבור, וזימן לו הקב"ה מלאך שהוא ממונה על התאוה, אמר לו יהודה היכן אתה הולך, מהיכן מלכים עומדים מהיכן גדולים עומדים, ויט אליה אל הדרך, בע"כ שלא בטובתו. ע"כ. ואפשר שהיה אנוס ממש, וכדמשמע בפ"י הרא"ש כאן: וא"ת וכי איש כמו יהודה וכו', וי"ל דה"פ, ויראה יהודה והלך לדרכו, ויט אליה, כלומר, בא מלאך והטהו בעל כרחו, אתיא ג"ש מאתון בלעם דכתיב ותט האתון, והתם ע"י מלאך. ע"כ. ויש לפרש עוד שנאמר לו כן בנבואה, להוראת שעה.

מה היתה תפלתה של תמר בנבואה ומי החזיר לה את המשכונות. במיוחס ליונתן: בקשה ג' משכונות ולא מצאתם, תלתה עיניה לשמי מרום, ואמרה, אנא ברחמים מלפניך ה' ענני בזאת שעת צרתי, והאר עיני ואמצא שלושה העדים, ואנוכי אקים לך מחלציי, שלושה קדושים שמקדשים שמך ויורדים לכבשן האש בבקעת דורא. באותה שעה רמז הקב"ה למיכאל ויאיר עינה, ותמצאם ותקח אותם ותזרוק אותם לפני רגלי הדיינים, ותאמר איש אשר משכונות אלו שלו ממנו אני הרה. ואף על גב שאשרף אין אני מפרסמת אותן, אך אדון עולם יתן בלבבו שיכיר אותם ויציל אותי מן המשפלת הגדול הזה. ובסוטה (ז) איתא, א"ר אלעזר לאחר שנמצאו סימניה בא ס"מ וריחקן בא גבריאל וקירבן.

מה אמר יהודה כשהודה. בתרגום ירושלמי: הכיר יהודה את ג' העדים, ועמד על רגליו ואמר, בבקשה מכם אחי ואנשי ביתו של אבא, קבלו ממני, במדה שאדם מודד בה מודדין לו, בין מדה טובה ביו מדה רעה, ואשרייו של כל איש שמגלה מעשיו, על שלקחתי כתונת יוסף אחי וצבעתי אותה בדם שעיר והבאתי רותה לפני רגליו של אבא ואמר ליה הכר נא הכתונת בנך וגו', מדה כנגד מדה וכו'. ע"כ. וצ"ע אם היה

בכתונת הפסים היה טלית קטן וכן בבגד של יהודה. הביאו מס' מקור חיים הקדמון למהר"ח הכהן תלמיד מהרח"ו (א"ח סי' יא) שכתב ועשה לו כתונת פסים, היינו טלית קטן, לפי שהוא בסוד הצדיק, וכן תיבת פסים אותיות יוסף, ואותם של פסים, כאשר אותם עולה גי' ת"ר, כמנין ציצית. ע"כ. [ובשפת אמת (בראשית לחנוכה, תרנ"ב) כתב שכתונת הפסים של יוסף היא כנגד מצות ציצית, שעל ידה זוכין לטלית נאה המיוחד לישראל חלוקא דרבנן, שעליה נתקנאו אוה"ע, וישראל מסרו נפשם עליה, ובאמת אין הארת מלבוש זה מתגלה בשלימות בגלות (כענין שא"ז פשטתי את כתנתי כו'), אכן בזמנים שמתגלה הקדושה, מתגלה הארת זה המלבוש, וז"ש בנר חנוכה, שבעה"ב עומד באמצע בטלית מצויצית]. וכיון לזה ג"כ מהר"ש קלוגר בס' חכמת התורה (עמ"י רכג, תקלח) שבכתונת הזה היה מצות ציצית, ולכן הפשיטו אותה ממנו מיד כשבא אליהם, כדי שלא יהיה עוסק במצות ציצית ותגן עליו מן הנחשים והעקרבים שלא יוכלו להרע לו. וזהו ג"כ דכתיב ותתפשהו בבגדו, דכיון שהבגד של יוסף היה בו ציצית, וידוע שהציצית מגינה מן העריות (מנחות מד,). לכן רצתה לקרוע לו את הבגד ויפסל, ולא יהיה לו מגן מיצר הרע, ולכן מיד וינס ויצא החוצה, וקשה מי הכריחו לשמוע לה,

להם חידוש שהוא צבע את הכתונת. ולכאוף צ"ל שיעקב לא היה שם.

בבית דינו של שם רצו לשרוף את יהודה והופיעה רוח הקודש. נורא הדבר להתבונן מה היתה עוצמת ההודאה של יהודה, שהיה בזה ממש מסירות נפש, וכדאיתא בב"ר (פ.ה. יא. א.י): א"ר הונא הוא מוצאת, היא והוא צריכין לצאת. הופיעה רוח הקודש, ויאמר צדקה ממני, אמר הקב"ה אתם תהיו מעידים מה שבגלוי, ואני מעיד עליו מה שבסתר. ובמיוחס ליונתן איתא: אמר יהודה טוב לי "שאשרף באש הנכבה" ולא באש אוכלת אש וכו'. ובת קול נפלה משמים ותאמר מלפני היה הדבר, וניצלו "שניהם" מהמשפט. ע"כ. ומה ששמעו לבת קול והרי לא בשמים היא, ואחרי גזר הדין [שאצל תמר כבר נגזר הדין] אין לשמוע לשום דבר, כמו מעשה דבנו של שמעון בן שטח. י"ל שקבלו בנבואה שזו הוראת שעה לעבור על הדין. אי"נ שקודם מתן תורה היה הדין שונה.

יהודה ירד מאחיו, ושב בתשובה, והלך להקים שם ליוסף, וזימן לו השי"ת כפרה. יש לשאול למה יהודה מיהר לישא אשה יותר מכולם, ובפרט שהיו כולם שרויים בצער. וי"ל לפמ"ש בצרור המור שהלך להקים שם ליוסף, שיהודה ראה בצרת אביו, ושהוא גרם במכירת אחיו, ונתחרט והודה והוריד עצמו מגדולתו, והלך להתבודד ולהצטער ולא לישב בסוד משחקים, ולילך לארץ אחרת למקום שאין מכירין לעשות תשובה שלימה. ושם ראה אשה הוגנת לו. ויקחה ויבא אליה להקים לאחיו שם בישראל כי הוא גואל וקרוב, ואחר שהוא היה בעל העצה ראוי להשיב האבידה לבעליה. ולפי שנתחרט יהודה מעונו, השי"ת קיבל תפלתו וישלח בניו ביד פשעם להיות כפרה על חטאתו [וכן אשתו]. ויהודה קרא שמות בניו על שם יוסף, בכדי לגאול גאולתו, ער ואונן קרא על שם צרת יוסף, וכשמתו, ונולדו לו פרץ וזרח להשלים חסרון ער ואונן, קרא שמותם על שם גאולת יוסף, שעתידי השי"ת לגאלו ולהזריח אורו. [ועי' בפני דוד (וישב ל) בשם זוה"ק (פ.ה.ה) בהגה בגליון, שנדוהו אחיו ליהודה על מכירת יוסף, ומש"ה לא הוליד בנים הגונים, עד שהלך לכזיב לפייס אחיו שיתירוהו, ולכן תקיים שלה. ע"כ. ואפשר לרמוז, כי ר"ת ויהי בעית ה'היא וירד יהודה מא'ת אחיו, גי' נדוי. ובשמות רב (פמ"ב) מפורש וירד יהודה שנדוהו. ע"כ].

למה מתה בת שוע אשת יהודה. איתא בבראשית רבתי, "והיא לא נתנה לו לאשה", אבל אחרת נתנה לו, מכאן שאמו השיאתו אשה. "ותמת בת שוע". למה מתה, ארז"ל כיון שגדל שלה הלכה אמו והשיאתו אשה אחרת שנתיראה פן ימות גם הוא עליה ולא ידע בזה יהודה, כיון שידע יהודה קללה על שעברה על דבריו וקלקלה מצות יבום, מיד מתה. [ומה שכתב רש"י שהיה דוחה אותה בקש, כתב מהר"ל דיסקין, שכך היא חשבה, אבל לא שיהודה רימה אותה וציער אותה המתין בחינם. וי"ל עוד שהיה מסופק מה לעשות, ובינתים רצה שתמתין].

למה תמר התעלפה. כתב בצרור המור, לפי שהיתה צדקת גמורה והיה לה זה בושה גדולה, מחמת הבושה נתקו מורשי לבבה ונתעלפה.

בכיו של יעקב הועיל ליוסף לשמירה הצלה וקדושה, ושיימכר לפוטיפר. "ויקמו כל בניו וכל בנתיו לנחמו וימאן להתנחם, ויאמר כי ארד אל בני אבל שאלה ויבך אתו אביו. והמדנים מכרו אתו אל מצרים לפוטיפר סריס פרעה שר הטבחים". יש לשאול שאלה גדולה, שלכאוף הפסוק האחרון אין מקומו כאן אלא לעיל. ועוד שכבר כתיב להלן ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר וגו'. ויש ליישב לפי מה שכתב בצרור המור: אמר הכתוב "והמדנים מכרו אותו אל מצרים, להורות, כי שערי דמעה לא ננעלו, ובכייית יעקב הועיל שלא הוליכוהו לאיי הים. אלא שקנה אותו פוטיפר ושמו אדון לביתו.

בכל מקום שהלך יוסף עסק בתורה. במדרש ילמדנו (בראשית קעה): וירא את העגלות וגו', ללמדך שבכל מקום שהיה הולך היה עוסק בתורה, והיינו דכתיב ואת יהודה שלח לפניו להורות. [ובב"ר (פ.ה. ה): רבנן אמרי, וירא אדוניו כי ה' אתו, ובסוף שכה, דכתיב כי נשני אלהים את כל עמליו].

האם פוטיפר זכה לראות מעין גילוי שכינה. במדרש (במדב"ר יד. א): היה מלחש בפיו וכו', א"ל אני מברך להקב"ה, אמר לו אדוניו מבקש אני לראותו, אמר לו יוסף הרי חמה אחד מכמה שמשין שלו ואין אתה יכול להסתכל בו, והיאך תוכל להסתכל בכבודו, אמר לו הקב"ה חייך בשביל כבודך אני נגלה עליו, שנא' וירא אדוניו כי ה' אתו. ע"כ. ומבואר שלכבודו של יוסף זכה

לראות מעין גילוי שכינה. [ז"ל הרמב"ן: פ"י, כי בעבור היות אדניו מצרי לא ידע את ה', ובראותו הצלחתו הגדולה היה חושש כי דרך כשפים הוא כאשר בבני ארצו, עד שראה שהיה מאת עליון, במראה שנראית לו בחלום או בהקיץ בעמוד ענן וכיוצא בו לכבוד הצדיק].

מה היה יוסף מלחש תמיד. א. בתנחומא (וישב ח) איתא, לא היה שמו של הקב"ה זז מפיו, היה נכנס לשמשו, והיה מלחש ואומר: רבון העולם, אתה הוא בטחוני אתה הוא פטרוני, תנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ובעיני פוטיפר אדוני. ב. ובבמדב"ר (ד, א) איתא: היה מלחש בפיו וכו', אמר לו אני מברך להקב"ה.

האם יוסף הצדיק בירך הזן את הכל ועל הארץ ועל המזון. כתב בשפתי כהן: ולפי שלא ביטל ברכת מזון, זכה שזן את כל העולם, שנא' ויוסף הוא המשביר וגו'. ולפי דרך הסוד, לפי שעל ידו יורד השפע לכנסת ישראל, לכן היה זהיר בברכת המזון שחותם הזן את הכל, וכן על הארץ ועל המזון.

י"א שיעקב מינה את יוסף להיות ראש ישיבה בארץ ישראל, ויוסף פתח ישיבה גם בהיותו בבית פוטיפר. ובמשנה שכיר (פ' וישב) כתב, שיעקב חינך את יוסף ללמוד (פ"י, ללמוד) תורה ברבים בישיבה, ועשה לו טלית של תלמיד חכם, וזה הכתונת פסים שעשה לו, שהיה מצויין בבגדיו כדרך הראוי לתלמיד חכם, ומסתמא גם בצורתו ובלבושו היה מצויין כראוי לתלמיד חכם ולמד ולימד כל זמן שהיה בבית אביו. וידוע שהאבות בכל מקום שבאו היו מייסדים ומחזיקים ישיבה, ומסתמא גם יוסף עשה כן בהיותו בבית פוטיפר, שהתקין לו בית תלמוד, ללמוד וללמד בעתות הפנויים ממלאכת אדונו, וזהו ויבא יוסף ה'ביתה, בה"א הידיעה, בבית שהתקין לעצמו ללמוד תורה בישיבה, ומסתמא כבר מצא איזה אנשים ללמוד עמם, לעשות מלאכתו שהרגיל בה בבית אביו.

ה' מצליח ביד יוסף. וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עשה ה' מצליח "בידו", וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו על ביתו וכל יש לו נתן "בידו" וגו', ויעזב כל אשר לו ב"יד יוסף". ביאר מו"א שליט"א, שראה אדוניו, שכל מה

שיוסף נעשה אפוסטרפוס עליו כמו בעלים ממש, אז שרתה בו ברכה, אבל מה שהיה רק משרת בו לא שרתה בו ברכה, שהברכה היתה ב"יד יוסף", ועל כן מסר את הכל "בידו". [ואולי מה שכתוב אח"כ "ויעזב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל", הכוונה שראה שכלל שהוא פחות מתעסק ומשגיח בדברים, ומוסר הכל ביד יוסף ממש, כך יש ברכה יותר, ולכן היה משתדל שלא להשגיח כלל. ובאופן שלא הרגיש יוסף שום עבודתו].

כל מה שהיה פוטיפר מזכיר בשם יוסף היה בו ברכה. כתב הגה"ק ר' אליהו הכהן האיתמרי בעל השבט מוסר ומדרש תלפיות בספרו עיני העדה על התורה (פ' וישב), כל דבר שהיה אדוני יוסף עושה אם היה מזכיר בפיו זה אני עושה בכלל יוסף כלומר על מזלו של יוסף, אז היה בו ברכה, ובהיפך כשלא היה מזכיר יוסף במעשיו לא היה בו ברכה. [ועוד כתב שם, שלא היה טורח לאדוניו עם יוסף כי אם הלחם שיוסף אוכל, שאדוניו בעצמו היה נותן מאכלו בידו, ולא ע"י אחרים, פן ע"י קנאה יתנו סם המות או מאכלים המזיקים כדי להמיתו. וכיון שאדוניו היה מאכיל אותו, לכן יהיה יוסף יפה תואר ויפה מראה, כיון שהוא היה משומר מאכלו ועומד עליו כדי שלא יתנו לו מאכלים קשים לגוף כחרבות המזיקים ומאבדים תואר הצורה].

יוסף היה מלך בכל מקום. האריכה התורה הקדושה לבאר שיוסף שלט שם בכל ממש, ואף הוצרכה התורה הקדושה להדגיש שחוץ מאשתו. וצריך ביאור מדוע. ואפשר שהוא להגדלת הנסיון שאינו מרגיש משועבד כעבד. ועוד לבאר איך אותה ארורה נכבדה לא נתביישה מעבד עברי וכמו שאמרה אח"כ הביא לנו עברי וכו'. כיוון שהיה ממש כאדון [ובזה מדוקדק מש"כ אחר הדברים האלו נשאה עיניה אל יוסף. שקודם לכן התביישה]. ועוד יש לבאר שהיה מוכן למלכות מצד מזלו, שבכל מקום שהיה היה מלך בתכלית האפשרית לפי אותו המצב. וביותר נראה לבאר בס"ד, שכל זה הוא לסימן שהיתה השכינה הק' עימו, ונ"מ מזה, שיוסף זרע את הקדושה במצרים, ע"י שירדה עימו השכינה, ובזה הכשיר את הדרך לבאים אחריו. וצל"ע בזה. שו"ר בזה"ק שהיתה השכינה עימו, ומשמע שם שהיתה זו השראת שכינה ממש, ולא רק סיעתא דשמיא. וזה חידוש גדול. א. שהיתה השכינה הק' עם יוסף [וצריך ביאור מדוע זכה רק הוא להשראת שכינה יותר משאר האחים]. ב. שירדה השכינה הק' עם יוסף למצרים כשם

מדוע יוסף לבסוף לא היה עבד של פוטיפר.
 איתא בבראשית רבתי (בראשית לט, ב), "ויהי ה' את יוסף". כיון שלקחו פוטיפר א"ל מה מלאכתך, א"ל במרגליות אני יודע, נתן לו פוטיפר ב' דינרים ולקח מהם מרגלית א' ומכרה בכ"ב דינרים ונתנם לפוטיפר, א"ל ב' הם שנתת לי והכ' שקנית אותי בהם, מיד קרע לו שטרו.

הטעם שנסמכה פרשת אשת פוטיפר למעשה תמר. יש לומר שבא לבאר עתה ג"כ מדוע זכה יוסף למלוכה עד משיח בן יוסף בכל הדורות, והיאך נולד משיח בן יוסף, שאף הוא נולד בדרכים עקלקלות בארץ כה טמאה מבת של פוטיפר, או ביתו של שכם. שכל זה היה להסיח דעת מעיני המקטרגים. [וראוי להתבונן שיוסף נמכר בשליחות שנשלח לשכם. ונשא אשה שנוצרה בשכם, והיא ביתו של שכם (אסנת בת דניה), ונקבר בשכם. וקיבל את שכם כחלק בכורה. ועיר שכם כבשוה שמעון ולוי אשר נועצו למוכרו].
 ודרשו רז"ל שאשת פוטיפר נתכוונה לשם שמים. ולכא"ל לא באו לספר שבחה שהרי היתה רשעה גדולה, ולהלן קראוה ארורה. ודוחק לומר שבאותה שעה כוונה לש"ש להעמיד ממנו תולדות. וא"כ צריך ביאור מה כוונת התורה הקדושה בזה. ויש לבאר, שהיה זה חלק מן הנסיון של יוסף, שהיה יודע שצריך להעמיד תולדות (ובפרט הזרע המיוחד ביותר של משיח בן יוסף) ממנה לפי מזלו, ואעפ"כ פרש ממנה. ויתכן שאף טענה שאין בכך חשש גזל מבעלה, שחפץ הוא בכך, לפי שאין לו ילדים. ויתכן שהיה מקום להתיר מחמת עבירה לשמה שהותרה קודם מתן תורה, מחמת כמה צדדים.

[ובזה יתיישב יותר למ"ד לעשות צרכיו נכנס. ובמשיבת נפש ועוד כתבו, שבאו לומר שבחו של יוסף שאע"פ שהיה בו יצ"ר, כפאו. וזו מעלה גדולה הרבה יותר]. ויש לבאר שהמקטרגים בשמים הסכימו להביא לשם את נשמת משיח בן יוסף, הכל על מנת לנסות להגדיל ליוסף את הנסיון, ולגבור על יוסף שיהא זה בדרך של איסור, ותהיה נשמה זו תחת ידם ח"ו.

מדוע הנסיון של יוסף היה בשבת. ואם היה בר"ה שחל בשבת. "ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית". צריך ביאור מהו כהיום הזה, ולאיהו יום ידוע הכתוב מדמה אותו. ועוד חז"ל

דרשו שבא ללמוד תורה, ולמה לא פרשו כפשוטו שבא לעשות את מלאכתו ממש כמו בכל יום. ובילקוט איתא ששבת היה, וא"כ ניחא קושיא זו. וגם יש מקום לומר שכהיום הזה בא לרמוז על שבת. רק דצריך ביאור מאי נפ"מ בהודעה זו שהיה שבת. ועוד צריך ביאור שאין מקרא יוצא מידי פשוטו שבא לעשות מלאכתו ממש. ובדרך פלפול י"ל שאולי היה זה בראש השנה (או ר"ה שחל בשבת, או ר"ה סתמא, וזה כונת

המדרש שהיה שבת, פי' יום שבתון. וראה להלן), דהנה יוסף היה בבית האסורין י' שנים עבור י' טיפות שיצאו מ"י אצבעותיו, ועוד ב' שנים נוספות עבור שאמר כ"א זכרתי והזכרתי. ויצא מבית האסורין בראש השנה. ואם היו שנים שלימות, אפשר שגם המעשה באשת פוטיפר היה בראש השנה. והיה יום גינוסיא של פרעה, ולכן הלכו כולם. ולא היה כל חשש שמא בעל הבית יבא באותו יום, ולכן מצאה את יום זה מזומן יותר מכל יום אחר. ואם היה ראש השנה ולא שבת, י"ל שידעו שיוסף שומר שבת, אבל לא ידעו את זמני המועדים, ולא ידעו שהיום הוא ג"כ יום שבתון בשבילו, ואעפ"כ נכנס יוסף הביתה, כאילו לעשות מלאכתו, שיחשבו שבא לעשות מלאכתו, אבל נתכוין למלאכת שמים. [וניחא דלעולם אין מקרא יוצא מידי פשוטו], אבל היא כבר הכירה היטב את יוסף שנתנה עיניה על כל רגע שלו, וידעה שהוא נכנס לא לשם מלאכה, ותוכל לטעון עליו שנכנס לדבר עבירה, ואמרה לו שאם לא יחטא עמה, תפרסם עליו שבהכרח הוא שבא אצלה, שהרי למה בא לבית, אחרי שבאמת זהו יום שבתון שלו.

והנה בדרשות חת"ס (חנכה תקס"ד) הקשה, אין יתכן שאותו צדיק נכנס ביחוד עם אשה בשעה שאין אנשי הבית שם. [ויסיים, וכמדומי שלולי כן לא האמין פוטיפר לאשתו על יוסף המוחזק בעיניו לצדיק, אלא שראה מבגדו שבידה שעכ"פ נתייחד עמה שלא כדת, וע"כ האמין עליו גם הכל. וראיתי בב"ר שדרשו ואין איש שראה עצמו שאינו איש (שלא הי' לו גבורת אנשים), וביפ"ת תק' א"כ מאי רבותי, ונ"ל דהיינו חשבונותיו, שרצה לנסות עצמו ולחשוב עם נפשו אם הוא צדיק גמור ולא נכשל בשום דבר, וראיה היותר ברורה הוא אם יכול להתייחד ולא יתקשה אזי הוא מנוקה מכל אחיזת הקליפות, ומצא עצמו צדיק גמור. ע"כ. ובמשיבת נפש כתב, דצריך ביאור מהו ויהי כהיום הזה. ופי', דר"ל שיום ראשון שנתבע אותו היה ביום הזה, ויום זה שנתייחד עמה שהרי אין איש אתה בבית, ובא להודיענו שכבר נשאל שנתייחד עמה ולא נזהר להתייחד עמה פעם שנית וע"כ נענש. ובא להודיענו כהיום הזה שיום ראשון היה כהיום שהרי כבר עמה בייחוד. עכ"ד. ויש ליישב הדברים דלא פליגין]. ויש ליישב, שאדרבה

זהו כוונת הכתוב ואין איש מאנשי הבית וגו',
לומר שהיה סבור שגם היא איננה בבית. ולכן
נכנס לבית בלא חשש. ואדרבה מצא זמן דוקא
באותו היום להכנס לשם ללא חשש, ורצה
לחזור על תלמודו בהשקט. ולכן ג"כ גדל
הנסיין, שלא התכוון מתחלה לכפות את יצרו,
ולהקדים תפלה על כך, לפי שהיה בטוח
שהיום לא יהיה נסיון. ובזה ארווחא דרך
נוספת מהו ואין איש וגו' "שם בבית", שהיתה
מתחבאית בחדר נסתר סמוך לשם, והוא חשב
שיכול להכנס ללא חשש [וידע שבימי גינוסיא גם היא
הולכת כפי החובה של כולם], אך לפתע יצאה
ממקומה.

**זליכה הרשעה חשבה שאין שום איש אבל היה
איש בבית.** ואכתי יש לדקדק מהו ואין איש
"מאנשי הבית" "שם" בבית, דמשמע שהיו שם
אנשים אחרים, וגם שדוקא שם בבית לא היו
אבל היו בבית אחר סמוך. ויש לומר שבא
לרמוז על בתו של פוטיפר, דאיתא בדרש
שהיתה שם, והיא ספרה לפוטיפר על צדקותו
של יוסף, והאמין לה. ונתן השי"ת שכרה
שתנשא לו ותעמיד לו בנים. והנה בהכרח שלא
ידעה מכך, וצ"ל שהיתה בבית אחר, לכן נאמר
"שם" בבית, אבל בבית אחר היה משהו. ומה
שנאמר "מאנשי הבית", בא לרמוז על רוחו של
יעקב אבינו ע"ה שהיתה שם. וראה לעיל,
שיעקב ידע שיוסף חי ורק שחיה רעה טמאה
רודפת אחריו להחטיו, ולכן נתאבל כ"ב שנה
בתפללות ותחנונים לשמור על קדושתו של
יוסף, ומטעם זה זכה שיתגלה ליוסף להצילו מן
החטא. וא"כ אפשר שיעקב היה שם בבית, ורק
מאנשי הבית לא היה שם. ורוחו של יעקב היתה
רואית ואינה נראית.

באותו בית שנעשו נסים לשרה נעשו ליוסף.
"ואין איש מאנשי הבית שם בבית". במדרש
הגדול איתא, א"ר אבא בר יצחק באותו הבית
נעשו נסים לשרה, שנא' (יב טו) ותקח האשה
בית פרעה. ע"כ. ויש למצוא השוואה בין יוסף
לשרה, כמו שאמרו במדרש (ויק"ר לב, ה. השחר"ד, א):
שרה אמנו ירדה למצרים וגדרה עצמה מן
הערוה, ונגדרו כל הנשים בזכותה. יוסף ירד
למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו [כל]

ישראל (הזכרים) בזכותו. וכתב ר' צדוק הכהן
בדברי סופרים (אות כג) שכאשר האדם גודר
עצמו באיזה דבר להתגבר נגד יצרו בכל כוחו,
הוא גודר בכוחו זה כל הנפשות מאומה
הישראלית שבכל הדורות באותו הדבר.

כמה טעמים מדוע נתגרה הדוב ביוסף. א. בב"ר
(פז, א): בחבלי אדם אמשכם, זה יוסף, וימשכו
ויעלו את יוסף מן הבור. בעבותות אהבה,
וישראל אהב את יוסף מכל בניו. ואהיה להם
כמרימי עול, שרוממתי צריו עליו, היא אשת
פוטיפר. וכל כך למה, על לחייהם, בשביל דבר
שהוציא מלחייו, ויבא יוסף את דבתם רעה אל
אביהם, וסוף ואט אליו אוכיל, אכילות הרבה.
[ושם (פז, א): אבינה בבנים נער (משלי ז), זה יוסף, חסר לב, שהיה
אומר לשה"ר על אחיו, היש חסר לב יותר מזה, ומתמן נתגלגלה
ירידתן למצרים. והנה אשה לקראתו]. ב. ושם (פז, ד): אמר
כשהייתי בבית אבא היה אבא רואה איזה מנה
יפה היתה שם והיה נותנה לי, והיו אחי מוכניסין
בי עין רעה, עכשיו שאני כאן מודה אני לך
שאני ברווחה. א"ל הקב"ה הטליס, חיך שאני
מגרה בך את הדוב. ג. אמר, אבא נתנסה, זקיני
נתנסה, ואני איני מתנסה, א"ל הקב"ה חיך
שאני מנסה אותך יותר מהם. [שם]. ד. משל
לגבור שהיה עומד בשוק וממשמש בעיניו
ומתקן בשערו ומתלה בעקיבו, אמר לי נאה, לי
יאי, נאה גבור. אמרו לו אם אתה גבור אם אתה
יפה, הרי דוב לפניך קום קפחינה. [שם ג].

מדוע לא שלח יוסף להודיע ליעקב שהוא חי.
המפרשים הקשו מדוע לא שלח יוסף לאביו
לבשרו שהוא חי ולא ידאג כל 22 שנה. [ויש
מתרצים שחשב יוסף שהיה זה מכוון מאת אביו למוכרו. ודוחק].
ויש לתרץ בפשוטו. א. שהוא מחמת החרם
שעשו שלא לגלות. [ואיתא בפרקי דרבי אליעזר (פ"ז)
מצאו את יוסף שהוא חי והתירו את החרם ושמע יעקב על יוסף
שהוא חי והיתה רוחו של יעקב שנא' ותחי רוח יעקב אביהם]. ב.
עוד י"ל שהוא על מנת לקיים את החלומות
שישתחוו לו (גם) כמושל (פ"י בכח) ולא ברצון. ג.
ועוד, מאותו טעם שיצחק לא גילה אמר אם
השי"ת אינו מגלה לו היאך אני יגלה. [וגם לא רחוק
לומר שקבל ברוח הקודש שכך רצון השי"ת]. וכ"כ בפ"י בשם
מהר"י קארו עה"ת (פ' מקץ), שאמר אם רוח"ק
העלים ממנו, ג"כ אני כמו כן. ע"כ. ד. ובמושב
זקנים כתב, שהשביעו ליוסף שלא יגלה ולא
ישלח כתבים לאביו שלא ברשותם ועשו חרם

1) מפורש יותר: הכל יצאו לזיבול נילוס והוא נכנס לעשות מלאכתו, א"ל הקב"ה נזדרזת במלאכתך, חייך לפני מלכים יתיצב, ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה מלך מצרים. ע"כ. ומבואר שנבחר מאת ה' לזכות למלוכה, בזכות שהיה איש נאמן, ועושה מלאכתו נאמנה ובלב שלם, ולכן עשה הכל בזריזות. הגם שהיה פועל לבעל הבית גוי רשע וטמא מאד. ומזה נלמד מהי נאמנות, שעליה נאמר ה' עיניך הלא לאמונה. עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי.

יוסף ידע שבעים לשון ועשה עצמו כאינו מבין שפת זליכה הרשעה. כתב בשפתי כהן: "ותתפשהו בבגדו" מלשון בגד בוגדים בגדו (ישעיה כד), שהיה יודע שבעים לשון, וכשהיתה מדברת עמו היה עושה עצמו כאילו אינו מבין לשונה, ואותו יום השיב על דבריה שנאמר וימאן ויאמר אל אשת אדוניו, אז ידעה בבגדו, וזהו ותתפשהו על הבגד שעשה, והוא לא חשש אלא ויעזוב בגדו וגו', ואדוניו לא הרגו לפי שהיה רואה בו שלא עשה שום מעשה, שהיה רואה המלאך שהיה עמו, ומה שחרה אפו לפי שהוציאה עליו שם רע, וחזרה וסיפרה את הדברים לכל להוציא עליו ש"ר.

יוסף נתנסה מאד מאד מהס"א עצמה שאם היה נכשל היה נחרב העולם. כתב החיד"א (פני דוד פ' וישב אות כב), יוסף שהוא בחינת יסוד קדוש ונמכר בערות הארץ, ואם ח"ו היה חוטא היה נחרב העולם, ששלטה הסט"א ערות מצרים ביסוד הקדוש ולא היה אפשר אח"כ לברר הניצוצות על ידי הגלות. ולזה נתלבשה הסט"א באשת פוטיפר והפליאה לעשות כמה אופני פיתויים והבטחות והגזמות אולי יפותה ויגרום רעה גדולה. ולכן גדלה מאד מאד מעלת יוסף הצדיק ע"ה, כי היא היתה בעצם הסט"א הנלחמת עמו בכל אופן שבעולם להרויח ריוח גדול להוריד היסוד קדוש בערות הארץ וכבא זרע יעקב דוחו ולא יכלו קום. ויוסף בצדק"ו עמד בנסיון מופלא אשר לא ישוער, ולכן מלך והשכיל ושלט במצריים אביזרא דג"ע ערות הארץ ושעבדם ומלם וטלטלם להכניעם, והיא היתם אם התחלתא דגאולה ישועת ישראל.

ביניהם. וצ"ע איך יכולים להשביעו. וצ"ל שהכריחוהו להשבע, ואם לא כן לא יצילוהו למוכרו. וצ"ע. [ובהדר זקנים כתב: וכשמכרוהו השביעוהו שלא יגלה לאביו ולא ישוב אליו עוד. ולכן היה נעלם כ"ב שנים]. ה. גם י"ל שכן נאמר לו ברוה"ק. וראה בפרקי דרבי אליעזר (פ"ח): ר' פנחס אומר, שרתה רוח"ק ורוח חכמה על יוסף מנעוריו ועד יום מותו, והיתה מנהגת אותו בכל דבר חכמה כרועה שהוא מנהיג את צאנו, שנאמר רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף. ע"כ. ו. והשל"ה כתב, שניטלה ממנו הבחירה בענין זה. ויש לפרש השי"ת השכיח ממנו דבר זה, כיון שזה היה רצונו ית' שיעקב לא ידע. וראה בסמוך.

יוסף הצדיק חשב שיעקב אבינו אמר להם למכור אותו. שמענו פעם לבאר הטעם שיוסף הצדיק לא שלח לאביו במשך כ"ב שנה שעודנו חי, לפי שהיה ברור לו שחלילה שהשבטים הקדושים ימכרו אותו, אלא חשב שיעקב אבינו צוה אותם לעשות כן, מאחר שאמר שחלם שאביו ואמו ג"כ ישתחוו לו, וכתב ויגער בו אביו וגו' הבוא נבוא אני ואמך ואחייך להשתחוות לך ארצה. ויש להוסיף, שהרי יעקב אבינו שלח אותו לראות את שלום אחיו, על אף שידע שיש בליבם עליו. ולכן חשב שהוא צוה להם למוכרו.

יוסף נבחר למלכות ביום שלא נתעצל ועשה מלאכתו נאמנה לבעליו הגוי. "ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית". פשט חדש גילו לנו רז"ל בפסוק זה, שהיה זה יום של צחוק שכולם היו שובתים בו, וכמו שעשו כל אנשי הבית, גם העבדים והשפחות וכל האחראים, ורק איש אחד מכל מצרים ויתר על החופש והמנוחה, בכדי לעשות מלאכתו נאמנה, ולכן בחר בו השי"ת באותו היום, מאחר שנמצא איש נאמן. וז"ל המדרש (שה"ר רבה א. א.): חזית איש מהיר במלאכתו, זה יוסף דכתיב ביה ויבא הביתה לעשות מלאכתו, יום ניבול וזבול היה יום טיאטרון היה, וי"א יום טיאטרון של נילוס היה והלכו כולם לראות, והוא נכנס למלאכתו לחשוב חשבונותיו של רבו. וע"י ששימש את רבו כהוגן יצא לחירות. ובפסיקתא רבתי (פיסקא

בקשה מיוסף לעשות עבירה לשמה. "ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף ותאמר שכבה עמי. וימאן ויאמר אל אשת אדניו הן אדני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יש לו נתן בידי וגו'". לכאורה יוסף הצדיק לא שלל את הדברים מיד, אולם נראה שלזה רומז טעמי המקרא כאן שמיד פסק את הדבר. ומ"מ יש לבאר בכמה אנפי: (א). שהרי קודם מתן תורה אין סיבה לאסור עבירה לשמה, שכיון שלא נצטוו על התורה ממש אלא רק עושים כן מחמת שזה רצון ה', וא"כ כל מקום שברור להם בדעתם שרצון ה' כך וכך, מותר לשנות מן ציווי התורה, ורק אחר מתן תורה נצטוינו לקבל את התורה כחק שלא ישתנה לעולם [וראה בנפש החיים מה שכתב בזה]. וכאן אמרה לו שכיון שע"פ שורש הדברים בעליונים צריך הוא להבנות ממנה, ומשם יצא זרעו וזרע משיח בן יוסף, אם כן מותר לו לבא עליה, וכשם שיעקב אע"ה נשא שתי אחיות. (ב). עוד יש לומר, שטענה לו עוד שהרי הוא כעבד עברי, ויש דין שעבד עברי מותר בשפחה כנענית, מטעם עבודת רבו שמחוייב הוא בעבודת יום ובעבודת לילה, כדי להביא וולדות לאדונו. ואם כן כיון שאדונו פוטיפר סריס הוא ואינו יכול להוליד, אם כן יש צד שמותר יוסף באשתו כדי להביא לו בנים

ולקיים לו זרע מאשתו. (ואולי נחשב כמו בנו, כעין שנחשב ביבום. ובפרי דקודם מתן תורה דרשין טעמא דקרא. ואולי זו מצוות בני נח שאני שאסור בכל אופן). והשיב לה יוסף שזה אולי יתכן להיות נכון על פי חיוב שמים, אך לא כלפי חיוב בשר ודם, שכיון שאין רצון אדונו בזה, אם כן חטא יש כאן מצד בן אדם לחבירו, ולזה לא יועילו כל שיקולים שבעולם. ועי"ל שהשיב לה "הן אדני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יש לו נתן בידי. איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה כי אם אותך באשר את אשתו וגו'". פי' שכיון שנתן הכל בידי אם כן יתכן שאין לי שוב דין של עבד.

ובזה ניחא טפי כיצד האמין אותו רשע לעלילות של אשתו המרשעת, שהעלילה על אותו צדיק, שכבר ראה שהשכינה עימו (דעכ"פ מתחלה האמין לה. וראה במדרש). ובדאי ידע שאשתו מוחזקת בניאוף גדול (כמותו), ושיוסף הוא צדיק מושלם. אלא יש לומר שפיתתהו בדברים

לאמר שנתכוין לשם שמים, שרצה לקיים בה מצוות שפחה כנענית וכדו' טענות של מצוה. וזהו שכתוב: "ותדבר אליו כדברים האלה לאמר בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי". העבד העברי דייקא. והנה ארז"ל שנסתרס, וא"כ מהו בשעת מעשה אמרה לו וכו', ושמה עתה נעשה נס ונתרפא, ויש להרחיב בזה. [וי"ל שכיון שיצא מתח"י חזר ונתרפא לרמוז לו שרק בעבור יוסף נסתרס, ולכן נכנסה בו שנאה. וי"ל שטענה לו שאמר יוסף שכיון שהם עקרים, ע"כ יתרפאו. ויעוד יש לפלפל].

יוסף הצדיק ע"ה ענה לזליכה הרשעה, שאין חיוב לעשות עבירה לשמה. "וימאן ויאמר אל אשת אדוניו וגו'". ארז"ל במדרש (ב"ר פ"ה, ה), בדבר מצוה ממאנין, בדבר עבירה אין ממאנין, בדבר מצוה ממאנין מאן יבמי, בדבר עבירה אין ממאנין וימאן וגו'. ומקשים דאדרבה מי שממאן ליבם, לאו שפיר עביד, וצוהת תורה שתירק ביבמה בפניו. וי"ל, שאוהת רשעה באה בטענה של עבירה לשמה, כמו שבארו המפרשים. שממנה וממנו יצא משיח בן יוסף. וענה לו שגם במצוה לשמה מותר לאדם למאן אע"פ דלאו שפיר עבד. וכ"ש לגבי עבירה לשמה שמותר למאן. ולא דמי למצוה שחובה לעשות גם שלא לשמה.

דיוקנה של רחל נגלתה ליוסף. בילקוט ראובני (ערכים. ערך צורה ופירצוף) הביא (בשם מס' ד"א) שבאתה אליו דיוקנא של רחל. ובשם ירושלמי כתב שנתגלה ליוסף איקונין רחל ולא. ובירושלמי (הוריות ב, ה) איתא אף איקונין של רחל ראה.

גם הציצית שהיתה בבגדו של יוסף הצילתו. דבר חדש גילה לנו תלמיד הרשב"א, רבינו יהושע אבן שועיב (פרשת ויגש), וזת"ד, מן השמים דקדקו על יוסף על מה שהיה מסלסל עצמו, ועל שהיה אומר לאחיו ראו מה עשה לי אבא, ולכן נתפש בבית הסוהר, בעבור אשת אדוניו, ואמרו ראו הביא לנו איש עברי מדה כנגד מדה, וכמעט נכשל בג"ע, לולי דיוקנו של אביו שהראה לו, ומצות הציצית שהצילהו מן החטא, כמו שדרשו בפסוק ותתפששו בבגדו באותו ענין דנתן דציציתא. ע"כ.

להשמר מאד, כי אין זה תיקון, אלא קלקול רב ועצום. ובאמת, שבאותה המחשבה יצאו ממנו עשר טפות, וזה גרם כמה קלקולים בגלויות.

י"א שיוסף הצדיק גייר את זליכה כדן ולבסוף נזכר שאין לה תיקון. ויבא הביתה לעשות מלאכתו". כתב הגאון רבי חיים שאול דוויק הכהן בספרו פאת השדה (כרך ב' דרושים עמ' תח), יובן עפ"ד רבינו האר"י (שעה"מ פ' שופטים) בענין ח"י נשים שהמלך מותר בהם, והארותיהם יורדים ליסוד שהוא בחי' יוסף, ומכללן מבחי' מוחין דקטנות דאימא, הם תמנע ואשת פוטיפר, ואע"פ שהם מהקדושה, עכ"ז כיון שהם בחי' מוחין דקטנות דאימא שהם תכלית הדינים שלטו בהם החיצונים, ונטמעו בקליפות שעיר וכנען, ולכן תמנע כיון שהיתה עיקרה מהקדושה אפי' שהיתה בת מלכים באה להתגייר ולא קיבלה יעקב יען שהיא קרובה לחיצונים, וכן זליכה ראתה באיצטגנינות שלה שהיא מהקדושה ודברה עם יוסף שהיא בת זוגו, וורצה להתגייר ולהנשא לו, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ולא תקרא אשת פוטיפר, וראה יוסף שהצדק איתה, ולכן גיירה כדן, ויבא הביתה לעשות מלאכתו ממש, ואולם כשנדמית לו דמות דיוקן אביו נזכר שאביו לא קיבל את תמנע מטעם שהיא ממוחין דקטנות, דינים גמורים וקרוב לחיצונים, וגם זליכה כמוה, ולכן פירש. ודו"ק. עכ"ד.

בקשה מחברותיה להעיד נגד יוסף, וביקש להורגו, עד שאסנת הצילתו. בילקוט חדש (יעקב ודור שבימיו אות קעה, קעו) הביא ממדרש אבכיר, ויבא הביתה לעשות מלאכתו, ר' אליעזר או' שבת היה, והיה שונה וקורא מה שאביו למדו וכו', אמרה לו, מה לך, אמר לה, אבא אני רואה. אמרה לו, היכן הוא. אמר לה את בת חמורים אינך רואה, אבל אני מן הרואים, בקשה מכל חברותיה לומר לבעליהן שתבע גם אותן, ובאו כל השרים וספרו לפוטיפרע ורצה להרגו, אמרה לו, אל תהרגוהו ותאבד מעותיך. ואף על פי כן רצה להורגו, עד שבאה אסנת בסתר אל פוטיפרע וספרה לו האמת ונשבעה לו. אמר הקב"ה, חייך הואיל ואת למדת עליו זכות, שבטים שיעמדו ממנו מומך יהיו.

אבן השתיה הגיעה עד יוסף הצדיק. כתב בספר אם הבנים על הרמב"ם (יסודי התורה פ"ה ה"י): איתא ברז"ל הביא דבריהם הרב מר קשישא בס' מדרש תלפיות דף קע"ח ע"א, שהקב"ה נראה לו, ונטל אבן השתיה, ואמר לו, אם אתה עושה את העבירה אני מחריב את העולם, ובזה פירש מן העבירה ע"כ.

עוצם הנסיון של יוסף שהסט"א עצמו נלחם בו. כתב רבינו יעקב אביחצירא זיע"א שהנסיון של יוסף הצדיק היה לאין שיעור, שלא היה זה ניצוץ של יצה"ר, אלא הס"מ עצמו נתלבש בפוטיפר, והליל"ת עצמה נתלבשה באשת פוטיפר, וניסו להחטיאו. כלומר שכל כח הטומאה הנורא היה מתגרה בו, משא"כ לדורות שרק איזה ניצוץ דק מן הדק מתגרה באדם, וכבר מרגיש כזה קושי גדול. [וכ"כ בפני דוד (פ' וישב אות כב) שירידת יוסף היתה הכנה לכל תיקוני הגלות, שהוא בחינת יסוד קדוש ונמכר בערות הארץ, ואם ח"ו היה חוטא, היה נחרב העולם. והסט"א נתלבשה באשת פוטיפר והפליאה לעשות אופני פיתויים נוראים וכו'. ולכן גלה מאד מאד מעלת יוסף הצדיק, כי הסט"א עצמה היתה נלחמת עמו בכל אופן שבעולם. ויוסף בצדק'ו עמד בנסיון מופלא אשר לא ישוער. ולכן מלך ושלט במצרים ושעבדם ומלם וטלטלם להכניעם, והיא היתם אם התחלתא דגאולה].

יצה"ר אמר ליוסף הצדיק שיש תיקון גדול בשבילו עם אשת פוטיפר. כתב הרמח"ל בס' קנאת ה' צבאות (ח"ב), דהנה היסוד באמת נפגם בחטאו של אדה"ר, ונמשכה משם ערלה, ואז יצאו הניצוצות של הקדושה לחוץ. והנה יוסף היה היסוד הזה הראוי לתקן. והשטן קטרג, עד שגרם שהשבטים מכרו אותו למצרים. ואז חזר ממש הקלקול הראשון להתחזק, שהוא היסוד הנחפה בערלה, ובא לידו ענין אשת אדוניו. והוא בחינת ערות הארץ, שהיתה רוצה להדבק בו. אך סוד הענין, כי אסנת היתה שם, שהיתה בסוד השכינה הראויה להתחבר עמו בבירור בתקון. ואמה גם כן היתה מסוד זה, אבל היתה בסוד מה שקליפת מצרים היתה מתחזקת להדבק אחריה. ולכן אסנת היתה ראויה לו, שעל ידי כן שלט על מצרים. אבל אמה לא היתה ראויה לו. והוא חשב בתחלה שראוי לו לבוא אליה, להשפיע לקדושה שהיא בתוך הקליפות. אבל נראית לו דיוקנו של אביו, והודיע לו כי לא זו הדרך, ומכל דבר ערוה צריך

כיצד אסנת העידה לטובת יוסף והרי כתיב שאין איש מאנשי הבית שם בבית. לפי מה שמובא במדרש אבכיר שאסנת העידה לפוטיפר, יש לשאול שהרי כתוב, ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ויש לבאר לפי מה שכתב בשפתי כהן (בראשית מט, כב), "כי בהיותה בבית פוטיפר היתה סתומה וסמויה מן העין שאפילו פוטיפר לא ראה אותה על ידי אותו שם שכתב לה יעקב ותלה בצווארה".

י"א שיוסף הצדיק ישב י' שנים על דברתו לשר המשקים, וששנתיים ימים פרעה היה מבקש פתרון לחלומו. ורבינו חיים פלטיאל (בראשית מא, א) ג"כ הרגיש בזה, ותיריך באופ"א, שכתב עפ"ד רש"י הנ"ל ששר המשקים והאופים נחבשו בבור האסורים מיד אחרי שנחבש יוסף, והיו שם שנתיים במשמור. ונמצא כשיצאו, היה יוסף בן עשרים שנה

(שירד למצרים בגיל י"ז ועשה שנה בבית פוטיפר), ואז שהה יוסף עוד י' שנים בבית סוהר על שבטח בשר המשקים. שהרי בן ל' שנים היה בעמדו לפני פרעה. ומקץ שנתים המים, היינו שנתיים מחלום פרעה, שכל שנתיים היה מבקש פותר ואין פותר אותם לפרעה, פי' לא היה מקבל פתרונם עד שבא יוסף.

יוסף שהה י' שנים ראשונות בבית הסוהר על י' טיפות או על הוצאת דבה. מובא מזוה"ק (תיקונים תיקון סט) שנגזר על יוסף הצדיק י' שנים בבית הסוהר, בשביל י' טיפין דאזדריקו מיניה במעשה דאשת פוטיפר. ובמדרש משלי (פרק א. וע"ע בזו"ח רות דף קט.) איתא, לא נמשכו עשרה הרוגי מלכות אלא בחטא מכירתו של יוסף. ור' אבין או' נפרעו עשרה מכל דור ודור ועדיין אותו החטא קיים. ובדגל מחנה אפרים (פ' מקץ) הביא שעשרה הרוגי מלכות היו גלגול העשרה שבטים, ובאו לתקן חטא מכירת יוסף. ועיקר הפגם במכירת יוסף היה שהכניסו אותו במקום הנסיון, וגרמו לו שהפסיד י' טיפות.

אולם במנורת המאור (חופת אליהו רבה עמ' תעג) הביא, שבשביל "אבק" לשון הרע, שנא' ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. לכן שני הצדיקים לקו זה מזה. יוסף, שסיפר לשון הרע, גרם בית האסורים לעצמו שנים עשר שנה. ויעקב, שקבלו, נסתלקה ממנו שכינה עשרים ושתיים

שנה. ע"כ. וי"ל שהחסרון בשמירת ברית הלשון, גרם מקום להכניס למקום הנסיון לפגום בברית. [ובפר' צדיק (פ' מקץ) שכתב, כאשר הביא את דיבתם רעה אל אביהם לא הרגיש בזה שום חטא בנפשו. אמנם כאשר נמכר לעבד למצרים ובאו לפניו הנסיונות עד שנגע בו במחשבתו (סוטה לו:), וישב בבית האסורים עשר שנים, התמרמר מאד והצטער בנפשו והיה עצב מאד על מה שעלה במחשבתו, שח"ו היה מזה פגם וחטא גדול בקדושת הברית, הגם שנתגבר על יצרו בפועל, ולכוסף הראו לו מן השמים שבאמת היה לו שייכות עמה בקדושה, שנולדו לו השני שבטים מבתה, ולכן נפל לו המחשבה עליה, וגם היא ראתה כן באצטרולוגין שלה ולכן המדה לו. ועי' אמרו במדרש (ב"ר פט ב), בכל עצב יהיה מותר, כל דבר שנצטער יוסף עם אדונתו היה לו יתרון ממנה, למה, שנטל את בתה. ודבר שפתיים אך למחסור, עי' שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי, ניתוסף לו שתי שנים. ע"כ. שהרגיש שישועתו תבא דרך שר המשקים, ורצה לעשות השתדלות, ועי' נוסף לו ב' שנים לעוררו בזה על הדבר שפתיים, שהביא דיבה על אחיו שהיה נדמה לו ג"כ שהוא דבר קל. ובאמת נסתעף מזה שני הפגמים הנ"ל, כי לשרי' והוצאת דיבה בא מסויבת קנאה ובעז, וברית הלשון מכיון נגד ברית המעורר כידוע. ודבר שפתיים כאלו המה מעוונות שאדם דש בעקבו והם אך למחסור ועי' ניתוסף לו ב' שנים לעוררו שנצרך לתקן פגם השני ימים עי' הדבר שפתיים. ועי' מרמזו והיו מקץ שנתים ימים, היינו כאשר נמכרנו פגם השני ימים כנ"ל ופרעה חולם, וכמו שנאמר (תהלים קה) עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו].

יוסף הצדיק למד סתרי המלוכה ומנהגיה משר המשקים ושר האופים. כתב במשך חכמה (בראשית מ, ג), נראה דמן השמים היה שיהיה ימים עם שר המשקים והאופים, ללמוד טכסיסי מלכות וכל חללה של רשות אשר ראוי לשליט לידע. ולכן חלמו רק ג' ימים קודם צאתם, שאם חלמו קודם, אז שר האופים קצף עליו, ולא היה מלמדו מסתרי המלוכה ומנהגיה. ושר המשקים ושר האופים המה היו שרי המדינה של כל המשקים והאופים במדינה עליהם, ועל המכס מהם. ע"כ. ולכא' זה ניחא כלפי השנה העשירית שהיה שם, אבל לא נתבאר מה סיבה היתה בעשר שנים שהיה שם.

אם יוסף הצדיק היה גומל חסד בבית הסוהר ועושה את העבודות של כולם באורה נס ופלא. ואת כל אשר עושים שם הוא היה עושה". יש לשאול וכי נענש יוסף שהוטל עליו עבודות שירות של כל האסורים כולם, לעשות הכל הוא לבדו. א. והרמב"ן לעיל (לו, כה) פי', שהיה נותן המעשה למצוה בו ולעושה אותו. דהיינו שהיה שם כמו שר, שהכל היה נעשה על פיו. וכן הוא בתרגום "על מימריה הוה מתעביד". ב. ורבינו חיים פליאל (ל, כב) פי', שכל מה שהיו עושין האסורין שלא כדין, היו אומרים עליו

שהוא היה עושה, כי כן מדברים לעולם על אדם המוחזק. ע"כ. ג. באגרא דכלה כתב: אי כפשוטו, דמה שהיו צריכין לעשות עושה הוא, קשה, דמהו הוא זה החן והחסד, אדרבא נוסף יגון על יגונו ועבודה על עבודתו, אלא הגם שנגזר על יוסף עשייה בשיעבוד בבית הסוהר (עבודות שירות) עבור עשרה טיפין דאיזדריקו למגנא (תיקון ד' ק). נחשב הדבר כאילו הוא העושה, כיון דעל מימריה הוה מתעביד. ובשמים החשיבו לו זאת לעשייה, מה שצוה והפקיד לעשות. ד. לענ"ד נראה לפרש, שהיו שם עבודות שירות המוטלים על כל אסיר לעשות, ויוסף הצדיק היה גומל חסד עם כל האסורים, שבדרך נס היה גומר לכולם את כל העבודות בשעה קלה. ולכן הקפיד על שר המשקים שהיה כזה כפוי טובה, אחרי שראה את הכח הרוחני של יוסף שהיטיב גם עימו בכל ימי שהותו במאסר. ובכך היה יוסף מקדש שם שמים ומחזיר בתשובה את האסירים. כמו שאברהם ויצחק ויעקב גיירו גיורים. על ידי שיוסף היה מראה להם את ברכת ה' שיש עמו שברגע קט מספיק לעשות מלאכה גדולה, [וכן יוצא בזה נסים ונפלאות יותר מכח הכישוף וכדו']. וראה בסמוך.

יוסף הצדיק עשה נפשות בתוך בית הסוהר.
כתב בשפתי כהן (בראשית לט, כב), ויתן שר בית הסוהר ביד יוסף את כל האסורים וגו' ואת כל אשר היו עושים שם הוא היה עושה. מלמד שלימדם יחודו של הקב"ה והיו מייחדים כמוהו, ולכן אמר שר המשקים את חטאי אני מזכיר היום, שלמד מיוסף שהיה מתודה על חטאיו ואומר להם לא עביד קב"ה דינא בלא דינא. ע"כ. [עוד כתב, כשראה שר בית הסוהר החן והחסד שהיה לו, וכל אותם שהיו עושים על פי מאמרו, חשב שמא שום כישוף הוא עושה, אך אח"כ אמר, אם הוא מצד כישוף, היה צריך לאחוז קסמים בידו, ואז ידע בודאי שה' עמו, ואשר הוא עושה הכל הוא בהצלחת ה' ולא בכישוף].

מה היה חטאם של שר המשקים והאופים. א.
בב"ר איתא שבשקשו להזדווג לביתו של מלך. ב. וי"א שחטאו בשימוש, ששר המשקים נמצא זבז בספל שלו, ושר האופים נמצא אבנים קטנות בתוך הלחם שלו. ג. בתרגום יונתן פ"י, שהתייעצו לשים סם המות במאכלו ובמשקהו כדי להרוג אדוניהם למלך של

מצרים. [ולבסוף השיב את שר המשקים על כנו, שמצא שלא היה בעצה ההיא. שם]. ואפ"ל בס"ד שהכל היה במציאות בדרך זו. דהנה יש אריכות בלשון הכתוב: "חטאו משקה מלך מצרים והאפה לאדוניהם למלך מצרים. ויקצף פרעה על שני סריסיו על שר המשקים ועל שר האופים". ויש לשאול. א. דפתח במלך מצרים, וסיים בפרעה. ב. דפתח במשקה ואופה, וסיים בשר האופים ושר המשקים. גם מהו הכפילות לאדוניהם למלך מצרים. ויש ליישב, שכמה אנשים חטאו, שהעבדים המשרתים הם שחטאו שלא נזהרו מן האבנים ומן הזבובים, שהם מגישים את המאכל. וכשבקשו להורגם באו בטענה שעשו זאת לטובה, כיון שיש רעל במאכל, ואדוניהם הם ששמו רעל כדי להרוג את המלך ולהזדווג לביתו, וכדי לרמוז למלך פסלו את המאכל. אך אדוניהם שר המשקים ושר האופים טענו שכל זה עשו המשרתים ותלו סרחונם באדוניהם. [ועיקר הביאור כתב בתולדות יצחק כאן. וכן בפני דוד (מקץ ה) בשם המפרשים, שיש ממונה על כל המשרתים המשקים והאופים, וכשחטאו העבדים קפץ פרעה על השרים, שאין כבוד המלך לדון עם ההדיוטות אך ריב לו על השרים]. ואולי פרעה הרשע מאז היה חושש על נפשו, וחפש אדם נאמן נביא שיאהב אותו וישמור עליו מכל משרתיו הרעים שאין בהם אמונה. ותלה אמונו ביוסף הצדיק.

מן השמים הודיעו ליוסף שע"י חלום של השרים הוא יוצא לחירות. בבראשית רבתי (מקץ): אר"ש בר נחמני ח"ו לא שתלה יוסף בטחונו בו, אלא כך הודיעו לו בחלום שע"י גדולי המלכות החבושים שם הוא יצא ע"י חלום, ולכך כתיב ויחלמו חלום שניהם, ולא חלומות, זה חלומו של יוסף, כשם שחלם הוא כן חלמו, ומדברי שניהם נתקיים החלום, שע"י גדולת שר המשקים ותליית שר האופים יצא יוסף. ולכן היה משכים אצלם בבקר שהיה סבור שחלמו כשם שראה בחלומו. ובכל יום היה ממתין שמא יראו את החלום, וכיון שא"ל שר המשקים והנה גפן לפני, שמח, ואמר הגיע זכות אבות עלי, לכך אמר כי אם זכרתי אתך. ולמה נענש, והרי לא בטח עלי, אלא שהיה לו ליחל על חסדו של הקב"ה ולא לומר לשר המשקים כי אם זכרתי והזכרתי.

מדוע יוסף פתר לשר המשקים לטובה ולחבירו לרעה. בתרגום המיוחס ליונתן איתא, שפתרון החלום של שר המשקים היה לטובת עם ישראל, ולכן אמר לו יוסף, ואתה שר המשקים תקבל שכר טוב על חלומך הטוב שחלמת, ופתרונו זה הוא לך וכו'. וכשראה שר האופים שיפה פתר, שהוא ראה פתרון חלומו של חברו, החל לדבר בלשון כעס, ויאמר ליוסף גם אני הייתי רואה בחלומי והנה שלשה סלים של פת נקיה על ראשי וכו', אמר לו יוסף שפתרון החלום הוא על ג' שעבודים של ישראל, ולכן יקבל שכר רע על חלומו הרע שחלם.

טעם נוסף מדוע פתר לזה לטוב ולזה לרע. כתב רבינו יעקב אביחצירא ז"ע א"א (פתוחי חותם): כשבאו שר המשקים והאופים לבית הכלא, שאלוהו על ענין אשת פוטיפר, והגיד להם האמת שהיא המרשעת וכו' והצילו הקב"ה מידה, ומרוב ענותנותו לא תלה הגדולה בעצמו ואמר שזכות אברהם יצחק ויעקב עמדה לו להנצל מידה. ושר המשקים האמין לזה, אבל שר האופים היה מכחיש בדעתו כל דברי יוסף. ומה שחשב כל אחד בדעתו הוא שעלה ברעיונו בחלומו. ושר המשקים חלם על גפן, הוא יוסף שהגפן אינו מקבל הרכבה ממין אחר, ובגפן ג' שריגים רמז לג' אבות שהיו בעזרו, אמנם והיא כפורחת, כלומר הגפן הרומזת ליוסף היא מעצמה עלתה נצה, גם מבלי זכות אבות יכל להנצל, אלא שזכותם סייעה לו. ושר האופים שלא האמין לדברי יוסף חלם כסברתו, ג' סלי חרי, הם ג' אבות, ורמז לו שח"ו פגם בהם במעשה דאשת פוטיפר, ולכן הסלים נקובים, והעוף אוכל אותם, עוף גי' יוסף, לומר שח"ו פגם באבות. ולכן החושד בכשרים לוקה בגופו. ע"כ. [ואפשר שהכל אחד, שיוסף הצדיק היא יסוד העולם לדורות, וכאשר עמד בניסיון גרם כח לכלל ישראל להגאל מגלות מצרים בתוספת על מעשה ג' האבות, שהשלים וכלל את מעשיהם והוסיף מדיליה. ושר המשקים קטרג שראויים ישראל לעוד גלויות קשים ושלא ייגאלו. ולכן דמו בראשו, ושולם על ישראל].

האם יוסף למד תורה עם המלאך גבריאל כל י"ג שנה עד שמלך. הנה ארז"ל שגבריאל לימד את יוסף ע' לשון. והיינו בלילה קודם שעלה

לגדולה (או בלילה הראשון של ר"ה, או בלילה השני, שהמתינו למחרת עד שיבחנו אותו על ע' לשון), אולם בהדר זקנים (פ' מקץ) כתב: אחרי הודיע אלהים אותך, זה שבעים לשון שלימד לו גבריאל כל אותם הימים שהיה בבית הסוהר. ע"כ. ומבואר שלימדו כל י"ב שנה. גם בפענח רזא (וישב) כתב לגבי פוטיפר: וכל" יש" לו" נתן" בידו", ס"ת לשונ"ו. לומר, שבא גבריאל ולמדו ע' לשון, ולכן נתן כל יש לו בידו, כי זולת זה לא היה רשאי להמליכו. ע"כ. (פי', שגם להיות שליט בבית שר, נחשב מלכות). וכן הוא בבעל הטורים שם, וכל יש לו נתן בידו. ס"ת לשונ"ו. מלמד שבא גבריאל ולמד לו ע' לשון, ולכן מצליח בידו. ע"כ. הרי שכבר בתחלת גלותו במצרים למד ע' לשון. [וכ"כ בשפתי כהן, שבבית פוטיפר ידע ע' לשון].

אם ע' לשון שלמד יוסף, היו כנגד ע' פנים שבתורה שלמד עימו המלאך גבריאל. ואפשר שע' לשונות אלו, הם ע' פנים שבתורה, והיה לומד עימו תורה. דאל"כ צ"ע למה צריך ללמוד שאת כל אותם הימים שהיה בבית הסוהר, והרי משמים די ללמוד על זה בלילה אחד, מכח מתנה. (ועוד שזה בזבז זמנו היקר של יוסף צדיק א"א שהיה עמל בתורה ובעבודת השי"ת תמיד). והיינו שלמד עימו תורה בע' פנים, ובדרך אגב למד גם כן ע' לשונות.

איך גבריאל למדו ע' לשון, והרי המלאכים אינם מכירים בלשון ארמי. בגמ' (סוטה לג.) איתא, ואב"א גבריאל הוה, דאמר מר בא גבריאל ולמדו ע' לשון. והיינו שגבריאל מיוחד יותר משאר מלאכים. וזה לת"י ב' של הגמ'. ובזוה"ק (ח"א פט.) איתא, דמלאכי קדישי אינן נזקקין בלשון תרגום, ואי תימא דלא ידעי, והא גבריאל אוליף ליוסף ע' לשון, ותרגום חד מע' לשון הוא, אלא מנדע ידעי אבל לא חיישי ולא משגיחין עליה דהא מאיס איהו קמיייהו מכל שאר לשון. [ובס' יקרא דאורייתא כתב, דאמאי גבריאל למדו ע' לשון ולא מלאך אחר, הואיל ורק גבריאל ידע לשון תרגום. (ויותר נראה משום שגבריאל היה עמו תמיד). ובשבלי הלקט (ס' רפב) כתב, שיש מלאכים המבינים בכל לשון, כמו גבריאל, וכן מט"ט שהוא סופר ויש לו לכתוב זכות כל אומה וחובתה, כן במיכאל שיש לו לדון על כל אומה ואומה].

שהיתה התורה מסורה בידם מאברהם ללמדו ולקיים, לכך כשעברו על מצות וגונב איש ומכרו נחשב להם לעון גדול. אחר שקבלו כל התורה עליהם לקיימה. ולפי שהיתה חטאתם עונש מיתה והיו יסודו של עולם והיו בארץ אויביהם לא רצה הקב"ה לשלוח יד בהם וגלגל עמהם כל אותם דורות ונפרע מבניהם שהיו שקולים כמותם.

האם אכלו פת בברכה ביום של המכירה.
בבראשית רבתי (פ' וישב): מה בצע, כשישבו לאכול ובאו לבצוע את הפת בקשו לברך, א"ל יהודה אחינו אנו הורגים ועל הפת אנו מברכים, [אין אנו מברכים] אלא מנאצין.

ד' פעמים לחם בפרשת וישב. וישבו לאכול לחם. כי אם הלחם אשר הוא אוכל. שר האופים נענש על לחם וחלם על לחם. יוסף הצדיק עבר בדרך בבית לחם מקום קבורת רחל והתפלל שם.

איזה רשע בפרשת וישב זכה לראות מלאך.
פוטיפר. "וירא אדוניו כי ה' אתו", פירש בשפתי כהן, שראה בעיניו המלאך שהיה עמו, ונקרא המלאך בשם משלחו. [ובב"ר איתא (פ' ה): היה מלחש ונכנס מלחש ויוצא, הוה אמר ליה מזוג רותחין והיו רותחין, פושרין והיו פושרין, אמר ליה תבן לעפרים אתה מכניס (כישוף למצרים שמלאה כישופים), עד שראה שכינה עומדת על גביו, הה"ד וירא אדוניו כי ה' אתו].

איזה מאכל יחידי היה אוכל יוסף בבית פוטיפר.
לחם. כתב בשפתי כהן, ולא ידע איתו מאומה כי אם הלחם אשר הוא אוכל, כלומר מכל מה שהיה בבית ממיני מאכל ומשתה לא ידע מאומה, שלא נתאוו לשום מאכל כי אם הלחם, ועם כל זה ויהי יוסף יפה תואר, כמו שנאמר בדניאל (פרק א). וכ"כ בצרור המור, שאכילתו היתה פת יבש או פת במלח. ולא מאכל ועונג אחר. ודניאל למד מיוסף, וכן למדה אסתר המלכה. וכ"כ בתורת משה להחתי"ס.

למה נענש יוסף הצדיק שבגדו נקרע ע"י הארורה. כתב ר"י אבן שועיב (ויגש), אמרו במדרש, יוסף גרם קריעה לאביו ולאחיו, ולכן נקרע עליו בגדו, שנא' ויעזב בגדו בידה והניחתו אצלה, ובא אדונו לפני כהני פרעה, כי היא אומרת שהוא רצה לאנוס אותה וקרעו, והוא אומר היא תפשה בבגדי וקרעה אותם, ודנו כהני פרעה שיראו הקרע אם הוא אחרי הבגד היא תפשה בו, ואם

כמה מלאכים פגש יוסף הצדיק בדרך למכירה.
בב"ר (פד, ד): ג' מלאכים נזדווגו לו, וימצאהו איש, וישאלהו האיש, ויאמר האיש נסעו מזה. וכתב האלשיך שהיו מיכאל גבריאל ורפאל. ובהדר זקנים כתב, וימצאהו אי"ש, גי', זה רפאל.

מי השליכו לבור, וכמה בגדים לקחו ממנו, וכמה בורות היו שם. בב"ר (פד, טו) מבואר שהיה לבוש ד' בגדים: פינס, חלוק, פרגוד (כתנות פסים), ופמלניא שלו. ואת כולם הוציאו ממנו. ויקחהו כתיב, זה שמעון. וישליכו אותו הבור והבור רק, שני בורות היו אחד מלא צרורות ואחד מלא שרפים ועקרבים.

כמה שבטים לא היו במכירה. ראובן זבולון ובנימין. בבראשית רבתי (ר"פ וישב): ראובן לא היה שם, וכן זבולון לא חפץ במכירה, ולפי שחנו עליהם ולא הגידו לאביהם נענשו כאלו מכרוהו, ונהרגו ל' כנגד ל' בני יעקב שידעו במכירה. [ובת"י איתא, ראובן לא היה עמם לאכול כיון שהיה יושב בצום, והלך יושב בין ההרים לחזור לבור להעלותו לאביו, "אולי ישא לו פנים"].

איך מכרו נער טוב ויפה כזה רק בעשרים כסף.
במדרש ילמדנו (אות קנו): בעשרים כסף, כל אחד ואחד נטל שני כספים לקנות מנעלים מהם לרגליו, וכי תעלה על דעתך שעבד יפה כמותו נמכר בעשרים כסף, אלא כיון שהושלך לבור נשתנה זיו פניו מפחד הנחשים והעקרבים.

למה נענשו על המכירה והרי לא ניתנה תורה ומצות וגונב איש ומכרו וגו'. תשובה, כי השבטים קבלו כל התורה. בבראשית רבתי הקשו כן, ושעדיין לא קבלו וגונב איש ומכרו. ותירצו: א. שבני נח נצטוו על הגזל. ב. מפני שאברהם שמר כל התורה עד שלא נתנה. ולימד כל התורה ליצחק, וקיים כל התורה כמוהו. וכן יעקב למד כל התורה כולה וקיימה, ולמד תורה שבכתב ותורה שבע"פ. ויעקב לימד כל התורה לבניו וקיימוה. שהרי יהודה אמר הוציאוהו ותשרף, על שהיתה תמר בתו של שם. וכה"א בא אל אשת אחיך ויבם אותה. ואם לא היו לומדין התורה מנין היה להם לידע דין בת כהן ומצות יבום. ולכן כרת הקב"ה ברית שבועה עם השבטים על שלמדו את התורה וקיימוה. ולפי

הוא בפני הבגד הוא רצה לעשות המעשה, ומצאו הקרע אחורי הבגד, ולכן עשה יוסף עם כהני פרעה חסד שלא קנה אדמתם.

שנה אחרי לידת יוסף הצדיק מלך במצרים רשע שעשה עצמו אלוה ועשה עגל להשתחוות ביאור. כתב בהג"ה לספר הציוני (פ"כ תשא), מצאתי בספר הקוסמים, שבשנת צ"ב ליעקב המליכו המצרים קוסם אחד ושמו אפי"ש, ועשה עצמו אלוה, ועשה לו אפי"ש עגל בקסמיו, ועל עין ימינו של עגל היה סימן כעין לבנה, והעגל היה עולה בכל יום פעם אחת מן היאור בד' שעות ביום, והיה פורח באויר, והיו מצרים מהללים ומשבחים לפניו עד נמס ונסתר. וי"א שמידי שנה בשנה היה עולה, והיו המצרים עושין לו יום חג, וקוראין לו יום של אפי"ש, ומחמת זה עשו ישראל העגל מחמת שספרו להם המצריים מה שראו אצל אביהם, וכן קטב מרירי דומה לעיגלא. ע"כ. וכל זה שמועה מספרי הגויים י"ש. אך כיון שהועתק בס' קודש, אפשר להזכירו על דל

שפת יים. [והנה יוסף הצדיק נולד כשהיה יעקב אע"ה בגיל 91, ונמצא שכל זה היה שנה אחרי לידת יוסף הצדיק. וכל זה עשה הס"א כדי להכין את הקרקע שכאשר ירדו יוסף וישראל לשם, תהיה שם כבר תגבורת הס"א לטמעם בטומאה, אבל אבינו שבשמים יודע תעלומות יחשק למו, כי ככל שהרבו טומאה, השי"ת ישחק למו, כי עמ"י קדושים עמדו בכל הנסיגות ולא שכחו אהבת השי"ת]. ואולי זהו החג שהלכו כל מצרים וכל בית פופיפר ליום גינוסיא שהיאור עולה, ורק יוסף הצדיק נשאר בבית. במקום לראות את השחוק של הטמאים הללו

בריש כל חוצות.

האם בית הסוהר של יוסף היה בארץ גושן. כתב בשפתי כהן: נתנו בבית הסוהר מקום אשר אשר אסירי המלך וגו', מקום שאוסרים שם גדולי המלך, וזה סימן לבנים שישבו בארץ גושן אשר שם מושב בני המלכים. ע"כ. וצ"ע אם הכוונה שזה רמז לארץ גושן, או שבית הסוהר היה בארץ גושן.

מי שם כבלים ברגליו של יוסף וברזל בצווארו. כתיב (תהלים קה) "עינו בכבל רגלו ברזל באה נפשו". ואפשר דקאי על הישמעאלים שהוליכוהו בצער ובזיון. אך איתא בזוה"ק (קפט), יוסף נתברך אדוניו בגללו, והוא לא יכל להנצל בזכותו ולצאת לחירות, ולבסוף הכניסו בבית הסוהר, כמ"ש עינו בכבל רגלו ברזל באה נפשו, עד שאח"כ הקב"ה הוציאו לחירות והשליטו על כל מצרים. ע"כ. וכן משמע לכאו' בסדר עולם (פ"ב). והנה עינויים אלו עשתה לו זליכה הארורה אשת פוטיפר, כדי לפתותו מתוך הבור שישמע לה, ואז ינצל, ואם לאו תאמר לשופטים שידינוהו למיתה, והיתה מוסיפה לו יסורים בבית הסוהר. [ורש"י בתהלים שם הביא מדרש, שרתוע עשתה לו תחת זקנו שאם ירכין פניו השרתוע מכה, שרתוע פ"י שפוד]. ואף שהיה כמו מלך בבית הסוהר, אולי היה זה אחר י"ב חודש.

כמה כוסות ראה שר המשקים בחלום. בפסיקתא זוטרתא (שמות ו): ד' מיני גאולות (והוצאתי והצלתי וכו'), כנגד ד' כוסות שראה שר המשקים, והושקו בו מצרים, ונעשו ישראל ד' דגלים.

כתובת זמנית להערות והארות, ולתרומות והנצחות: 5715038@gmail.com

054-8434755